

X

S 35212

11-D-67

R. 306

Řečnictví.

Pravidla o řeči se vhodnými příklady

upravil

VÁCLAV MARKALOUS,

c. k. gymnasijsní profesor v Chrudimi.

50/45 2000

214

V CHRUDIMI.

Nákladem spisovatelovým. — Tiskem St. Pospíšilova zetě.

1894.

A

P. T.

Janu Markalousovi,

statkáři v Třebosicích a t. č. okresnímu starostovi v Pardubicích,
delegátu zemědělské rady atd. atd.,

a

jeho rozmilé choti Emilii,

přátelům svým vždy věrným a milým,

vděčně tuto práci věnuje

V. M.

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY UJ.P.

STARÝ FOND

Č. inv. 535212

PŘEDMLUVA.

Za časů nynějších lidé, řídíce se heslem „Spojenými silami“, sestupují se ve spolky a družstva, aby došli společně aspoň po čem jednotlivec marně touží, protože síla lidská roste spolčováním a stejnou měrou působí, soustředěna jsouc do kruhů menších a větších, neméně blahodárně. Za tou příčinou koná výbor spolkový časté schůze, o kterých se členové buď o potřebných věcech poučují a myšlenky své navzájem si vyměňují a tříbí, že se jednotlivci, ač nepovědomi jsou pravidel řečnických, tak vycvičí svým důvtipem v řečích a přednáškách, že dovedou později promluvit o schůzích veřejných jasně a rozumně o věcech stavu svého jakož i o tom, co četli nebo čeho zažili. Tímto způsobem vzbudí se pak mezi členy duch opravdové vzájemnosti a bratrské přichylnosti, který jeví se tu radou, tam opět pomocí, a vede často k podnikům, jež přinášejí užitek nemalý těm, kdo se jich účastnili. Všude jest potom viděti, kde zavládly moudré zásady spolkem pěstované, jakož i příčinnost, zde taktéž vzbuzená nebo nově vzpružená. Zejména jest pěkná věc a veledojímavá promluvití dobré slovo na uvítanou nebo na rozloučenou se členy spolku, z mládeží školní, protože slovo živé mocně účinkuje na srdce i ducha. Takové řeči mají u posluchačů vzácný význam a řečník (předseda, ředitel, učitel a j. v.) nikdy se nemine s hlubokým dojmem u nich. Jinde jest pilnou potřebou, by starosta obce aneb okresu, nebo jiný náčelník veřejného spolku, deputace, úřada nebo i zábavné společnosti vhodnými slovy promluvil ve schůzi občanův. A jak může to jinak udělati, aby se zachoval a důstojně cíle svého došel, nežli pěkně upravenou řečí? A v takovém řečňování záhodno jest, aby se na základě vědeckém zvláště mladý dorost bedlivě cvičil, aby se z něho stali jednou v životě skutečným statní řečníci, kteří by řeč měli v moci a veřejně uměli dobře mluvit, aby spoluobčany své toliko jadrnými a účinnými řečmi poučovali a povzbuzovali k dalšímu pokroku ve všech oborech lidské práce a zároveň byli řádnými, a spolehlivými obhájci svatosvatých práv národa českého. Že výcvik v řečnictví jest pro jeho důležitost v životě skutečném velice potřeba zvláště mládeži studující, nařizeno jest v učebné osnově škol středních cvičiti žactvo v krásných přednáškách vybraných básní nebo článků prosaických a v nejvyšší třídě je seznámiti poněkud obsírněji s pravidly o řeči a vzkusným přednášením vůbec, aby potom

žáci samostatně vypracované řeči před svými spolužáky za dozoru učitelova z paměti přednášeli a takto chuti a dovednosti k dalším výstupům v budoucím povolání svém nabyli. Na odborných školách jest zvláště dbáti výcviku v řečnictví, aby žáci byli s dostatek připraveni pro život skutečný, do něhož brzo vstupují. Dobrým řečníkem se může každý stát, jest-li úplně zdrav, po náležitém vzdělání a vytrvalém cviku (poeta nascitur, orátor [exercendo] fit: básníkem se člověk rodí, řečníkem se cvičením stává.)

Za tou příčinou jsem hleděl podati co nejstručněji pravidla o řeči vůbec, aby si každý byl vědom, jakmile je pozorně přečte, čeho nauka o řečnictví vyžaduje, a potom jsem, učiniv přehled na slovo vzatých řečníků v literatuře české od nejstarších dob, připojil vzorce oslovení vyšších hodnostářů o různých příležitostech jakož i řeči, přípitky a hesla o slavnostech buď spolkových anebo v životě společenském nejpotřebnější mimo vzory řeči soudní, politické, akademické, kázání a j. v., které v rámeč této knížky pro svůj hojnější obsah některak pojaty býti nemohou, ačkoli dle naznačených pokynů každý k tomu schopný muž vzdělání si je může. Vzory všelikých řečí, které jsou za velerozmanitých okolností z příčin prarůzných mluveny, podati není možná, avšak myslím, že si každý, jenž bude čítati příklady v knize této, podle své potřeby vypracuje řeč samu, by čestně před posluchačstvem obstáti mohl.

Pisemnictví české jest v oboru tomto posud málo vzděláváno z vyššího stanoviska vědeckého. Vhodné knihy příruční, kterých jsem také při práci této užil, jsou některé dosti dobré, protože výhradně přihlížejí k praktickému poučení a výcviku, jako: Stručná nauka o řečnictví s příklady od Fr. Bačkovského; Kniha přípitků od V. Kopeckého; Přípitky od Šulce; Hesla a přípitky od Karla Kutana; Řeči školní od Václava Křížka v Táboře 1880. atd. atd. Některé řeči a oslovení v knize této, obsahem vesměs vážné, vyňaty jsou z novin pražských anebo chrudimských, které je dle skutečnosti, když o různých slavnostech byly mluveny, zaznamenaly, anebo jsou samostatnou prací mojí, třeba že od jiných byly předneseny, a opět jiné vhodné řeči upravil jsem schválně k potřebám hospodářů českých z obsahu výborných knih Fr. Schwarze, tajemníka okres. zastupitelstva plzeňského a to jsou: Starosta Václav Dobrovský, reformatör obce Nezdarova, II. vyd., v Praze 1890.; Působení Václava Dobrovského jakožto okresního starosty, v Praze 1891.

Podáváje tuto knihu studující mládeži jakož i ctěnému obecnstvu k potřebám, přeju si toliko, aby se těšila hojně oblíbeně a také přispívala k výcviku statných a dobrých řečníků v národě českém.

V CHRUDIMI dne 19. září 1893.

Václav Markalous.

OBSAH.

Název, věnování, předmluva, obsah I.—VIII.	Str.	Název, věnování, předmluva, obsah I.—VIII.	Str.
Řečnictví	1	Řeč o vysvěcení nové školy 1878. v Trebošicích	34
Vlastnosti řečníkovi potřebné	2	Zahajuje se výstava prací žactva	36
Jak si řeč vypracovati a zapamatovati	3	Řeč Dr. Umlaufa o slavnosti Jungmannové 1873.	87
Přednáška řeči	4	Řeči školní Václava Křížka	89
Druhy řeči	5	Řeči a jednání o schůzi spolkové	46
Části řeči	6	Řeč o zahájení rady zemědělské	48
Úvod	6	Oslovení hasičův o prvním veřejném cvičení	48
Pojednání	8	Díky řečníkovi od starosty obce	49
Sestavení důvodů	8	Velitel sboru hasičského oslovuje nově přijaté členy	49
Závěrek	9	Starosta obce vítá zástupce Hosp. spolku	49
Přehled slavných řečníků	10	Díky obecního starosty za přednášky hospodářské	49
Příklady úvodu	10	Řeč starosty obce o valné schůzi hasičské	50
Příklady doslovu	12	Řeč velitele hasičův o zakončené valné hromadě	50
Oslovení a řeči k vyšším hodnostářům zejména k císaři pánu	17	Starosta zahájil svěcení praporu živnostenského	50
<i>Řeči o různých slavnostech:</i>			
O slavnostním zahájení výstavy 1891	23	Družička podala kmotře praporu kytici	51
O slavnostním uzavření výstavy 1891	25	Praporečník obdržev prapor mluví ke členům	51
Dík Prahy za výstavu 1891	28	Vikář vysvětil prapor oslovuje členy spolku	51
O slavnostním udělení cen spolupracovníkům	29	Starosta obce děkuje za účastenství při svěcení praporu	52
Starostův náměstek oslovuje Bulhary na radnici	30	Řeč faráře o svěcení praporu vojev. vysloužilců v Hlinsku	52
Ovace novému arcibiskupu olomouckému	31	Starosta chrudimský vítá bývalé žáky real. a vyš. gymnasia	54
Za výbor poslanců morav. mluvil Dr. Fanderlík	31	Telegram nejvyšší kabinetní kanceláři ve Vidni	55
Poslanec Žčecek mluví za české spolky olomoucké	32	Ředitel gymnasia vítá bývalé žáky o jich sjezdě	55
Dr. Hynek blahopřál za český lid	32		
Poslanec Adámek věnuje Dr. A. Pr. Trojanovi vzpomínku	33		
Klub českých poslancův usnesl se na projevu	33		

Str.		Str.
57	Řeč předsedy sjezdu studentského . . .	Dobrovský hájí zřízení map okresních a stavby silnic 67
60	Poděkování žactva hospodářské školy o výroční zkoušce 60	Starosta obce Ném. Brodu doprovodil výkaz o činnosti obec. zastupitelstva 68
60	Deputace osadníků mluví k faráři o jeho 25leté slavnosti kněžské 60	Řeč k občanům, aby se zřídil Čtenářský spolek 69
60	Řeč o jubileji učitele 60	Jak upravití otázku chudinskou 71
61	Deputace rolníků projevuje přání okr. starostovi 61	Přípitky společenské 72
61	O jubilejní slavnosti předsedovi cukrovaru rolnického 61	O narozeninách přítele 73
62	O jubilejní slavnosti ředitele 62	O křtinách 73
62	O jubilejní slavnosti 50leté 62	O narozeninách otcových 73
62	Řeč Dobrovského před volbou obecního představenstva 62	O svátku matky 73
63	N. byv zvolen za člena městské rady, oslovil obecní zastupitelstvo 63	O slavnosti občinské 74
63	Dobrovský mluví o lepší správě obce 63	Starostovi 74
63	Oslovení Dobrovského v Besedě po volbě za starostu 63	Nově zvolenému starostovi 74
64	Odpověď Dobrovského na učiněné oslovení 64	Dobrovský děkuje okres. starostovi, že připil Nezdarovu 74
64	Deputace sousedův oslovuje nově zvoleného starostu 64	Okresní starosta promluvil o hostině po skončené výstavě 75
65	Dobrovský mluví v obec. zastupitelstvu o vadách obec. hospodářství 65	Přípitek slavnostnímu výboru 76
65	Dobrovský po volbě za starostu živnostenského společenstva mluvil 65	Včelařský spolek chrudimský oslavuje stou valnou schůzi 76
65	Jak zahájil Dobrovský jako starosta první schůzi okres. zastupitelstva 65	Starosta obce císaři 77
66	Dobrovský jsa okres. starostou, nepřijal volby v obec. zastupitelstvo 66	Přípitek obci 77
		Přípitek kmotře praporu živnostenského 77
		Panovníku o narozeninách 78
		Vojsku 78
		Přípitek vlasti 78
		Při svatební hostině 79
		O svatbě stříbrné 81
		O svatbě zlaté 82
		Významná hesla o různých slavnostech potřebná 84

Řečnictví.

Myslenky a city své projevujeme nejlépe mluvou neboli řečí t. j. hláskami skládanými do slov a vět. Řečí, která jest nejdůmyslnějším uměním člověka, povznáší se člověk vysoko nad všechna ostatní stvoření.

Veškeren obor řeči dělí se:

1. *Na prosu neboli řeč volnou*, nevázanou, která má za účel poznání pravdy nějaké a proto má vynikati jasně pronášenými myšlenkami. Předmětem jejím jsou věci skutečné, jimiž toliko se zaměstnává rozum.

2. *Na řeč básnickou neboli vázanou*, která se spravuje zvláštními zákony umění básnického. Původ svůj bere ze tvořivé obraznosti a za účel má ukojiti naši touhu po kráse. Aby však povznášela ušlechtilou zábavu mysl lidskou a probouzela krasocit každému člověku vrozený, představuje nám za tou příčinou předmět názorně, užívá pěkných a rozmanitých obrazů přírodních, živých popisův, ušlechtilé líčených povah, aby jen srdce naše dojmala. Obsah její může býti buď částečně nebo i zcela smyšlený.

3. *Na řečnickví*, které že jest prostřed mezi prosou a básnictvím, má s každým něco společného, obrací se k vůli jakožto pramenu všech činů lidských. Pročež jest úlohou řečníka působiti jednak na rozum svých posluchačův, aby poznali dobře věc, o kterou mu právě jde, a potom působiti na jich cit, aby se dali k žádané věci pohnouti.

Slovo „řeč“ v užším smyslu slova pokládáme za výtvar výmluvnosti, kterou své myšlenky a zdání takovými slovy pronášíme, aby posluchač byl pohnut, o věci vysvětlované poučen a pro ni získán.

Výmluvnost pak jest ona vlastnost, která mysl posluchačů vedle zdání svého ve kteroukolivěk stranu obrací a je leskem své krásy oslepuje. Ona to jest, která dodává potěchy truchlícím, sklíčeným srdce, zločincům je na záhubu, nevinným na ochranu, nešlechtným na postrach, rozšafným na ozdobu. Podivuhodná a téměř božská jest moc výmluvnosti, neboť více než mocí meče může býti silou řeči způsobeno. Kdo jí opatření jsou, mají větší vládu nad lidmi nežli samovládci, kteří mohou sice těla poddaných svých spoutati, ale duši násilí činiti nemohou. — Kdo obdařen jest výmluvností a tak mluví, aby dokazoval, aby bavil, aby nakloňoval, slove pravým řečníkem.

Výmluvnost jest sice věc ze všech nejnesnadnější, ale velmi velikou snahou a příčinlivostí se zjednává. Dobrým řečníkem se může státi každý častým, ustavičným a vytrvalým cvičením, kdo má k tomu od přírody potřebné vlastnosti, protože pilnost všechny zmůže překážky.

Ve výmluvnosti rozeznáváme tři stupně:

1. *Řečnost*, hovornost (facundia). Hovorný neboli řečný (facundus) jest

člověk, jenž dovede o něčem podle přirozených schopností svých snadno a hodně mluvit, máje o tom hojnost myšlének. — Říkáme o takových: má dobře podřatý, má dobrou vyřídilku; to je hovorka, mluvka, to je řečný člověk, on má vždycky cosi do řeči; až hrůza řečný, hovorný, mluvny.

2. *Rozpravnost.* Rozpravný (disertus) jest ten, kdo umí dosti důvtipně a jasně v řeči dosti uspořádané a souvislé o některém předmětu rozprávěti neboli pojednávat; — učeně a klidně přednáseti.

3. *Výmluvnost* (eloquentia). Výmluvný člověk (eloquens) jest i řečný i rozpravný, který obě tyto vlastnosti vědeckým vzděláním dovršil a stále na paměti a na snadě má všechno, čím by řeč svou ozdobil a podivuhodnější i velikolepější učinil. Řečník výmluvný (orator eloquens) je tudíž ten, při kom jsou plnou měrou všechny vědomosti a vlastnosti na řečníka slušící.

Jestliže rozmanité částky řeči v jediný krásný celek spojujeme, jest mluva naše názornější a vzniká tím úměr řečnický (numerus oratorius). Úměru, který se zakládá na rozměru vět a jejich částek k sobě náležejících, zvláštními pravidly se přiučiti nelze. Ale pro dobrý užitek nejlépe učiníme, rozebíráme-li řeči výtečných řečníkův a všimáme-li si při tom vždy jednotlivých vět a ty pak na hlas čítáme, abychom si přivykli jich příhodnému spojování.

Vlastností řečníkovi potřebné.

1. Aby se dokonale vyznal v mluvě, kterou chce řečnit, aby dovedl voliti vždy vhodná slova, která by mocně působila na mysl, srdce i vůli posluchačů. Pročez toho pilná potřeba, aby znal správnou mluvu spisovnou, jelikož řeči nesprávnou, všední, dává člověk na jevo nedostatek vytříbeného vkusu a tím vychování ledabylé jakož i nelásku k jazyku mateřskému. Čím více řeč všedního života se přibližuje mluvě spisovné, tím jest společnost vzdělanější.

2. Aby byl všestranně a důkladně vzdělán t. j., aby znal dějiny, zákony, různé zjevy společenského života, aby byl odborně vzdělán a dovedl se dobře vyjadřovati o všech potřeбах svého stavu a povolání.

3. Aby znal potřeby, povahu, stupeň vzdělanosti svých posluchačů, jakož i okolnosti, za kterých míní řečnit.

4. Aby sám byl povahy ryzí a ušlechtilé, která by mu již napřed získala důvěru posluchačův.

5. Aby měl dobrou paměť a tak dovedl říci všechno, co chtěl, a neopakoval něč olikráte, co již řekl.

6. Aby si zachoval stále duchapřítomnost, nedal se zaleknouti a zmásti, kdyby mu někdo vskočil do řeči, nýbrž naopak aby dovedl užiti toho ku svému prospěchu a hned uměl na to dobře odseknouti.

7. Aby byl opatrným a bez příčiny neurázel; avšak aby byl spolu pravdy milovným a neostýchal se v pravou chvíli posluchačům říci pravdu do očí, ale zároveň aby uměl vyvracetí mínění protivná.

8. Aby měl dobrou výřecnost, nebyl krátkodechý, hlas měl jasný, mužný a příjemný poslouchati.

9. Pro cvik a poznání, a) aby si četl vzorné řeči na hlas, zvolna a pečlivě, potom rozebíral jednotlivé jich části a hleděl je napodobiti; b) aby dříve nežli sám vystoupí, poslouchal dobré, vycvičené již řečníky a osvojil si tak obratnost v přednášení krásném, neboť dobré příklady povzbuzují následovati.

Jak si řeč vypracovati a zapamatovati.

Chceme-li řečnit, uvažme, „co, kde a jak mluvití budeme“. Potom mějme na zřeteli:

1. Zdali sluší látka našemu věku, vzdělání a okolnostem časovým i místním.
2. K čemu chceme vlastně posluchače řeči svou pohnouti, o čem poúčiti — účel řeči.

3. Co jest hlavní myšlénkou (jádem, základem) řeči, neboť té se přidržeti jest, abychom nebyli svedeni k jiným vedlejším, když hledáme k ní důvodů, přirovnání, příkladů.

4. Rozvažme, které námitky asi by nám někdo mohl učiniti a zároveň jak bychom je vyvrátili; sami však se varujme příležitost k námitkám zavdávati.

5. Jakmile jsme v duchu probrali všechnu látku své řeči, hledme si ji patřičně rozdělití podle přirozeného postupu (chodu).

6. Z části řeči samé vypracujme si nejprve úvod, neboli počátek řeči, nebo dobrý počátek může mysl naši rozjařiti pro další vypracování. (Dobrý počátek — polovice díla.) Potom napíšme pojednání, v němž důvody pro i proti uvěsti můžeme. Naposledy zakončíme vhodně.

7. Když jsme celou řeč vypracovali, odložme ji, aspoň na nějakou chvíli a potom ji znova čtíme na hlas, abychom poznali, jest-li náležitě upravena pro pěknou přednášku a, kde třeba, opravme.

8. Učice se řeči na paměť, naučme se vždy najednou celé jedné části a nikdy jednotlivým větám. Zejména kdo jest mdlé paměti, ať si řeč časně připraví a potom několikráte opakuje, nebo dobře-li sobě přehledněš věc, poplyne tobě sama řeč.

9. Když nám utkvěla v paměti celá řeč, přednášejme ji zvolna a nahlas s patřičným přízvukem, příslušnými posuňky a pohyby rukou svých nebo rozličnost dává libost. Jistota náleží k líbeznosti celé řeči a záleží v tom, že řečník dobře se připraví, dobře si řeč v paměť vštípi a pořad směle a vhodně mluví.

10. Dobře se naučme zejména úvodu, abychom se neocitnuli v nesnázích co chceme mluvití, když vystoupíme na řečniště.

11. V rukopise podtrhneme si nejen začátky jednotlivých částí řeči, nýbrž i důležitá místa, abychom je dovedli, vedení jsouce místní paměti, patřičným důrazem přednésti.

12. Věci, o které chceme mluvití, dobře rozumějme, abychom si mohli pomoci, kdybychom za řeči na některá místa zapomněli.

13. Řeč naše budiž krátká, poněvadž nemožno jest lidské mysli, aby přes hodinu při jedné věci jadrně zdržána byla. Protož co se dále mluví, u vítě se mluví; v hodině velmi mnoho pověditi se máže. Odmísí-li řečník zbytečná slova, bez kterých řeč jeho také dobrou býti může, a vybere-li pro posluchače věci jen nejpotřebnější a nejpřípadnější, o dosti užitečných věcech promluvití může. Na běh všechno odbývatí a v řeči své moře slov, ale krápěj věci mítí, jest zlého řečníka dobré znamení. Dlouhost řeči naprosto jest zbytečná a nemůže než škodlivá býti. Zachovávejme v řeči své pravidlo římského básníka Horáce, nar. ve Venusii r. 65. př. Kr., jenž praví:

Quidquid praecipies, esto brevis, ut cito dicta
Percipiant animi faciles, teneantque fideles.

Cožkoli předkládáš, mluv krátce, by posluchač snáze
Tvým srozuměl slovům a je věrně v paměti snášel.

14. Věnujme péči vypracování a vybroušení řeči své. Postavením i volbou slov vyhybejme se hiatu a hromadění slabik. Dbejme lahodného pořádku slov a střídáme věty krátké s dlouhými, nebo jen tímto způsobem docílíme pěkných vlastností v řeči: velikoleposti, krásy, živosti a síly jakož i význačnosti.

Přednáška řeči.

Přednáška sama jest v řečnění věci veledůležitou, poněvadž i sebe dokonaleji vypracovaná řeč, není-li řádně přednesena, neúčinkuje tolik v mysl, srdce a vůli posluchačův a tak se cíle žádaného chybí. Řeči přednášíme jednak po přípravě, jednak s patra t. j. bez přípravy (ex abrupto), byvše k řeči náhle vzniklým v nás pocitem nějakým povzbuzení. Čteme-li řeč ze svých zápiskův a nehledíme-li posluchačům tváří v tvář, nedojímá nikdy taková řeč jako jest-li z paměti mluvena. Pročež chtějíce řečnit, dbejme asi těchto všeobecných pravidel:

1. Jsme-li udýcháni, nepouštějme se do řeči; na řečnické vystupujeme zvolna a s patřičnou uctivostí; nedbale a nešetrně nikdy nevystupujeme, aby se o nás nezdálo, že si z posluchačů nic neděláme anebo že dokonce jimi pohrdáme.

2. Na řečnické učíme zdvořilou poklonu a s tváří vážnou se porozhlédneme po společnosti jednak na znamení, že si vážíme posluchačů, jednak abychom si dodali smělosti. Při řeči duchovní jest kromě toho pozdravení: Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!

3. Při přednášce buď sedíme nebo stojíme. Tělo své držíme slušně a vzpřímeně; hlavy nekloňme na stranu; ramena buďtež ve stejné výši; zrakem svým dívejme se posluchačům do očí; stojme slušně na obou k sobě mírně sražených nohou; ruce s prsty do dlaně přirozeně zahnutými ať nenuceně dolů visí, stojíme-li ve volném prostoru, nebo je položíme na stůl, u něhož stojíme nebo sedíme — nikdy však nestrkejme rukou do kapes ať u kabátu ať u kalhot, což velikou nelibost činí.

4. Hlas řeči upravme si podle místnosti a počtu posluchačů.

5. Nezačneme mluvit hlasem příliš vysokým, spíše mírným, abychom jej mohli na pravém místě sesílit. Jest-li však někdy toho potřeba silným hlasem počítí, hledme jej pak znenáhla v pravou míru přivést. Přednáška naše podobej se více zajímavé rozmluvě.

6. Aby posluchači rozuměli každému slovu, [otvírájme patřičně ústa, nemluvmе skrze zuby, dbejme jasné výřečnosti a náležitého přízvuku i slovného i větového, nebo jen tak bude naše řeč libeznou.

7. Nemluvmе příliš kvapně, aby nám dech pořádk vystačil a posluchačům popřána byla chvíle myšlenky naše dobře sledovati a rozvážiti.]

8. Hlas dle potřeby zvyšujeme, aby byl při důrazech pevný a mužný, v prudkých dojmech mocný a pohnutlivý, jinde něžný a laskavý, abychom i cit svůj dali na jevo (emfasis). Avšak varujme se odporného křiku, stejnozvůčnosti a zdouhavosti nudné.

9. Tvář naše ať jest živým obrazem, ano zrcadlem našeho vnitřního přesvědčení a pohnutí; [pohyby rukou a celého těla buďtež přirozeny, ušlechtily, nás důstojny a řeči příslušny.] Vůbec v přednášce naší nebuď nic přepjatého a takového, co by nám, od posluchčů jsouc napodobeno, jen k posměchu bylo.

10. Jakmile jsme řeč dokončili, ustaňme a po chvíli se pokloňme uctivě a odejdeme s řečnické s touž tváří jako za přednášky; nikdy však nespěchejme s řečnické takorča s dětinskou radostí, že jsme si řeč odbyli. Projeví-li obecnostv spokojenost svou potleskem, ukloňme se znova a odejdeme; přeje-li si však opakovaným potleskem, abychom ještě vystoupili, učinme po vůli a vážnou tváří poděkujme za počtu nám osvědčenou.

Druhy řeči.

Podle obsahu neboli látky dělíme řeč v duchovní a světskou.

Řeč duchovní jest:

1. *Kázání* t. j. řeč, kterou bývají věřící ve chrámu Páně o náboženství poučování nebo ke mravnému životu povzbuzování.

2. *Výklad* (homilie, rozprava) t. j. volnější kázání, ve kterém rozebírá kněz a vykládá perikopy*) nedělní nebo sváteční ke mravnímu vzdělání věřících.

3. *Řeči časné* neboli *příležitostné* za zvláštních okolností od kněze mluvené, na př. o pohřbu, při oddavkách, o svěcení kříže, zvonu, chrámu, hřbitova a t. p.

Řeč světská jest:

1. *Řeč soudní*, kterou má před soudem buď žalobník, když někoho viní, aneb obžalovaný na svou obranu, buď obhájce, když hájí svého svěřence.

2. *Řeč politická*, ve které pojednává řečník o právech vlasti neb o věcech národohospodářských vůbec a to na říšské radě, ve sněmích zemských, táborech lidu, schůzích politických spolků a t. p.

3. *Řeč vojenská*, kterou mluví vojevůdce k vojínům za rozličných příležitostí vojenského života, na př. při svěcení vojenského praporu, nebo když zavěšen jest záslužný kříž statečnému bojovníku, neb o císařských slavnostech, anebo před bitvou, aby rozjařil a povznesl vojínův mysl, při čemž klade důraz na věrnost panovníku slíbenou, na lásku k vlasti, národu a rodině.

4. *Řeč akademická*, kterou má učenec o vědeckém předmětu s tím úmyslem, aby posluchače o něm poučil a zároveň je pro své záměry získal.

5. *Řeč pochvalná* neboli *chvalořeč* (panegyricus), kterou promluví řečník ke cti a chvále osoby zasloužilé buď živé nebo mrtvé.

6. *Řeči historické* t. j. řeči, které spisovatelé vkládají v ústa osobám historickým, v jichž duchu je napsali. U dějepisců řeckých a římských je takových řečí hojnost na př. u Livia, Salustia, Herodota, Xenofonta. Tyto řeči jsou trojí: a) Buď jsou podány tak, jak byly skutečně předneseny, nebo b) jsou sepsány podle nějakých zápisků, nebo c) jsou zcela smyšleny, ale vždy upraveny podle povahy osoby mluvící. Účelem těchto řečí jest dodatí celému vypravování jakéhosi půvabu a příjemnosti, která by čtenáře bavila, ale zároveň také objevovala záměry a smýšlení osob jednajících; novější dějepisci užívají místo nich reflexí t. j. rozjímání, kterým pronášejí své myšlenky o událostech, o zásadách, o lidském životě, avšak nic ani nedokazují ani nevyvracejí.

7. *Řeči případné* o zvláštních příležitostech od osob světských konané, na př. uvítací, slavnostní, pohřební, zahajovací, výstavní a t. p.

8. K řečem příležitostným čítají se také *přípitky* neboli *zdravice* (toasty či tósty) o soukromých, rodinných a i veřejných slavnostních hostinách, při kterých řečník vyzývá přítomné osoby, aby povstaly a připily někomu na přivítanou, na (za) zdraví, na přátelství, ke cti, vyznamenání, na zdar něčeho, a t. p.

Obsah (látka) přípitků řídí se dle účelu pořádané slavnosti a dle stavu účastníků, na př. jest-li schůze hospodářův anebo živnostníkův o krajinské výstavě:

1. Předseda připomene krátkými slovy zásluhy J. Veličenstva o stav rolnický nebo živnostenský a projeví přání, aby se za to povstáním projevíly díky.

*) Perikopy slovou části z písma svatého, které se předčítají o nedělních a svátečních službách božích.

2. Zástupce obce nebo města vítá shromážděné, připomíná stručně pokrok v hospodářství anebo řemesle vůbec a v krajině své zvláště a konečně přeje hostem mnoho zdaru ve všelikém jednání jakož i, aby se jim v obci zalíbilo.

3. Jeden z hostů poděkuje zástupci obce jakož i pořadatelstvu slavnostnímu za laskavé uvítání, kterého se hojnou měrou a tak stkvěle hostem dostalo, připomene zásluhy obce nebo členů výboru nebo předsedy spolku o zdařenou slavnost a konečně pronese přání, aby obec anebo spolek stále krácel v předě hospodářů nebo živnostníků českých.

Jestliže hraje při hostině také hudba, zahraje po první zdravici národní hymnu a všichni při tom povstanou anebo též ji zpívají. Po připítecích ostatních mohou zahrátí „Kde domov můj“ anebo „Moravo“ a j. v., avšak třeba si tu pamatovati, aby bylo všechno napřed určité umluveno a slušně uspořádáno.

Při slavnostech soukromých, o kterých není připítka císaři pánu, nebývá někdy zdravicím a tukání pohárů konce a kraje, zvláště když je společnost rozjařena a milou zábavou nadšena, když hosté vespolek pěkně se baví a později třeba jedni druhým veselé nápitky připíjejí a si zdravkují.

Připítka pronášejí obyčejně osoby, které pro svou důstojnost zasluhují v pozvané společnosti zvláštní pozornosti. Z pravidla přísluší první připítek hostiteli, kterýž uvítá shromážděné; jemu děkuje pronese připítek druhý nejstarší anebo nejvznešenější osoba ze společnosti; pak teprve následují ostatní připítka. Při velkých hostinách určí se již napřed, které připítka a ve kterém pořádku se pronesou; obyčejně se přednesou v jedné společnosti dva, nejvýše tři připítka. Připítek nebuď příliš dlouhý, nýbrž stručný a jadrný, aby nevy-máhal mnoho pozornosti. Stejně připítka ať se neopakují. Týká-li se připítek některé osoby, ať na něj nezapomene odpověděti. V připítecích varujeme se brojiti anebo urážeti některou osobu ze společnosti, poněvadž by vznikla roztrpčenost a společenský hovor by vázнул.

Po skončené hostině, když jest hovor živější, nejsou připítka vážné vhod, leda šprýmovné, poněvadž se tak napiatou pozorností neposlouchají.

Části řeči

Jako při díle uměleckém, tak i v každém spise vyžaduje se jednota t. j., aby rozmanité části, ze kterých se skládá, v celek se pojily, má-li krásným slouiti. Rovněž tak i řeč, rozsáhlejší ústrojný celek, jenž má všem zákonům krásy vyhověti, skládá se ze tří hlavních částí a ty jsou 1. vstup neboli úvod (exordium); 2. pojednání neboli rozprava, rozjímání, kde řečník buď dokazuje, že předmět, o kterém pojednává, jest pravdivý (confirmatio), nebo odráží a vrací námitky odpůrců (refutatio); 3. závěrek (epilogus).

Aby z těchto částí krásný celek byl, vyžaduje se:

1. Aby jednotlivé tyto části byly nejen k celku, nýbrž i k sobě v jistém, příslušném rozměru, na př. aby vstup anebo závěrek nebyl proti pojednání příliš dlouhým. (Této vlastnosti říkáme souměrnost (symmetrie).)
2. Aby mluva byla ve všech částech příslušná a stejně barvitost, t. j. aby všechny části byly rovnou měrou vznešené a důstojně vypracovány.

Že řeč jest ústrojný celek, nesmí žádná z těchto tří částí státi o sobě, aniž úvod na př. takovým býti, aby se hodil beze vsí proměny ke každé řeči.

Úvod.

Účelem úvodu jest získati si náklonnost a pozornost posluchačů (captatio benevolentiae) a seznámiti je se všemi věcmi, které věděti třeba, t. j. s časem,

místem a jinými okolnostmi, za kterých se věc udála. Že mnoho záleží u řečníka na prvním dojmu, který svým výstupem učiní, počínáme si skrovně, pochvalně o sobě nemluvíme, varujeme se nepřiznivě hned na počátku vyjadřovati se o posluchačích. O pozornost prosíme vždy, připovídajíc mluvití o věcech důležitých. Někdy počínáme úvod vhodnou přupovědí nebo historickou událostí, přirovnáním, podobenstvím, příkladem, přáním, modlitbou nebo přistoupíme hned k věci samé. Vstup nebuď nikdy proti rozpravě neboli řeči samé příliš dlouhý a rozvláčný, aby pozornost posluchačů nebyla dříve unavena než by se došlo k věci hlavní. Jak dlouhý má býti úvod, řídí se podle látky řeči, ale vždycky jest lépe vypracovati si kratší úvod.

Potom několika vhodnými myšlénkami nebo jen slovy přejdeme od úvodu k vlastní látce řeči — čím vzniká přechod (transitus) — a tu naznačíme a povíme krátce, jasně a určitě, čeho k vyrozumění je třeba, — a tak vzniká předloha (propositio). Mnohdy zejména v řeči soudní vkládáme mezi přechod a předlohu vypravování (narratio*), t. j. řečník slovy stručnými naznačí rozličné okolnosti místa a času, prostředky, jimiž věc sama byla vykonána, a způsob, jak byla provedena. Starší řečníci řídili se při vyšetřování tímto veršem:

Kdo, kde, co, kým, kolikrát, čím, proč, jak a kdy dělává?
Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?

Jest-li řeč obšírnější, neobejdeme se bez rozvrhu látky (partitio, dispositio). V krátké řeči není rozvrhu třeba. V rozvrhu si řečník naznačí v přirozeném pořádku to, o čem chce postupně mluvití, ale potom se vyžaduje, aby tento pořádek byl také zachovávan**, na př. Cicero ve své řeči „O velitelství Kneja Pompeja“, c. II. 6. praví***): Nejprve zdá mi se, že třeba jest promluvití o povaze války, potom o její velikosti, konečně o volbě vojevůdce...; nebo v Životopise Epaminondově (Cornelius Nepos: Epaminondas) čteme v úvodě c. I.: Přechod: Cum autem imaginem consuetudinis atque vitae Epaminondasae exprimere velimus, nihil nobis videtur debere praetermittere, quod ad eam declarandam pertineat. Rozvrh neboli předloha: Quare dicemus primum de genere ejus, deinde quibus disciplinis et a quibus sit eruditus, tum de moribus ingenique facultatibus et si qua alia digna memoria erunt, postremo de rebus gestis, quae a plurimis animi virtutibus anteponuntur. Přechod: Poněvadž však obraz povahy a života Epaminondova vyličiti chceme, zdá se nám, že nesmíme nic pominouti, co by se hodilo k jeho vyličení. Předloha: Pročež budeme předně mluvití o jeho rodě; potom ve kterých vědách a od koho byl vzdělán; po třetí o mravech a schopnostech ducha a bude-li něco jiného paměti hodného; naposledy (konečně) o činech válečných, kterým od přemnohých před čtenostmi duševními přednost se dává.

V Hospodářské Čítance Markalousové, 2. vyd. str. 400., řád. 17.—25. čteme: Přechod: I nejnovější doba přidává se k tomuto mínění o rolnictví (t. j. že první místo ze všech živností sluší polnímu hospodářství, poněvadž hojněji odměňuje a čistějších rozkoší poskytuje mužů politicky svobodnému, nežli kterákoli jiná živnost) a uznává hospodářství za pevný základ národního vývoje a že z něho pochází hmotný i mravní prospěch obecnstva vůbec. Předloha: A že včelaření, které není nejposlednějším a nejmenším odvětvím polního hospodářství, zasluhuje horlivějšího povšimnutí jak od hospodářů, tak i od občanstva městského nežli se děje doposud, pokusíme se vysvětliti a zároveň upozorniti... Rozvrh: ... jak včelařství dává, provozováno-li jest u větší míře v krajině s rostlinami medonosnými způsobem racionelním, a) hojný užitek materiální a potom b), jak mocně působí na ušlechtnění srdce i ducha lidského.

* V řeči Ciceronově pro Milone IX., 25—XII. — ** Viz Obranu Karla staršího z Žerotína. Upravil V. Markalous. V Chrudimi 1891. Str. 15. — ***) primum mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, tum de imperatore deligendo esse dicendum.

Do úvodu hodí se tyto myšlenky:

I. Řečník zmiňuje se o *příčině*, která dala podnět k jeho řeči, na př.:

1. vzpomínka na místo, na kterém řeční;
2. slavnost, narozeniny, uvítání a j. v.;
3. úřad, povolání, postavení řečníkovo ve společnosti, v obci;
4. vyzvání k řeči;
5. záliba v předmětu, o kterém chce mluvit;
6. povaha, krása, důležitost, zajímavost, známost, výborné vlastnosti předmětu.
7. neznalost anebo znalost nedokonalá toho předmětu;
8. časté nebo příliš řídké rozpravy o předmětu;
9. zvyk, obyčej o takových slavnostech mluvit o;
10. účel, kterého chceme řeči dojíti.

II. Řečník se zmiňuje o *sobě samém* na př.:

1. omlouvá se a prosí za odpuštění, že se též ujal slova a doporučí se posluchačům;
2. připomíná svou ostýchavost, mladost, malý cvik v řečnické a t. p.;
3. uvádí nesnáze, které se mu naskytují;
4. vysvětluje, proč jinak si počíná ve případě tomto nežli některém jiném.

III. Řečník se zmiňuje o *svých posluchačích* na př.:

1. prosí za jejich pozornost;
2. uvádí jim na paměť, jak se zachovali jinde a jindy za podobných okolností;
3. že spoléhá na jejich moudrost, rozvážlivost, lásku k vlasti a t. p.;
4. upomíná je na povinnosti, potřeby obce, národa, vlasti a t. p.

Pojednání.

Nejdůležitější částí řeči jest pojednání (rozprava, rozjímání), poněvadž jí řečník buď dovozuje, že to, čeho se zastává, jest pravda (argumentatio et confirmatio), nebo vyvrací mínění, tvrzení a námitky odpůrců (refutatio) nebo věc, o níž má býti posluchač přesvědčen, vykládá co možná jasným a mocným způsobem, velebí ji a na mysl posluchačům důtklivě klade (amplificatio).

Důvodem jmenujeme větu, kterou jest rozumný člověk o pravdě nějaké věci přesvědčen. Důvody bereme z domyslu (a priori), ze zkušeností, ze života, z dějepisu, ze zákonů, ze zásad filosofických a jsou pak:

1. *dokazovací* (argumentum probans), který o pravdě přesvědčuje;
2. *kochací* (argumentum delectans), kterým naznačujeme krásu a líbeznost věci, působíme na cit posluchačů;
3. *přemlouvací* (argumentum suadens), kterým vyličitě dobrotu věci, působíme na vůli poslouchajícího občerstva.

Do řeči hodí se nejlépe důvody přemlouvací, nebo řečník, chce-li svého účelu dojíti, nemůže než působiti hlavně na vůli posluchačů, musí je přemlouvatí a poukazovati k užitečnosti a škodě, k počestnosti a ohavnosti, k příjemnosti a nepřijemnosti, k jistotě a nebezpečnosti a t. p.

Nejobyčejnější důvody jsou:

1. *Výměr* (definitio), t. j. udání znaků nějaké věci, kterými se liší od jiných. Výměr jest dvojnásobný: a) filosofický, který přestává pouze na tolika slovy, kolik jich nevyhnutelně je potřeba, aby znaky byly úplně udány, na př.: Člověk jest živočich rozumný; b) řečnický, který obšírnějším způsobem tyto znaky vykládá: Jediný ten živočich cítí, co jest pořádek, co slušné ve skutečích a slovech, jaká míra. A protože těch věcí, které znakem svým znamenáme, žádný jiný živočich krásy, lépoty, sláčností neznamená než člověk.

2. *Rod a tvar* (genus et forma). Rodem jmenujeme to, co jest množství rozličných věcí společno, na př. člověk, pták, rostlina a t. d. jest rod, ale orel, panna, růže jsou tvary; co platí o rodě, platí o tvaru, ale nikdy naopak: Člověk jest smrtelný, tedy i chlapec podléhá smrti.

3. *Příčina a účinek* (causa et effectus): Čím je příčina důležitější a větší, tím jest i účinek důležitější, na př.: Rána jest příčinou smrti; smrt jest účinek rány.

4. *Výčet* (enumeratio) vzniká, uvádíme-li části nějakého celku a potom z nich si učiníme úsudek o tomto celku, na př.: Nevinné bylo jeho mládí, čisté jinošství, statečné mužství, stáří klidné a dobročinné; vůbec všecken život jeho byl svatý a slavný.

5. *Přirovnání* (comparatio), t. j. sestavujeme dvě věci pro nějakou shodu a to buď stejné se stejnými, nebo větší s malými a naopak: Zasloužil-li opovržen, kdo se za svůj stav a jazyk stydí, zasluhuje ho též vši měrou, kdo se za svého otce i matku na veřejnosti stydí. Přirovnání může se týkatí též věcí nepodobných, které se však aspoň v jednom shodují (tertium comparationis), na př.: Jako země vzděláváním, tak rozum naukami stává se lepším a úrodnějším.

6. *Podobenství* (similitudo) vzniká, poznáváme-li vlastnost a povahu věci jedné v jakosti druhé věci. Podobenství týká se toliko věcí podobných na př.: Jako supové poletují k mrchám, nevíšajíce si krásných polí a luk, tak závidiví lidé, nehledíce nikterak ke šlechetným skutkům, toliko na vadách lidských se zastávají.

7. *Příklad* (exemplum), uvedeme-li slova nebo skutky něčí, na př.: Bratanci Veverkové byli jen ze stavu rolnického a přece

8. *Svědectví* (testimonium), uvedeme-li slova některého muže slovuťného, probudíme v posluchačích znova úctu, obdiv a lásku k němu, čímž stávají se svědectví a příklady pádnými důvody, na př.: Dle domnění Platona, mudrce řeckého, jsou ty obce šťastny, kterým v čele stojí muži učení a moudří, kteří veškeru pilnost na 'blaho a osvětlu svých občanů vynakládají. V řečích duchovních jsou vždy svědectví ze svatého písma a otců svatých uváděna (dle slov sv. písma; dle svědectví sv. Pavla a t. p.)

Sestavení důvodův.

Abý důvody v řeči byly na pravém místě a na vůli posluchačů svou úpravností účinkovaly, třeba jest náležitě je sestaviti a to 1. hromaděním, 2. seřaděním. Nezáleží na tom při hromaděním, kolik důvodův uvedeme, nýbrž jak jsou pádní, pravdiví a vhodní. Důvody pádnějšími počínáme, slabé dáváme do prostřed a kónčime nejmohutnějšími. Slabé důvody jednotlivě zřídka kdy se uvádějí, lépe jest v jedno je shrnouti, vhodným uspořádáním zakryti a pathosem řeči i důvěrou sesliti. Seřadění důvodů' budí přirozené a radno jest postupovati od menšího k většímu, což slove vzrůstáním (incrementum; semper augeatur et crescat oratio; oportet orationem crescere zni předpis Quintiliana, proslulého obháje a rhetora neboli učitele řečnictví v Římě, † 118. po Kr.). Více třeba dbáti toho, aby důvody dokazovací (confirmatio) měly první místo; avšak důvody vyvracovací (refutatio), jimiž porážime námitky odpůrcův, at jsou na druhém místě. V mnohé řeči bývají důvody pouze jedny, někdy oboje.

Jestliže odpovídáme na řeč, kterou někdo jiný měl před námi, lépe učiníme, když nejprve vyvrátíme jeho důvody a potom teprve uvedeme své důvody, jimiž dokazujeme pravost toho, o čem se zastáváme.]

Námitky svých odpůrců' můžeme vyvrátiti, ukážeme-li, 1. že jsou nepravdivy, 2. že z nich můžeme něco nesmyslného nebo i nebezpečného vyvésti, 3. že odporují zkušenosti a že jsou škodlivy, 4. omlouváme, co se nedá zapřítí, 5. že jiní odborníci jinak soudili.]

Závěrek.

Poslední část řeči jest závěrek neboli doslov (epilogus, peroratio et conclusio). Byla-li naše řeč dlouhá, sebereme krátce a dobře hlavní myšlenky celé řeči znova v jeden celek, opakujeme velmi stručně nejpádnější důvody v pojednání uvedené — čemuž ohlavení částek (recapitulatio, anakefalaisis) říkali — aby z nich vysvítalo, že to, co jsme chtěli dokázat, pravdivo jest. Potom učiníme přechod vhodnými slovy k tomu, že posluchače napomínáme, varujeme, povzbuzujeme, ukazujeme k požitku nebo škodě a vůbec hledíme probouzením citů v posluchačích dojem řeči své dovršiti a ustáliti (affectuum motus). Také může řečník zakončiti blahopřáním, modlitbou anebo vhodnými slovy proslulého učence nebo básníka, také může připomenouti, že mohl by ještě dále řečniti, ale že končí, aby neunavil, a děkuje za laskavé vyslechnutí.

Myšlenka nejposlednější ať jest velmi důrazná, aby způsobila hluboký dojem v srdci posluchačů, aby tak s uspokojením odcházeli.

* * *

A kterou radu prospěšnější můžeme dáti těm, kteří se chtějí v řečnictví náležitě vzdělati, ale zejména mládeži studující, nežli aby se pilně cvičila v přemýšlení, psaní a přednášení a takto následovala jednak proslulých řečníků řeckých a římských jako jest u Řeků mezi předními Demosthenes, nar. v Athénách v Řecku asi 384. př. Kr., a u Římanů Markus Tullius Cicero, nar. v Arpinu v Itálii r. 106. př. Kr., jednak bedlivě si všímali a za vzor si brali nejslavnější řečníky domácích, kteří v řečech svých mravní opravdovost, mužnou rozhodnost, kterou se ujali cti a svobody své vlasti, jakož i nadšenost nad jiné vynikají, neboť i národ český se může od pradávných časů honositi výtečnými řečníky jak na poli náboženském tak i politickém, jako jsou na př.:

Jan Milíč z Kroměříže, Moravan, místokancléř císaře Karla IV., jemuž neobyčejná výmluvnost a ohnivá nadšení náboženská zjednały velikou náklonnost obecnstva pražského; † 1374.

M. Jan Hus, kazatel kaple betlemské a professor university v Praze, † 1415. Jako řečník výmluvný, národovec horlivý a učenec na slovo zvatý těšil se důvěře i láske lidu a vážnosti při dvoře královském.

Jošt z Rožmberka, biskup ve Vratislavi v Slezsku, výmluvný kazatel, jenž českým i latinským jazykem česká kázání mival. Znamenitá bystrota mysli jeví se ve všem, cokoli z pera jeho nám se dochovalo. † 1467.

Tomáš Bavorovský, přední výmluvný kazatel katolický 16. věku; † 1562. Zůstavil v jasných a jadrných řečech svých dosti zřetelný obraz mravů českých z časů Ferdinandá I.

Václav Šturm, nar. 1533. v Horšově Týně, † 1601. v Olomouci; byl výborný kazatel jesuitský a horlivý odpůrce Jednoty Bratrské.

Sebastian Vojtěch Berlička z Chmelče, obyčejně Scipio zvaný, nar. 1565. v Plzni a † 1620. Cokoli psal, všecko švarně psáno i věcí i jazykem; směle tvořil si nová slova a vymítal cizomluvy; na výtečného řečníka se vzdělal při slavném kazateli polském P. Skargovi.

Havel Zaluský (Phaeton), slavný kazatel své doby; nar. 1567. v Žalanech v Litoměřicku; † 1621. v Praze, kde byl správcem duchovním u sv. Jiljí.

Leopold Fabricius, rodem z Vys. Mýta. Jeho činností spisovatelkou a kazatelkou jediné se jazyk český v první polovici 18. věku od úplného úpadku zachovával; † 1772 v Praze.

Jan Rychlovský (1752.-1811.) slovatný řečník; kanovník u sv. Víta na hradě pražském.

František Polásek (1757.—1818.), prof. theologie v Olomouci, kazatel znamenitý.

Vojtěch Nejedlý, nar. v Žebráce 1772., † 1844. jako děkan tamtéž.

Josef Rautenkranz, † 1817. farářem v Sedlci.

Ant. Puchmajer, farář v Radnicích, † 1820., zakladatel první novočeské školy básnické.

Vincenc Zahradník, farář v Křešicích v Litoměřicku, † 1836.

Valerian Jirsík, biskup budějovický atd.

* * *

M. Jan z Rokycan, obyčejně Rokycana jmenovaný; † 1471. Byl muž velmi důmyslný, učený a výmluvný řečník strany kališnické a proto si jej zvolili kališníci jednatelem v poselství na sněm basilejský až do uzavření kompaktát v Jihlavě 1436., za které platné služby zvolen byl od stavův a kněží kališnických za arcibiskupa pražského.

Matěj Červenka, † 1569., nar. v Čelakovicích, starší Jednoty Bratrské, kazatel výmluvný a pravý klenot Jednoty.

Jan Blahoslav, † 1571., nejučenější a nejdůmyslnější člen Jednoty Bratrské, jehož řeč „Filippika“ proti protivníkům vyššího vzdělání v Jednotě (1567. sepsaná) svědčí o výtečném nadání řečnickém.

Jan Augusta, biskup Jednoty Bratrské, skladatel písní duchovních, † 1572. v Ml. Boleslavi.

Jan Amos Komenský, první paedagog český a poslední biskup Jednoty; † 1670.

Bohuslav Tablic, nar. 1769. v Českém Březové, † 1832., kněz evangelický.

Jan Kollár, nar. v Mošovci 1793., první básník ze druhé školy novověkého básnictva; jeho vroucnost citu a zápal národní stkvěle se jeví v jeho řečích nadepsaných „Nedělní, sváteční a příležitostné kázně a řeči“ v Budíně 1832. a 1844. — Potom jsou *Karel Kuzmány* (1832.), *Samuel Ferjenčík* (1793.—1855.), *Jan Chalúпка* (1846.) atd. atd.

* * *

Čtibor Tovačovský z Cimburka, vyhlášený právník, † 1494. Čtibor byl hejtmanem markrabství moravského za králů Jiřího, Matyáše a Vladislava II. a vynikal politickou moudrostí a horlivou láskou k vlasti. Působením Čtiborovým ustanoveno r. 1480., aby v moravské desky zemské budoucně vklady se děly jazykem českým a ne latinským.

Viktorin Kornel ze Všehrd v soudním řečnictví veleproslulý, † 1520. Místopisár desk zemských. Asi 1493. počal užívati přídomku „ze Všehrd“. Viktorin byl syn souseda chrudimského příjmím Janouška a manželky jeho Barbory. Roku 1483. byl povýšen na mistrství svobodných umění a 1484. vyvolen již za děkana fakulty filosofické. Záhy však obrátil se k soudnímu řečnictví, ve kterém svou výmluvností tak velice vynikal, že Bohuslav z Lobkovic, obnovitel klassické literatury v Čechách za času krále Vladislava II., o něm napsal:

Tvým vedením do krajin krasořečnost přišla severních,
Vlasti naší vznešená osvěto, pejcho a cti!

Karel starší ze Žerotína, zemský hejtman moravský od r. 1608.—1614., nej přednější státník a ochránce Jednoty Bratrské, † 1636. Jeho Obrana k panu Jiříkovi z Hodic z r. 1606. jest chloubou řečnické prosy české ze středověku a patří svým slohem mistrovským a duchem klassickým k nejznamenitějším spisům 17. věku.*

Václav Budovec z Budova, státník a řečník znamenitý, byl potomkem staré rodiny vládycké z Boleslavska. Roku 1584. učiněn radou nad appellacemi a 1607. byl povýšen do stavu panského. Jako věrný přívrženec Jednoty Bratrské usilovně se zasazoval o svobodu náboženskou, jmenovitě o rovné právo souvěrcům svým s podobojími. V nastalých bouřích přidržel se jalového krále Fridricha, kurfirsta falckého, a přijal od něho úřad praesidenta nad

* Úplné vydání Obrany Karla staršího ze Žerotína upravil prof. V. Markalous v Chrudimí 1891. Krámská cena 60 haléřů.

*

appellacemi, ale dne 21. června 1621. postihnul jej týž osud jako jiné vrstevníky jeho v povstání proti Ferdinandovi II.; byl totiž po vyneseném krvavém soudu se 27 znamenitějšími účastníky vzpoury na staroměstském náměstí pražském odpraven.

Michal Peček Smiřický z Radostic, † r. 1622., jeví skutečnou výmluvnosť a neobyčejnou zběhlou v literatuře řecké a římské.

František Palacký, nar. 1798. v Hodslavicích na Moravě, † 1876. v Praze jako slavný dějepisec království českého.

Dr. *Fr. L. Rieger*, s nímž o právu státním anebo mezinárodním jakož i o samosprávě a školství a průmyslu psali a na schůzích veřejných nebo ve sněmích a na říšské radě mluvili, *Fr. Brauner*, *V. Gabler*, *Jak. Malý*, *A. Zeithammer*, *Jan Skrejšovský*, *Em. Tonner*, *J. Jeřábek*, *Karel Sladkovský*, *V. Vávra*, *Jul. a Ed. Grégoire*, *J. Škarda*, *F. Schultz*, *Jos. Fric*, *Klem. Borový*, *Karel Mattuš*, *Alois Pravoslav Trojan*, *Dr. Antonín Randa*, *Dr. Al. Zucker*, *Dr. Kaizl*, *Dr. Herold*, *Dr. Josef Dürdik*, *Fr. Schwarz*, *V. Brandl*, *A. Mezník*, *Dr. prof. J. Kvičala*, *Václav Vlček*, *Václav Křížek* (v řečích školních vyd. 1880. v Táboře), a množství jiných znamenitých řečníků českých v době nové, jejichž jména i práce zasluhují vděčné památky.

* * *

A tak, budou-li ti, kdo se chtějí dobrými řečníky státi, řeči těchto na slovo vzatých řečníků českých bedlivě čísti a jejich sloh i obsah rozebíratí, a krom toho budou-li potom, obohaceni jsouce takto vědomostmi theoretickými, naslouchatí řečem na schůzích spolkových, na sněmích a jině mluveným a zároveň se účastní také rokování samého, zajisté že nabudou hojných zkušeností v řečnění veřejném, osvojí si předností všech dobrých řečníků, vystříhají se jich vad, ale pak ujišťují, že zajisté mohutností v obsahu, slohu a přednesu stanou se výbornými řečníky a dojdou kýženého cíle, neboť záliba v krásných řečech jest i nám Čechům od přírody vrozena.

Příklady úvodu.

1. Vzdělání národové již v pravěku byli toho mínění, že ze všech tenkrát obvyklých živností sluší první místo polnímu hospodářství, poněvadž hojněji odměňuje a čistějších rozkoší poskytuje muži politicky svobodnému, nežli kterákoli jiná živnost. Básník římský Quintus Horatius Flaccus, nar. ve Venusii r. 65. před Kr., praví: „Blažený ten, kdo vzdálen jsa zaměstnání veřejného, otcovské role volky vzdělává svými.“ A proslulý řečník římský Markus Tullius Cicero, nar. v Arpinu r. 106. př. Kr., píše ve spise svém „O povinnostech“: Ze všech věcí, ze kterých můžeme něco získati, nic není lepšího nad zemědělství, nic výnosnějšího, nic zajímavějšího, nic člověka svobodného také důstojnějšího. Římská proslulá státníci a vojevůdcové odebirali se po vykonaných povinnostech veřejného povolání na své venkovské statky a zaměstnávali se velikou zálibou rolnictvím, poněvadž čas v zemědělství trávití milo jest. Lucius Quintus Cincinnatus na př. byl v době bouřlivé povolán od pluhu k nejvyšší důstojnosti konsulské r. 460. př. Kr. a diktatorské v říši římské r. 458. př. Kr. Česká kněžna Libuše zvolila si Přemysla, oráče, za svého manžela a poselstvo její odvedlo jej od pluhu na stolec knížecí.

(Z Markalousovy „Hospodářské Čítanky“, 2. vyd. str. 400. — Přečod a rozvrh viz str. 7.)

2. Když jsem, převzav čestný úkol přednášeti v této veřejné a slavnostní schůzi..., přemýšlel, který předmět zvoliti, bylo mi třeba přihlížeti jednak k důstojnosti naší schůze, jednak ovšem také k tomu, aby předmět byl takový,

který by ve krátké době dostatečně vyměřené vyložití se mohl. I vidělo mi se po delší úvaze voliti....

2. Zvolil jsem k této přednášce, kterou jsem po přání...*) na se vzal, látku, již pokládám za příslušnou i nehynoucí památce muže, jehož neunavenou činnost vědeckou dnes slavíme, i účelům..., totiž výklad o...

4. Již často při oslavě důležité a památné události byla naší úvahou smrt znamenitého muže; již často viděli jsme, že náhlé zániknutí jediného života uvedlo malé vesnice i veliká města, ba celé národy a říše, v žal a smutek anebo naopak v radost a plesání. Ale zřídka kdy smrt nějakého muže nadělala tak rozličných pocitů, tak rozličných převratů jako smrt muže, jemuž dnešek jsme zasvětili, jako smrt oslavence našeho...

5. Smím-li odvážiti se vystoupiti před Vás já, jehož schopnosti nejsou ještě tak rozvity, jehož síly jsou tak slabé? Nemám-li spíše do nejzazšího pozadí ustoupiti nežli pronášeti tuto svoje myšlénky, svoje slova, jež nejsou hodna Vaší pozornosti? Než pohled Váš povzbuzuje mě...

6. Jestliže má býti ten, kdo chce velebiti vlastnosti slavného muže, i sám sloutným, aneb alespoň míti schopnosti, aby sloutným státi se mohl, nemohu ovšem činiti si nižádných nároků k tomu, že bych byl dnes řečníkem dobrým; činí-li však někoho způsobným k takovému velebení mnohaleté obcování s oním mužem, důvěrná známost s jeho ctnostmi, vroucí láska k němu a svrchovaná úcta, mohu se ujmuti slova k pochvalo muže, kterého sešli jste se oslavit na pochvalu...

7. Víte, komu tato budova jest zasvěcena, víte, že vděčné naše město zřídilo ji k počtě šlechtného občana, který za všeobecné nouze a bídy obětoval jmění své i zdraví svým chudým spoluobčanům. Víte, že jméno jeho jest...

8. Kdybych já ztratil toliko přítele svého, nezjevil bych zde své žalosti; ale ten, kohož oplakávám, měl tak vzácné ctnosti a byl tak vážen ode všech, že bych ublížil jeho památce a nesplnil Vašeho očekávání, kdybych neoddálil se od pravidel obyčejných. Nikdy obecná útrpnost nebyla tak živa a tkliva jako nyní. Srdečné hoře jest viděti v každém stavě obce naší; každý ztratil otce. Jsa přesvědčen, že smrt pana N. jest národním zármutkem, mohu nadíti se zajisté Vaší náklonnosti. Nechci opisovati..., řeknu...

9. Nejsou tomu ještě dva roky, co s okem slzami zárošeným, ubírali jsme se z posvátného..., kde rozloučili jsme se navždy se svým drahým... V úplném květu síly tvářil zašel k otcům k žalu všech upřímných synů národa. „Avšak — ty nejsi mrtev — ty jsi nesmrtný! Jen s Tvou rákvi rozloučili jsme se! Duch Tvůj dlí mezi námi, a domovem Tvým jest srdce naše, ze kterého nedovede Tebe vychátiti žádná moc! Ta láska, která žije po Tobě, nemění jest nežli Tvoje nehasnoucí, nevanoucí sláva!“ Ta slova byla posledním našim pozdravem, který jsme vysílali za oslavencem do pustého hrobu. A slova ta nebyla pouhým zvukem, ale zůstala pramenem živým, byla semenem v naše srdce zasetým a vydala záhy ovoce. Dnes pak zríme před sebou prvý uzralý plod, prvý skutek, jimižto dává se před veškerou veřejností na jevo, že památku...

10. Veliké dny vidělo toto staroslavné město. Jakož půda, na které stojíme, vydala světu nesmírné bohatství vzácného drahokamene, rovněž vyrostla z ní během věků nepřehledná řada památných a důležitých událostí, jimižto dějiny národa jsou obohaceny. Bylať Kutná Hora v Čechách druhou Prahou, ke zdám jejím zhusta obracela zraky celá vlast a nejednou zde též osud celé vlasti rozhodnut a spečetěn. V těchto zdích sídlivali čeští panovníci, v těchto zdích scházely se hluché a stkvělé sněmy, kterým předsedali mužové jako Poděbrad i Rokycana, z těchto zdí na osiřelý trůn velikého Poděbrada povolán byl národem

*) Naznačíme jméno osoby, spolku atd., na čí přání přednášíme.

nový král. Také dnes Kutná Hora sezvala krajany z blízka i z daleka — tentokrát ovšem ne proto, aby tu volili krále, ne proto, aby tu sněmovali o osudech všeho lidu českého, alebrž proto, aby s ní světili radostný svátek. Kdo dnes vidí slavnostní tvářnost tohoto města, snadno by tázati se mohli: Či proto po dnech neblahých tak plesáš, stará vážná Horo, že snad Tvoje stříbrnosné doly opět otevřely se, že snad Tvoje požehnaná půda opět odhalila své tajemné zdroje, aby prýstily se z nich nové nepřeborné poklady?

Jakkoli bychom všichni srdečně přáli si, aby nám Kutná Hora na tuto otázku mohla přisvědčiti, a jakkoli bychom při takové příležitosti z té duše s Kutnou Horou zajásali: přece příčina dnešní slavnosti jest jiná. Jest však i ona krásna a utěšena. Neboť máti znamenité syny zajisté ne menším jest požehnaním, ne menší radostí, ne menší přede světem chloubou než oplývati hojností stříbra i zlata i všech statků pozemských. A jest to slavný Kutný Hory syn, k jehožto počtě tento svátek slavíme.

S tváří blaze rozjařenou, s oprávněnou hrdoostí a s myslí vřele vděčnou dnes Kutná Hora v letopisech vlasteneckých zlatým písmem poznamenává den dávno minulý — den, jehožto pamětníkú jest již velmi po skrovnu, na nějžto však tisícové s pohnutým srdcem vzpomínají — den, ve který před sedmdesáti a čtyřmi léty nad tímto městem podobně jako dnes srpnové slunko zářilo.

Avšak v onen den nevnili se tu po ulicích tak mnohočetní zástupové jako dnes, nevlály tak hojné prapory, nehlaholila veselá hudba i střelba. Poklidno bylo všecko město a nikdo ze smrtelných lidí neměl tušení, že by takovýto tichý den někdy byl oslavován.

Dítě spatřilo světlo světa v domě, u kterého jsme se shromáždili, a kolem něhož od té doby nikdo nepůjde, aby na něj mile nezhlédl a s úctou neopakoval ve svém duchu jméno, které robátko v týž den obdrželo od otce svého i od svého křtitele — jméno Jana Erazima Vocela. Muž, který narodil se tehdy v tomto domě, zdědil po předcích jméno prosté, neslavné, ale sám je slávou ověnil; nepřišel nikomu být pánem, ale přišel tisícům a tisícům být dobrodějem; nepřišel vymáhat sobě služeb, ale každým svým skutkem sloužit bližnímu, otčině i člověčenstvu; nepřinesl s sebou bohatství, aniž ho kdy nashromáždil, za to však lidu svému nejdražší a nejvzácnější poklady jeho znamenitou měrou rozmnožil.

(Další události ze života a činnosti Vocelovy. Z řeči Václava Vlčka r. 1876.)

11. Byl jsem pozván, abych v tomto ctěném shromáždění promluvil několik slov na památku velikého muže, jenž nám, dnes tomu rok, byl smrtí odňat. Aby tento úkol byl důstojně vykonán, k tomu by ovšem bylo potřeba výmluvnosti tak výborné, jak veliký byl duch, jak vznešená byla povaha a jak nezměrné jsou zásluhy toho, o němžto jest mně mluviti. Ačkoli znám nedostatečnosti své k úkolu na mě vznesenému, přece nemohl jsem váhati, podrobiti se jemu; nemohl jsem váhati, neboť krom obecné úcty, kterou jako každý jiný pravý Čech chovám k otci národa, Františku Palackému, jsem též obzvláštní vděčností zavázán jemu, jakožto osobnímu příznivci a dobrodinci svému.

Nebudu vyprávěti o průběhu života Fr. Palackého, ani vypočítávati jeho zásluhy vědecké, ani pragmaticky vyličovati jeho snahy a zápasy politické; toť vše, pokud jde o data obecná, jsou věci všem přítomným ctitelům Palackého s dostatek známé, a pokud by šlo o úplné vypsání života a působení našeho oslavence, to by mohlo vystihnouti se toliko obsáhlým spisem, o nějž bude bohdá postaráno od mužů k tomu povoláných. Chci toliko stručně naznačiti hlavní příčiny, pro které Palackého ctíme my a s námi všecken národ český i veškeré uvědomělé Slovanstvo — příčiny, pro které Palackého nazýváme otcem národa a největším Čechem 19. století. A k tomu cíli a konci dostačí mně, uvedu-li na paměť známé všem nám heslo zesnulého otce našeho, ve kterém

zračí se jako v zrcadle celý život Palackého se všemi jeho ideály a cíly, prostředky a cestami, pracemi a zásluhami. Svoji k svému a vždy dla pravdy; to heslo zvolil sobě Palacký na označenou toho, co jemu bylo nejvlastnějšího. (Z řeči Dr. Kalouska r. 1877. v Českém klubě promluvené.)

12. Shromáždili jsme se, abychom před tímto domkem vzpomněli si na starého prof. Janderu a vzpomínku svou nějakým vnějším trvalým výrazem osvědčili. Ačkoli jméno prof. Jandery vznáší se jako milá pověst nade městem tímto, a mnohým ještě i jeho postava dobře známa jest, přece dovoluji mi, abych několika slovy oživil její blednoucí rysy, abych objasnil důvody dnešní oslavy, jakož i příčinu vděčnosti, kterou krajané hořičtí chovají ku jménu tomu.

(Z řeči Dr. Josefa Durdíka r. 1876. při slavnostním odhalení desky pamětní.)

13. Občané! Důležité nám nastalo okamžení. V brzce rozhodne se, zdali vlast naše má býti svobodna čili podmaněna, v brzce rozhodne se, zdali máme býti samostatnými či zdali máme otročiti pánu cizímu. Důležitosti tohoto okamžení jsa povzbuzen, rozohněn onou láskou vlasteneckou, která veškeré moje konání a jednání vždy řídila, a naplněn jsa přáním, aby země naše nepadla v ruce našich nepřátel, ujal jsem se slova, bych roznítl zmužilost a odhodlanost, hněv a pomstu ve srdcích Vašich, abych Vás povzbudil k vítěznému boji. (Z řeči Themistokleovy před bitvou u Salaminy r. 480. př. Kr.)

Příklady doslovu.

1. Pročež, milí pánové, jestliže stav, který si volíte a k němuž připravujete se nyní, Vám, jak zasluhuje, důležitý a milý jest, jestliže v něm víře a vlastní české prospěšnými býti a tudíž ony dvě vlastnosti dokonalého učitele lidu, totiž aby srozumitelně mluvil a ozdobně, si přivlastniti chcete: budiž Vám netoliko důležitou povinností, ale i radostí, čas zbývajíc k tomu vynakládati, abyste dostatečné známosti jazyka českého, v němž někdy učiti budete, nabyli; všemožně Vám k tomu pomocným býti, můj zde dobrovolný a radostný úmysl jest.

Až někdy z vynaložení toho času a pilnosti nejen veliké ve pracích svých polehčení, ale i duchovní užitek poznávatí budete: Vaše vděčná na mě vzpomínka mou nejbohatší odměnou bude. Jestliže však někteří z Vás ve Svém budoucím pastýřském úřadě dokonalosti jak ve výmluvnosti tak v jazyce dosáhnete takové, že tištěnými obého důkazy písemnictví české obohatíte: věčnou památkou Vás i zásluhy Vaše vděčná vlast oslaví.

2. Nechat tedy vroucí pozdrav bratrské přízně letí od kolébky Vocelovy ke všem těm, kteří jsou s námi jedna slovanská krev, pro kteréž i Vocelovo srdce tak horoucí láskou planulo, jichžto břímě jest i našim břemenem, jichžto boje jsou našimi boji, jichžto vítězství jest i našim vítězstvím!

Nechť po všech vlastech, kde bratři naši žijí, rozlétně se heslo blahotvorné lásky: Milujme se — jsmeť jedna rodina!

Ty pak, oslavenče náš, hlasateli lásky, práce, nadšení, apoštole jednoty a míru, osvěty a svobody — pěvče Přemyslovců, Meče a kalicha, vůdce náš Labyrintem slávy, objeviteli Pravěku země české: Ty v tuto chvíli nám již ukáž milou Svoji tvář!

Shlédni na nás v tomto okamžení — spatříš Čechy Své, jak jsi je vezdy žádal viděti. Oni nadšenými ústy a s plamenným srdcem hlásají Tvou slávu — vědí však také, že jsi jiné slávy nehledal nežli prospěti Svému národu. A proto volají: „Zde v tomto domě narodil se a zde ve srdci našem nepřestává žiti, a nejen v srdci: také ve skutecích našich žiti bude!“ A tak bohdá, že tělem stane se Tvoje slovo, do něhožto jsi vdechl celou duši Svou, a ježto jsi hvězdným písmem napsal na oblohu otčiny: Lá s k a v y k o u p í t ě ž n á r o d T v ů j!

3. Abych vše, co jsem pronesl ke chvále našeho oslavence, shrnul v jedno, opakuji: Palacký celý život pracoval, aby pravda vyšla na jevo, aby právo bylo pravidlem jednání lidského, aby poměry společenské, státní i mezinárodní upravily se dle spravedlnosti. Víra ve mravnost a snaha po ní učinily jej ideálním, vznešeným. Schopností a práce, vynaložené k uskutečnění toho ideálu, učinily jej mocným, slavným a nesmrtelným. Směr „Svoji k svému“ činil jej otcem národa, ctěným a velebeným od svých. Palacký jest otcem našim, a na nás jest, abychom si zasloužili slouiti syny jeho. V naději, že tomu dostojíme, provolávám paměti otce našeho Sláva!

4. Čechové! Pomník postavíme otci svému nehynoucí, budeme-li kráčet ve šlépějích jeho, budeme-li neunavně pracovati každý na svém místě a ve svém povolání, „nepracujice jen sami sobě, ale všechněm“ dítkám veliké rodiny české, budeme-li všickni nesení touž čistou láskou ke vlasti, zachovávající spravedlnost ke každému ať jest ze kteréhokoli národa, osvojíme-li si všickni šlechtnou povahu otce, který nebažil po jiné cti, nežli po té, aby byl a slul mužem poctivým, když jak on i v temných dobách života do budoucnosti hleděti budeme s důvěrou, přesvědčení jsouce, „že Bůh jest naše útočiště i síla, ve všelikém souzení pomoc vždy hotová“. Tak příkladem velikého ducha, jenž vznesl se od nás v ty nadhvězdne nebes výšiny, řídíce se, budeme věrní úloze, již nám předepsal v závěti své, věrní Bohu, králi, sobě, pravdě a právu! K tomu nám račiž dopomoci sám Hospodin s vysostí. Amen.

5. Ukončiv tak rozjímání dnešní pro Vás, přátelé, kteří nás tyto dny opustíte, — nemohu se jinak rozloučiti s Vámi, moji draží, nežli s přáním, aby Vás všemohoucí na všech cestách, které Vám nastoupiti jest a bude, milostí svou sprovázeti ráčil, abyste se stali ústavu chloubou, církve sv. ozdobou, vlastní milé okrasou, rodičův a všech všudy milých přátel potěchou; a proto ještě jednou z plna srdce upřímného volám: Bůh Vás provázej! Zdař Bůh!

6. Nuže sestup, stinný závoji, a odhal všem, kteří shromáždili se zde, co pod svým příkrovem halíš, sestup a slavně hlásej, že tu, kde kovová deska tkví ve štítě, spatřil světlo jeden z nejdárnějších synů tohoto města a této země, spadni stinný závoji, bys nikdy již nezakryl, že synů slavných děje píše svět do knihy slávy jejich, a když mnohá minou staletí, jméno jejich se přece stkvěje. — Zde, vizte, na věky zaznamenáno ve tvrdém kově, co v nádrech každého Čecha písmem věčné paměti jest zapsáno, zde vizte malý, avšak výmluvný pomník muže, jemužto všeobecné blaho nad vlastní leželo na srdci, vizte a jděte hlásat krajanům, jak město vděčné oslavuje slavné rodáky své! Ty pak, pěvče velebný, jehožto duch s nebes nad námi se usmívá, přijmi skrovný tento pomník z rukou svých rodáků, přijmi skrovnou desku na oslavu Svého jména, a věz, že vděčný národ Tobě a Tvým druhům, kteří jste jej k životu a sebevědomí přivedli, nezapomeně nikdy, co jste pro něj učinili, a že, až zmnoží se jeho síly hmotné, důstojné pomníky Vám zbuduje, by hlásaly slávu Vaši.

7. A nyní, statní druhové, do boje, do boje s myslí pevnou a zmužilou, do boje na ochranu drahé vlasti. Jako blesk s nebes řítí se a vše drtí, rovněž buď náš útok neodrazitelný a nič loďstvo i mužstvo perské. Ani břítký meč nepřátelský ani zející hlubina mořská nezastrašuj nás. Naplnění jsouce láskou k vlasti, láskou k svým ženám a dětem, pamětlivi jsouce násilných skutků nepřátel, povzbuzeni jsouce stkvělým příkladem hrdin marathónských a thermopylských, posílení jsouce vědomím své svaté věci a ochranou boží ujištění — vrhněme se v boj, a brzo vlny mořské budou červenati se krví barbarů, brzo budou pokrývati trosky lodí jejich záliv a — Řecko bude osvoboženo, osvoboženo svými syny.

Vzory oslovení a řeči.

Oslovení a řeči k vyšším hodnostářům a o různých slavnostech.

Starosta města Litomyšle pan Kritzner uvítal císaře pána r. 1889. o návštěvě města tímto oslovením:

„Vaše císařské a královské Apoštolské Veličenstvo, nejmilostivější císaři a králi! Jménem plesajícího obyvatelstva města našeho vítám Vaše císařské a královské Veličenstvo co nejuctivěji, dáváje radostný projev zachované lásky a věrnosti města tohoto, lásky nejrůcnější k posvátné osobě Vašeho Veličenstva. Račiž Vaše císařské a královské Veličenstvo přijmouti též skrovný, avšak z hloubi srdce všech plynoucí hold neobmezené oddanosti našeho města nejjasnějšímu domu panovníckému, v dobách radostných i smutných vždy stejně osvědčované. Račiž Vaše Veličenstvo, oč pokorně se osměluji žádati, na dále nakloněným zůstatí milostí císařskou a královskou městu našemu. Bůh Všemohoucí žehnejž, zachovejž a silijž Vaše Veličenstvo!“

Ke slovům starostovým odpověděl císař: „Srdečné uvítání, jakého se mi dnes ve Vašem městě dostalo, svědčí výmluvně o loyálním smýšlení obyvatelstva města Litomyšle. Přijměte, pane starosto, za to můj nejvřelejší dík a ujištění mé stále otcovské přízně a milosti.“

Žákyně dívčí školy měšťanské v Litomyšli, podávajíc císaři krásnou kytici, pravila:

„Vaše Apoštolské Veličenstvo, náš nejmilostivější císaři a králi! Račiž Vaše Veličenstvo přijati tuto kytici od mládeže zdejších škol obecných i měšťanských, vítající Vaše Veličenstvo radostně s city nejhlubší vděčnosti a oddanosti jakožto nejmilostivějšího otce národův a nejjasnějšího příznivce škol a všeho vzdělání. Bůh žehnej Vašemu Veličenstvu i Vašeho Veličenstva nejjasnějšímu domu.“

Starosta okres. zastupitelstva litomyšlského p. Hurych oslovil císaře pána slovy:

„Jménem okresu zdejšího vítám Vaše cis. a král. Apoštolské Veličenstvo mezi námi a jsem potěšen velice, že mně Bůh popřál té milosti, že mohu ve svém stáří Vaše Veličenstvo tváří v tvář spatřiti. Bůh popřej Vašemu Veličenstvu stálého zdraví a dlouholetého panování ke blahu a radosti naší říše, naší české vlasti a Vašeho vždy věrného národa!“

V. Markalous: řečníctví.

OSTŘEDNÍ KNIHOVNA
právnícké fakulty MU

Císař pán odpověděl na to: „Přání, která pro mě chováte a která jste právě pronesl, opětuji s vřelým díkem!“ (Německy): „Jsem přesvědčen, že obyvatelé obou národností tohoto okresu zachovají vždy své věrné rakouské smýšlení a ubezpečují je trvale svou císařskou přízní a milostí!“

Starosta Klimes v deputaci města Chrudimě oslovil v Litomyšli císaře pána takto:

4 „Vaše Apoštolské Veličenstvo! Jménem královského věnného města Chrudimě a jménem jeho vděčného obyvatelstva vyslovujeme nelíčenou radost, že jest též nám popřáno uvítati V. V. a ubezpečiti o nezlomné věrnosti, nehybnoucí lásce a neobmezené oddanosti veškerého obyvatelstva královského věnného města Chrudimě, kteréž chová v milé a živé paměti ony vzácné dny, po které ráčilo meškati Vaše Veličenstvo mezi nimi; a které dychtivě touží, aby Vaše Veličenstvo ještě jedenkrát je oblažilo blahosklonnou návštěvou Svou. Bůh žehnej Vašemu Veličenstvu a silíž při moudrém řízení říše rakouské a její národův.“

Císař pán odpověděl na to: „Radostné shledání, které mi zde uchystáno bylo, jakož i ujištění věrné lásky a oddanosti se strany obyvatelstva mého královského věnného města Chrudimě, potěšilo velmi otcovské srdce mé. Vyslovte za to, pane starosto, obyvatelstvu tohoto města, mně a mé rodině vřele oddaného, můj dík!“

V deputaci okresu chrudimského oslovil náměstek starostův pan řed. Dysmas císaře pána takto:

5 „Vaše Veličenstvo! Okres chrudimský, jenž vždy těšil se přízní Vašeho Veličenstva, používá této vzácné příležitosti, aby Vašemu Veličenstvu přinesl nejoddanější hold veškerého obyvatelstva, které jedině přání chová, aby Bůh Vaše Veličenstvo na prospěch celého národa českého dlouhá, předlouhá léta v čele mocnářství rakousko-uherského a jeho národů zachovati ráčil.“

Císař pán odpověděl zvučným hlasem: „Se zalíbením přijímám hold okresu chrudimského, jenž zemědělstvím nad jiné vyniká. Uchovám i na dále obyvatelstvu Vašeho okresu povždy přízeň Svou.“

Starosta okresu Ústí n. Orlicí v čele deputace promluvil k císaři pánu:

6 „Jménem okresu ústeckého vítám Vaše Veličenstvo a dovoluji si vysloviti nejvěrnější oddanost veškerého obyvatelstva. Bůh zachovej Vaše Veličenstvo!“

K oslovení tomu odpověděl mocnář: „Děkuji Vám za Vaše osvědčení loyality a vzkazují obyvatelstvu okresu ústeckého svůj císařský pozdrav!“

V deputaci města Poličky oslovil starosta dr. Prudič mocnáře:

7 „Vaše císařské Veličenstvo! Nejmilostivější císaři a králi! S radostným rozechvěním přijalo sousední kr. věnné město Polička zvěst, že Vaše Veličenstvo východní cíp Čech Svoji vznešenou návštěvou oblažiti ráčí. I vysílá tuto své poselstvo, by Vaše Veličenstvo ujistilo o nezlomné věrnosti a nezdolné lásce, s jakouž lně k posvátné osobě Vašeho Veličenstva, a vyslovilo přání, by Bůh život Vašeho Veličenstva prodloužil ke blahu všech pod mocným žezlem domu Habsburského spojených národů.“

V deputaci okresního výboru poličského náměstek starostův Dr. V. Pékný z Poličky mocnáře oslovil takto:

8 „Vaše Veličenstvo! Okresní výbor poličský jen slabě dovede tlumočiti ty vroucí city nejhlubší oddanosti a lásky, které srdce veškerého obyvatelstva poličského v té chvíli tím mocněji jímají, kde Vaše Veličenstvo tak na blízkou

okresu toho dlíti ráčí a všudy vesměs z hloubi srdce stále nadšeně ozývá se k nebes Pánu prosba, by Vaše Veličenstvo slítni a ku blahu nás všech po dlouhá léta ještě zachovati ráčil. (A doložil německy): Tato vroucí přání a city nalézají v našem okresu v každém srdci bez výminky tím živější ohlas, poněvadž obě tamtéž žijící národnosti na každém poli působení veřejného se vždy sjednocené a bratrsky snášeji, vždy a všude vznešené heslo „Spojenými silami“ potvrzující.“

Starosta Vysokého Mýta p. J. B. Tůma oslovil císaře pána takto:

9 „Vaše c. a k. Apoštolské Veličenstvo! Deputace obecního zastupitelstva král. věnného města Vysokého Mýta dovoluje si Vaše Veličenstvo v sousedním městě našem co nejradostněji uvítati a jménem veškerého obyvatelstva projevití výraz neoblomné věrnosti, úcty a oddanosti Nejjasnějšímu trůnu Vašeho Veličenstva a spolu vroucí prosbu a přání, aby Vaše Veličenstvo při této vhodné příležitosti ráčilo město naše Svou velevzácnou návštěvou poctiti.“

Císař pán řekl na to: „Těší Mě, že za Svého pobytu v tomto kraji spatřuji také zástupce Svého král. věnného města Vys. Mýta. Vaše loyální ujištění přijímám se srdečným potěšením a děkuji Vám za ně.“

Starosta města České Třebové předstoupil s deputaci před císaře pána s oslovením:

10 „Jménem věrného obyvatelstva města České Třebové pozdravujeme s po-city nejrůznější lásky Vaše Veličenstvo na pomezí staroslavného království Českého! Skládající pokorně při této vzácné příležitosti Vašemu Veličenstvu slib nezlomné věrnosti a nejhlubší oddanosti, vysíláme spolu vroucí prosbu k Bohu Všemohoucímu, aby ráčil ve své nekonečné milosti Vaše Veličenstvo ještě dlouho zachovati ke blahu vlasti a věrných národů.“

Mocnář odpověděl na to: „Živým uspokojením naplňuje mě ujištění lásky a oddanosti, kterým mě pozdravujete na hranici milovaného království Českého.“

Starosta města Ústí nad Orlicí pravil ve svém oslovení:

11 „Zástupcové vždy věrného města Ústí n. O. přicházejí projevit Vašemu Veličenstvu nad příchodem Vašeho Veličenstva své nelíčené radosti s ujištěním, že veškeré obyvatelstvo našeho města vždy Boha prositi bude, aby ráčil Vaše Veličenstvo dlouhá ještě léta k blahu národů rakouských zachovati.“

Císař pán odpověděl: „Výraz loyálního smýšlení, kterým mě pozdravujete jménem města Ústí n. O. a věrného obyvatelstva jeho, s uspokojením přijímám a ujišťuji Vás svou císařskou přízní!“

Deputace sboru měšťan. ostrořelců v Chrudimě oslovila císaře takto:

12 „Vaše Veličenstvo! Sbor ostrořelců král. věnného města Chrudimě jsa povědom nesčetných a velikých výhod, které od přelavných předků Vašeho Veličenstva jemu uděleny byly, osměluje se Vašemu Veličenstvu nejpokornější a nejhlubší svou oddaností a neoblomnou svou věrností, jakož i zbožné přání vysloviti, aby všemohoucí Bůh Vaše Veličenstvo a celou Nejvyšší panující rodinu ke blahu národů zachovati ráčil!“

Císař pán odpověděl: „S díky přijímám hold mi projevený a očekávám, že členové sboru Vašeho tak jako předkové jejich osvědčí povždy věrnou oddanost ke Mně a rodině Mé.“

Hold samosprávy Českého království v Praze 1891. o jubilejní výstavě.

Za přítomnosti Jeho Veličenstva císaře a krále byli přijati zástupci české 13 samosprávy: zemského výboru, okresních starostů a purkmistrů Prahy a Liberce,

vysílám k Bohu modlitbu nejvroucnější: Kéž tento chrám Páně věčným zůstane pomníkem milosti a lásky Vašeho Veličenstva k zemi české a k tomu městu, kéž zůstane na vše časy pomníkem nezdolné lásky a nezměněné oddanosti tohoto města i všeho lidu českého k Vašemu Veličenstvu. Kéž na dlouhá ještě léta zachová Bůh lásku Vašeho Veličenstva k tomu městu, aby zárným stalo se stkvostem v koruně Vaší císařské a královské Milosti. Vysílajíc k Bohu tuto modlitbu, prosím, aby Vaše Veličenstvo přijati ráčilo tuto kytici jako skromný důkaz věrnosti a oddanosti veškerého obyvatelstva Král. Vinohradů k Nejvyššímu trůnu Vaší císařské a královské Milosti.“

U vchodu do školy představil starosta p. Friedländer Jeho Veličenstvu ředitele měst. školy p. Václ. Fraňka, jenž uvítal mocnáře těmito slovy:

19 „Vaše císařské a královské Apoštolské Veličenstvo! Naplněno city nejhlubší úcty a oddanosti vítá učitelstvo zdejší Vaší císař. a král. Milost co nejpouzřenější, volajíc s tisíci útlými srdéčky mládeže vinohradské k nebesům: Bože posiluj, opatruj a dlouhá léta nám zachovej našeho nejmilostivějšího mocnáře, Jeho císař. a král. Apoštolské Veličenstvo, nejjasnějšího císaře a krále Františka Josefa I., jemuž v nejradostnějších plesání vstříc provoláváme: Sláva!“

Jeho Veličenstvo odpověděl (česky): „Děkuji Vám za toto srdečné uvítání. Jsem přesvědčen, že vedete dítky k čitám loyálnosti a věrnosti!“

Po té předstoupila družička školní, Dvořáková, dceruška stavitele, a přednesla milým způsobem toto uvítání:

20 „Vaše císařské a královské Apoštolské Veličenstvo! Není slov, jimiž bych vyjádřiti mohla radost svou, radost svých družek i druhů nad štěstím, jehož nám dopřál Bůh, dav nám patřiti v jasnou tvář svého Nejmilostivějšího císaře a krále, jehož vznešený obraz po celý život v srdci nositi budeme, není slov pro tuto velikou radost naši a nemohu také citů našich tlumočiti jinak, než pokornou prosbou, aby Vaše Veličenstvo ráčilo z ruky mé přijati tyto květy důkazem věrné lásky a oddanosti nejmladších srdcí tohoto nejmladšího, krásného královského města Vašeho Veličenstva.“

Děvčátko podalo Jeho Veličenstvu krásnou bílou kytici z kamelií. „Výborné!“ pravil panovník a jal se s dítkami hovořiti.

Vrchní ředitel chudinských ústavů pražských oslovil J. V. císaře pána při návštěvě chudobince r. 1891. takto:

21 „Vaše císařské a královské Apoštolské Veličenstvo! Jménem chudinského ústavu a ošetřovanců městského chudobince vítám Vaše Veličenstvo co nejuctívější. Vřele z otcovské péče a nezměrné dobrotivosti vznešeného srdce Vašeho Veličenstva se těšíc, děkujeme, že nám popřáno spatřiti nejjasnější tvář nejmilostivějšího císaře a krále svého. Račtež, Vaše Veličenstvo, přijati naše nejuctívější a nejvroucnější díky za nejmilostivější návštěvu a za tak velikou počtu, kterou jste chudinský ústav oblažiti ráčili. Bůh zehnej a ochraňuj a zachovej Vaše Veličenstvo!“

J. V. císař pán vládně poděkovav vojenským pozdravem odpověděl: S radostí vstoupil jsem do tohoto ústavu, abych se přesvědčil, kterak město Praha pečuje o své schudlé občany!“

V Holešovicích-Bubnech ve škole r. 1891. uvítala žákyně A. Ondráčková císaře pána takto:

22 „Vaše císařské a královské Apoštolské Veličenstvo! Nejmilostivější císaři a králi! Srdce naše dětská naplněna jsou radostí nevyslovitelnou, že Vaše Veličenstvo také nás dítky a školu naši Svoji vznešenou návštěvou počtiti ráčilo.

Den tento zůstane nezapomenutelným pro celý život náš, nezapomenutelným proto, že Vaše císařské Veličenstvo otcovsky stará se o školy, naše vzdělání a naši budoucnost. Račte proto přijati Vaše Veličenstvo naše nejsrdcejší díky za vznešenou přízeň, která nám vzácnou návštěvou byla prokázána. Bůh zachovej nám dlouhá léta našeho nejmilostivějšího císaře a krále!“

Starosta města N. uvítal J. V. na nádraží touto řečí:

„Vaše císařské a královské Apoštolské Veličenstvo! Nejasnější pane a 23 císaři! V úctě a oddanosti vítám Vaše Veličenstvo uvnitř města našeho. Ne-skonalý pocit radosti a plesu naplnil srdce naše, když se nám dostalo zvěsti, že naše město, toto vynikající sídlo průmyslové pily, oblaženo bude blahosklonnou návštěvou Vašeho Veličenstva. Byloť nám tím popřáno, abychom i ve svém městě milovanému panovníku za přítomnosti Jeho v této korunni zemi přednesli nadšený hold svůj. Se srdcem důkopným prosím, Vaše Veličenstvo, abyste nejmilostivější ráčil přijati slavnostní uvítání, jež chystáme, abyste ráčil býti ujištěn, že veškeré kruhy obyvatelstva našeho v nezměnitelné a nezlomné věrnosti a oddanosti k císaři a říši trvají a že dnešní den zůstane pro věčné časy jako den nejčestnější nehynoucím písmem zapsán v dějinách města našeho. Bůh zachovej, Bůh ochraňuj, Bůh zehnej Vaše Veličenstvo!“

J. V. odpověděl takto: „S radostí přijímám ujištění věrné oddanosti, které jste Mi přednesl jménem města N. S nejmilostivějším účastenstvím sleduji rozkvět Vašeho města, kteréž dík průmyslové pily obyvatelstva a vysokému rozvoji značného průmyslu náleží k nejznamenitějším městům Mého milovaného království českého. Vzkazují obyvatelstvu města jakož i okresu Vašemu svůj císařský dík za srdečné uvítání, které Mi bylo uchystáno.“

Při odjezdu z Prahy 1891. promluvil starosta měst pražských k císaři pánu takto:

„Vaše císařské a královské Apoštolské Veličenstvo! Po uplynulých dnech 24 obecného, nekonečného jasotu a slavnostního vzrušení opouští Vaše Veličenstvo své královské hlavní město Prahu. Vzdáváme Vašemu Veličenstvu jménem obce své nejvroucnější a nejoddanější díky. Račtež přijati Vaše Veličenstvo nejmilostivější v posvátném okamžiku loučení s Prahou opětné ujištění naší nezlomné věrnosti a oddanosti k posvátné osobě Vašeho Veličenstva a nejvyšší dynastie. Jeho Veličenstvo císaři a králi Sláva! Sláva! Sláva!“

Jeho Veličenstvo odpověděl milostivě těmito slovy: „Děkuji Vám ještě jednou za projev věrnosti a oddanosti. Dnové, jež jsem v Praze ztrávil, zůstanou mi povždy nezapomenutelnými.“

O slavnostním zahájení výstavy v Praze 1891. J. J. nejvyšší maršálek kníže Jiří Lobkovic zahájil výstavu oslovením:

Vaše císař. a král. Vysostí nejjasnější pane arcikníže! Jest tomu sto let, 25 co v královském hlavním městě Praze odbyvána byla výstava průmyslová, která po celém kontinentu evropském patřila mezi nejprvnější podniky podobného rázu. Vlast naše jest hrda na toto dílo, poněvadž jí byl podán tehdy stkvělý důkaz, že obyvatelstvo tohoto království již na sklonku minulého století vynikalo nad jiné dovedností průmyslovou a vzdělaností hospodářskou.

Upomínkou na tento významný skutek doby minulé vznikla především myšlénka, by právě letošního roku opět zde v Praze byla zařízena všeobecná zemská výstava průmyslová a hospodářská, která, majíc jméno výstavy jubilejní, oslavila by záslužný čin našich předků.

Zaroveň však tento nový podnik jest určen k tomu, by podal věrný obraz, co možná nejstkvělejší o vysokém stupni, kterého dosáhlo království České ve

všech odborech vývoje hospodářského a pokroku duševního, by tím byl proveden důkaz, že v moderním boji soutěžném zaujímáme místo vždy čestné a mnohdy skutečně vynikající.

(Německy): Vaše císařská a královská Vysostí nejjasnější pane! Naplněn hlubokou úctou před posvátnou osobou našeho vznešeného mocnáře, stojím dnes před Vaší císařskou a královskou Vysostí, abych dal výraz citům nejpohněnějších díků, jimiž prodechnuti jsou naproti Jeho Veličenstvu našemu nejmilostivějšímu císaři a pánu všichni ti, kdož spolupůsobili v provedení dnes počínající zemské jubilejní výstavy. Jeho Veličenstvo ráčil nejmilostivěji přijav protektorát této výstavy poskytnouti jí své mocné ochrany a tím podal Svému věrnému království nový a nepomíjitelný důkaz své královské přízně. Této nejvyšší milosti dán byl však také blaživý a zřetelný výraz tím, že Vaše císařská a královská Vysost, vznešený bratr našeho nejmilostivějšího mocnáře, byl zmocněn dostaviti se a zastoupiti Jeho Veličenstvo při slavnostním otevření výstavy.

Nuže přiblížil se okamžik, v němž má se vykonati tento pro hospodářské a kulturní prospěchy země vysoce důležitý čin a proto budiž mi dovoleno přednésti k Vaší císař. a král. Vysostí nejponíženější prosbu: Vaše císař. a král. Vysostí, ráčíte nejmilostivěji prohlásiti všeobecnou zemskou jubilejní výstavu za zahájenou!

Jeho císař. a král. Vysost arcikníže Karel Ludvík odpověděl (německy): S radostí plním nejvyšší příkaz, dle něhož jest mi zastupovati Jeho Veličenstvo našeho nejmilostivějšího císaře a krále při této slavnosti, jejíž veliký význam Vaše Jasnost právě výmluvnými slovy vylíčila.

Skutečně byla to šťastná myšlenka oslavit jubileum první v roce 1791. vlasteneckými muži pořádané výstavy hospodářských výrobků království Českého uspořádáním nové všeobecné zemské výstavy, kteráž ukázala, jak zdárně a prospěšně obyvatelé této země účastnili se pokroku, jakým vykazuje se uplynulé století ve všech oborech duchovního a hospodářského života.

Jeho Veličenstvo císař a král ráčil nejen s nejmilostivějším sledovatí myšlenku zemské jubilejní výstavy, nýbrž i nejmilostivěji přijal protektorát a slíbiti ráčil, že osobně přijede se podívat na dokončený tento podnik.

Bude mi povinností velice milou vysloviti Jeho Veličenstvu díky a ubezpečení oddanosti, jež Vaše Jasnost pronesla tuto jménem všech přítomných, kteříž k pořádku výstavy dali podnět a přispívali ke šťastnému jejímu zdaru.

(Česky): Právě jako dnes věnujeme čestnou vzpomínku oněm vlastencům, kteří před sto lety domácí hospodářství a průmyslovou činnost snažili se povznéstí výstavou svých výrobků a povzbuditi k mírumilovnému závodění s ostatními národy, tak i jednou vzpomínáno bude oněch mužů, kteří nynější zemskou jubilejní výstavou spojenými silami podali důkaz, že toto vysoce pokročilé království také ještě dnes v ušlechtilém závodění v oboru mírumilovné práce dovede uhájití starou svoji slávu.

Budiž tedy krásný tento podnik provázen šťastnými výsledky! A necht blahodárně a povzbudivě působí na všechny zde zastoupené obory lidského tvoření! A jako zemi slouží ke cti, tak necht i v hojně míře přispívá k povznesení blahobytu povšechného!

Jménem a příkazem Jeho Veličenstva našeho nejmilostivějšího císaře a krále prohlašuji zemskou jubilejní výstavu království Českého za zahájenou!

Za správní radu měšťanského pivováru plzeňského pan Adolf Pytlík uvítal vznešené hosty pana arciknížete Karla Ludvíka a arciknížny Marii Terezií a Marketu Žofii česky pronesenými slovy: „Jménem právovárečného měšťanstva plzeňského dovoluji si Vaše císařské Vysostí v nejlhubší oddanosti pozdraviti a zároveň hluboce cítěný dík vysloviti za vysoké vyznamenání, kterého se našemu místu dostalo vznešenou návštěvou Vašich císařských Vysostí.“

Na pozdrav ten odvětil pan arcikníže po česku těmito slovy: „Děkuji Vám za Vaše uvítání, těší mě velice!“

O slavnostním uzavření výstavy. Místodržitelé před královským pavilonem podal pan ryt. Skramlík nádherně ve stkvostné vazbě upravenou adresu díků všech vystavovatelů a vzdal mu jejich jménem díky těmito slovy:

„Jménem všech vystavovatelů vzdávám Vaší Excellenci díky za vzácnou 27 přízeň, kterou jste naší výstavě prokázati ráčil. Vystavovatelé dobře uvážující, že nemohou jinak odměniti zásluhy Vaší Excellence, usnesli se tedy podati Vaší Excellenci tuto adresu díků.“

Místodržitel hrabě Thun odvětil (česky): „Přijímám s radostí tuto adresu; račte za ni přijati nejvřelejší díky. Byl jste tak laskav a uvedl mé zásluhy o výstavu. Co jsem učinil, učinil jsem ze své povinnosti pečovati o to, co sloužiti by mohlo blahu země. Poněvadž jsem měl přesvědčení, že výstava tomu účelu řádně prospěje, podporoval jsem „naši výstavu“ z celého srdce.“

Pročež vyslovuji přání, aby se výstava stala povznesením domácí práce a průmyslu k prospěchu země.“

Potom započal purkmistr dr. Šolc řadu řečí, jimiž se končila výstava; na stupních královského pavilonu pronesl řeč tuto:

„Velectěné shromáždění! Tak tedy končíme dnes nám všem tak milý, tak 28 cenný český podnik, větší než všechny předešlé, končíme svou drahou jubilejní výstavu. Umlkne již ruch strojů, zhasne lesk světla elektrického, zmizí za chvilky kouzelný lesk fontány a i posel, který z výstavy posýlal pozdravy do všech českých krajů, dnes naposled odjel. Uzavrou se brány výstavy a ticho bude v bubenečském parku. Loučíme se s bolestí s tímto dílem, o které přední zásluhu má výkonný výbor, neboť s neuvávnou plní a energií, s nasazením všech sil odstranil překážky politické i přirozené, které se zdaru tohoto díla stavěly v cestu. V čele těchto mužů stál hrabě Zedwitz, předseda výkonného výboru, jemuž tímto vyslovuji nejvřelejší díky královského města Prahy. Vedle něho přísluší jedna z předních zásluh celému výkonnému výboru, který věrně k němu stál a pomáhal též odstraňovati překážky, aby dovršeno bylo dílo, kterému jsme se půl roku podívali, o kterýž podiv s námi se sdílel veškeren svět.“

Děkuji také vystavovatelům, kteří nešetřili nákladu, děkuji obecenstvu, které tento národní podnik tak hojně podporovalo, jehož v těchto místech procházelo se na miliony. Velké jsou zásluhy výkonného výboru o Prahu. Výstava na Praze osvědčila biblické slovo, že jako Betlem nebylo posledním z měst judských, tak Praha není posledním z měst střední Evropy. Praha dokázala o výstavě svou přitažlivost pro celý svět. Dále má výkonný výbor velké zásluhy, že dokázal velkolepý rozsah české práce a že se můžeme svým hospodářstvím a průmyslovým rozvojem pochlubití před celým světem.“

Děkuji, pánové, všem, kteří jste po půl léta skytali lidu našemu hojnost práce a rozmnožovali jste jeho výživu. Díky Vám, že jste se přičinili, aby cizina k nám putovala a divila se našemu rozvoji.“

Tak tedy dokonává dílo naší společné snahy k ozdobě a slávě naší vlasti. Ale dnešním dnem nezhyne dílo to, budeť žíti i na dále a jeho užitek teprve v budoucnosti plně oceníme, neboť prorazilo naší práci cestu do ciziny. Protož mějte všichni pozdrav od Prahy po všech vlastech českých, po vlastní moravské i slezské. Náš výbor zdárně vykonal své dílo, neboť českou věc posunul mocnou rukou ku předu a proto dovoluji, abych mu provolal třikrát nadšené „Na zdar!“

Po řeči purkmistra dr. Šolce vystoupil hr. Zedwitz, jenž pronesl tuto řeč (česky): „Velectěné shromáždění! Na sklonku naší všeobecné zemské jubilejní 29 výstavy přijímám s radostí slova díků, jež ráčil jste, vážený pane starosto,

jménem královského hlavního města Prahy výkonnému výboru věnovati. Od počátku působnosti své snažil jsem se, aby tato výstava naše důstojně a velkolepě provedena byla. Snaha naše má za sebou stkvělý úspěch. V tomto zdaru našeho díla má vynikající účastenství mravní i hmotná podpora, které se nám dostalo slavnými zastupitelstvy královské Prahy i předměstí. Ve šlechetném zápalu vroucí lásky snažili jste se hosty z dálných krajín pohostinsky vítati a s obětovností důstojnou hlavního města země podporovali jste hmotně vlastenecký podnik, jenž v zápasu proti mnohým překážkám měl pomoci té potřebu. Naše vděčnost zde vyslovená platí též každému jednotlivci, kdo živým zájmem dokázal, že snahy naše pro výstavu od počátku pevně zakotveny byly v srdcích všeho lidu, který od první chvíle byl spolupracovníkem výstavy.

(Německy): Toto spolupůsobení v naší výstavě jevílo se hned od počátku přípravných kroků v činnosti místních, okresních a krajských výborů, v plodné činnosti obchodních komor v Praze, Budějovicích a Plzni, v součinnosti četných hospodářských spolků a přispění zemědělské rady pro království České. Jevílo se upisováním základního fondu, jenž dostával příspěvky ze všech částí a vrstev společenských v království Českém a umožnilo výkonnému výboru práci tak, že mohl pracovati bez použití značného úvěru. Když pak přikročeno bylo ke stavbě výstavních budov, teprve ukázala se česká pracovní síla v plné své moci, ve svém zdravém smyslu a v celé své vysoké ceně, tu osvědčily se zdárné schopnosti a pokrok našich techniků, rozvrhy našich stavitelů, které sloužily ke zbudování hrdých budov a jež naplnily obdivem všechny hosty výstavní, rovněž i dobře se jevíla činnost pilných rukou našich zahradníků, kteří vyzdobili všechny prostory jako půvabný sad.

Když jsme pak přikročili k otevření výstavy, která byla již vyplněna nespočetnými předměty domácího průmyslu, díly naší práce umělecké i duševní a hospodářské, uvázaly se jednotlivé výbory v organisaci řízení výstavy, vyplňovali neunavně své dobrovolné povinnosti, podporování jsouce v dnech velkých slavností různými spolky a korporacemi. Mimo to poslední dny ujaly se práce poroty, a jestliže dosud není vyhlášen výsledek neunavné práce generální poroty, je toho příčinou ohromné nahromadění materiálu a pak nespádnost uskutečnití jednotlivá zákonná ustanovení.

Před bezprostředním uzavřením výstavy mám také za svou povinnost poděkovati jménem výkonného výboru veškeré žurnalistice domácí i cizí, která podniku našemu přátelsky byla vždy nakloněna. Kéž i pro příští doby s vědomím vlastenecky vykonaných povinností cítíme snahu pokračovati v tomto díle míru, mezníku to v hospodářském životě Čech! Také vyslovuji jménem výkonného výboru na sklonku naší výstavy všem spolupracovníkům v tom díle nejupřímnější a nejsrdečnější dík.

Budiž mi též dovoleno, bych osobně poděkoval spolučlenům výkonného výboru za důvěru, s kterou přicházeli mi vždy vstříc, a za veškeru laskavost, kterou po celou dobu společné naší činnosti jevíli. Nezištná jejich práce o velkém díle výstavním vymáhá si díky celé země, jehož se jim také v nejbohatší míře zajisté dostane.

Mistopředseda generálního komitétu p. Šebor pronesl pak tuto řeč:

„Slavné shromáždění! O dnešním slavnostním uzavření naší výstavy jest mou milou povinností, abych jménem generálního komitétu vzdal srdečné a upřímné díky za vzácnou a vydatnou podporu především místodržiteli království Českého hraběti Thunovi, dále nejvyššímu maršálkovi zemskému knížeti Lobkovicovi a všem členům výkonného výboru a jeho zasloužilému předsedovi hraběti Zedwitzovi za jich velké zásluhy o výstavu, dále všem vystavovatelům jakož i všem činitelům, kteří přispěli k rozkvětu naší výstavy.

Více ještě dovolím si pronést několik slov jako praesident obchodní komory pražské, jež první podporovala myšlenku výstavy a o její zařízení se usilovně zasazovala. Vzdávám také jménem obchodní a živnostenské komory dík všem, kteří mají zásluhu o výstavu. Naš velký i drobný průmysl, naše živnostnictvo podaly nezvratný důkaz, že stojíme ve výši své doby a že ve světové soutěži čestné místo zaujímáme.

Doufáme, že též náš obchod výstavou dozná nového rozruchu, který mu umožní, aby se povzněl k výši, k níž ve prospěch celé země dojde zvláště až, jak pevně doufáme, se nám podaří zaříditi obchodní muzeum. Velký úspěch naší výstavy bude nás i nadále pobídati, abychom na této cestě pokračovali pod heslem svého panovníka a protektora ke cti své drahé vlasti a celé říše: Spojenými silami!

Po tom promluvil cis. rada inženýr Jahn:

Nadešel okamžik smutku a žalu, kdy jest se loučiti s drahou jubilejní 31 zemskou výstavou, která zahrnuje v sobě tolik práce, lásky a nadšení a tolik úspěchu a slávy, že s rozehvěním a s těžkým srdcem loučíme se s její dojemnou a velebnou krásou. Dáváje srdečný průchod pocitům těm, mluvím jménem těch všech, kteří od počátku neunavně a nadšeně pracovali pro výstavu a o výstavě, kteří jí věnovali kus svého života. Mluvím jménem vystavovatelů, kteří velikou obětovností výstavu naši udělali tak stkvělou a velkolepou, mluvím jménem našich statných dělníků, kteří svoji způsobilost a dovednost znamenitě na výstavě osvědčili. Mluvím jménem venkovského lidu českého, který nesmírným svým účastenstvím naší výstavu udělal podnikem veškerého národa. Mluvím jménem zástupců naší budoucnosti, naší mládeže a milé drobotiny, která dojemnými svými průvodoy dala výstavě tak zvláštní ráz. Jménem všech těchto vrstev našeho národa loučím se tedy a dávám naší drahé kráľ. zemské jubilejní výstavě srdečné s Bohem!

Výstava naše, která je prvním naším velikým podnikem všech vrstev našeho národa, která jest vůbec nejzávažnějším činem našeho českého národa od jeho znovuzrození a kterouž oslavujeme triumf české práce, ale také nepopíratelnou obětovností českého lidu, naše výstava stala se celému národu, který k ní nadšeně láskou lnul, drahou a cennou, poněvadž dobře vystihla jeho důležitost a význam pro naši obecnost, poněvadž dobře je cítiti, že výstava je stkvělým důkazem životní síly, poněvadž od ní očekáváme zlepšení hmotných poměrů všech tříd svého národa. Zasvětili jsme na této výstavě život svůj pokroku a práci, té duševní práci neúmorné, která je vodítkem naší budoucnosti, aby snaha po zdokonalení a úspěchu trvale mezi námi žila, abychom se bezpečně dodělali nejvyšších svých cílů. Z nadšení daného výstavou čerpána buď největší posila a trpělivost jakož i přesvědčení, čeho se můžeme dodělati, když svorně budeme všichni pracovati za jediným cílem.

Čekají nás úkoly veliké, hledíme-li ku zvelebě domácí výroby, k jejímu uhájení proti nátlaku a dovozu z ciziny, zvláště vzhledem k zlepšení hmotných poměrů českého lidu. Věnujme všichni síly své těmto úkolům, slibme si v tomto okamžiku vážněm, že všichni svorně pracovati budeme dále, slibme si, že věrně držeti se budeme svého hesla: „Vše pro vlast i národ, vše pro veliký a šťastný národ, vše pro kulturní a hmotné jeho vyanění.“ S tímto heslem se loučím s drahou svou výstavou a volám další práci, dalšímu úsilí a snaze po zdokonalení, po zvelebení domácího štěstí a blaha českého lidu „Na zdar!“

Nejvyšší maršálek kníže Lobkovic: Výstava dokonává v tomto oboru dílo 32 veliké, po dlouhou dobu střed všech našich snah, k němuž putovala země česká jakož i hosté z různých zemí, aby všichni se radovali nad jeho zdarem. Dneš-

niho dne dovršen úplný úspěch naší výstavy, na kterou bude po dlouhou dobu český národ hrdý a pamětlivý. Výstavou jsme dokázali, že společnou myslí a pevnou vůlí všech dá se vykonati dílo všem na podiv. Ukázali jsme před celým světem, jakou silou duševní i hmotnou se honosí náš národ, ano výstavou jsme se teprve poznali a ocenili samy sebe a proto myslím, že především platí náš dík mužům, kteří po celou dobu výstavy s bezpříkladnou obětovností stáli v čele tohoto podniku a dovolte tedy, abych tento dík zde tlumočil jménem stověžaté Prahy a celého království Českého.

(Německy:) Výstava končí a stkvělý úspěch její máme mimo celý národ děkovati podpoře těch, kteří osudy řídí této země. Uznáváme-li vděčně, že vláda pochopila úkoly své k tomuto království, vděční jsme především tomu, kdo povolán jest zastupovati vládu v království Českém, neboť dokázal, že dovede zastávati stejně úkoly vlády k zemi, kdo také k vládě státi dovede jako věrný, loyální syn země.

Avšak největší oslavy dostalo se výstavě tím, že nejvyšší její protektor vzítí ji ráčil v nejmilostivější svou ochranu, že J. V. císař a král ráčil vyslati k zahájení výstavy svého vznešeného bratra a že také po celou dobu ráčil nad ní držeti svou ochrannou ruku. A nejvyšší pocty dostalo se výstavě v památné slavné dny návštěvy J. V. v zemi české, kdy J. V. provázen jsa velkolepými ovacemi veškerého obyvatelstva, zavítal k návštěvě výstavy. A protož jako při zahájení výstavy, tak i při jejím zakončení obraťme zrak svůj k nejmilostivějšímu jejímu protektoru, jemuž jménem zástupů zde shromážděných volám z hloubi srdce „Sláva! Sláva! Sláva!“

Když utichlo volání slávy, povznesl nejvyšší maršálek svůj hlas a pravil:

„Prohlašuji zemskou jubilejní výstavu království Českého za ukončenou.“

Díky Prahy za výstavu 1891.

Pan starosta dr. J. Šolc promluvil o slavnostní schůzi sboru ob. starších takto:

33 „Slavný sbore! Od té doby, co slavný sbor byl naposledy pohromadě, byla uzavřena dne 18. října t. r. všeobecná zemská jubilejní výstava. Chováme všichni v živé a vděčné paměti krásné chvíle, kdy jsme každého dne putovali k velikolepému pomníku české práce, české síly a vytrvalosti, který dával svědectví celému světu o kulturním a hospodářském rozvoji našeho národa a který má v národním ohledu důležitost posud neoceněnou. Přes všechny překážky přirozené i politické setkala se naše výstava s úplným zdarem. Praha stala se jí městem, kam putovali příslušníci všech národův evropských, kam putovali drazí nám hosté slovanští, které s nadšením uvítali jsme i v této velebné síni. Výstava za příčinou své přitažlivosti pro cizinu stala se pro naše královské město zdrojem povznesení, zábavy i poučení, a pro obyvatelstvo znamenem příjmův i blahobytu, neboť napomáhala obchodu a živnostem. Svět obdivoval se výrobkům naší práce a tyto klestily a klestí si dráhu do daleké ciziny. Výstavu ráčil vzítí Jeho Veličenstvo náš nejmilostivější císař a král ve svou nejvyšší ochranu a jako jménem mocnářovým účastnil se jejího zahájení Jeho císař. Výsost nejjasnější arcikníže Karel Ludvík, tak také Jeho Veličenstvo císař a král ráčil poctiti zemskou jubilejní výstavu svou nejvyšší návštěvou, aby zdar tohoto velikého národního díla byl korunován a dovršen. Ze všech těchto úvah vyšel návrh městského radního p. Gustava Adámka, aby obec pražská mužům, kteří o vznik a zdar výstavy nehynoucích zásluh si vydobyli, projevila své uznání a svůj vřelý dík, aby takto slavnostním způsobem dala stvrzení slovámi díků, která v čele sboru obecních starších dne 18. října t. r. při slavnostním uzavření výstavy pronesl starosta. Protož rada městská ve své schůzi dne 27. října

usnesla se na tom, slavnému sboru obecních starších v příčině zemské jubilejní výstavy učiniti návrh, aby sbor obecních starších vyslovil Jeho Excellenci místodržitelé panu hraběti Františku Thunovi, nejvyššímu zemskému maršálkovi knížeťi Jiřímu z Lobkovic a celému výkonnému výboru výstavnímu za jich nepomíjející zásluhy o vznik, zdar a dokonání zemské jubilejní výstavy vřelé díky král. hlav. města Prahy. Při tom sbor obecních starších vděčně vzpomíná účinné součinnosti vystavovatelův a velkého účastenství veškerého národa při velikém díle této výstavy. Díky tyto má jak místodržícímu, tak i nejj. zem. maršálkovi tlumočiti zvláštní deputace, a výkonnému výboru budou oznámeny zvláštním přípisem.“

Jednohlasné „Výborně!“ ozvalo se síni, po čemž pan starosta pokračoval:

„Pánové! Znamenaje souhlas všeobecný žádám, abyste všem mužům o výstavu zasloužilým vzdali povstáním díky.“ Všichni pánové povstali a pan starosta zjistil, že osvědčení stalo se jednomyslné.

O slavnostním udělení cen spolupracovníkům zem. jubil. výstavy r. 1891. ujal se slova císař. rada a inženýr p. Jahn a promluvil takto:

„Srdečný pozdrav Vám, velectění pánové a přátelé, od výkonného výboru 34 zemské jubilejní výstavy, který mě k Vám vyslal, bych jej zastupuje obcoval Vaší dnešní slavnosti. Dokonáno jest veliké dílo, ve kterém jste i Vy všichni měli tak velké účastenství, o které jste i Vy získali si velké zásluhy, a na které i Vy s hrdosí a uspokojením pohlížeti můžete. Důkazem ocenění Vašich zásluh poskytla Vám generální porota jubilejní výstavy vyznamenání, která s Vám dnes rozdávati budou, a kteráž nechť zůstanou Vám vždy milou památkou na krásný, důležitý a velevýznamný ten podnik, kterým důstojně oslavil národ náš své národohospodářské znovuzrození, své povznesení v řadu vzdělaných, pokročilých národův evropských. První tato naše výstava skončila velkým mravním i hmotným úspěchem a překročiti jest teď spojenými silami k využití tohoto úspěchu. Jeden z nejdůležitějších úkolů naší výstavy byl, aby podala věrný obraz veškeré výroby vlasti naší ve všech odborech práce, by dále výstavou rozšířil se odbyt naší výroby nejen v odvětvích, kde dnes již poukazání jsme k vývozu, nýbrž i v odvětvích, kde závislími jsme ještě na cizině a kde by domácí výroba při řádné podpoře od našich spotřebitelů sama vyhověti mohla požadavkům. My sami ve své netečnosti přechasto cizinu jsme podporovali na úkor domácí výroby. Výstavou naší staň se v tom úplný obrat! Všichni, ať průmyslníci, ať živnostníci, ať obchodníci neb dělníci, mohli se na této výstavě přesvědčiti, co domovina vyrábí, a teď jest to nás všech svatou povinností, tuto domácí výrobu ve všem podporovati a stavěti se vždy na stanovisko toho praktického národohospodářského vlastenectví, které s hrdosí odmítá vše, co jest cizího. Nás všech povinností jest, abychom vzpružovali tuto národní hrdosť praktickou, bychom poučovali spotřebovatele, že vše mohou obdržeti od domácí výroby, co se posud na příklad ještě z ciziny dováželo, jen když toho budou energicky žádati. Budiž tedy ode dneška heslem: „Domácí výroba! Vymanění domoviny z nátlaku ciziny, zaplavující nás dnes ještě svými výrobky!“ Abychom však s úspěchem podstoupiti mohli tento boj s cizí výrobou, jest především třeba naší výrobu, naší práci ve všem zdokonaliti. Vedle zdokonalení práce třeba jest, aby se nesla snaha naše ku zlepšení výrobních poměrův a výrobních podmínek vůbec. Náš vyrabitel boji proti konkurenci je příliš slabým a proto tak často podléhá. Zajistiti mu jest vydatnou podporu 1. ve směru zajištění a rozšíření odbytu řádnou obchodní organizací, věnovanou v první řadě domácí výrobě, 2. vydatnou podporu domácím kapitálem a 3. vydatnou podporu spotřebujícím obecnstvem. To jest ten směr, kterým se bráti

jest, abychom se dodělali blahobytu, abychom docílili zlepšení hmotných poměrů prostředních a nižších tříd svého národa, o které zde v první řadě jde. A s tím nadšením a zápalem, který ve všech vrstvách národa vyvolala naše krásná výstava, pusťme se do nového boje za hmotné prospěchy svého lidu. A s věrou přáním, aby tento jubilejní výstavou zahájený boj za povznesení a zvelebení domácí výroby měl hojný úspěch, volám Vám, spolupracovníkům výstavy, upřímné „Na zdar!“

Starostův náměstek p. Gregor oslovil na staroměstské radnici Bulhary na výstavu 1891. zavítavši takto:

35 „Spanilomyslné dámy! Velectění pánové! Jménem nepřítomného starosty vítám Vás na staroslavné, historicky proslulé radnici král. hlavního města Prahy. Děkuji Vám z upřímného srdce za poctu, kterou jste vzdali zastupitelstvu města Prahy Svou vzácnou a milou návštěvou. Těší mě slova, která jste pronesli, vstupující do památné budovy této: My přišli se podívat na Vaši výstavu a na krásnou Vaši Prahu, na Vaše „Caput regni“, za něž Vám děkuji. Naši zemskou jubilejní výstavu jste si již prohlédli a doufám, že vrátíte se z ní do Svých vlastí s nejkrásnějšími dojmy. Výstava je naše chloubou a nás těší uznání Vaše, že český národ dostoupil dnes vysokého kulturního stupně a že pokročil již tak daleko, že jemu nemůže a nesmí býti upíráno, že se může směle postavit po bok nejpokročilejších národů evropských. Zde stojíte snad na nejpamátnější půdě; zde uvidíte památky, zde uslyšíte historii, při které srdce Vaše se zachvěje, ano poznáte, že český národ má také velikou a slavnou minulost! Pročež vítám Vás ještě jednou ve zlaté, královské Praze a dovoluji si vysoce váženému shromáždění představit p. měst. radu Stárka, p. obecního staršího Jirouška a konečně p. profesora Dra. Emlera, městského archiváře, kteří Vám budou průvodci po radnici.“

Na toto uvítání odpověděl za Bulhary p. Attanasov, člen technické ministeriální kommisie bulharské:

36 „Velectěný pane náměstku starosty královské Prahy! Děkuji Vám jménem všech Bulharů vřele za laskavé uvítání Vaše. Nemám ani slov této okamžik, abych Vám tlumočil city nás všech, kteří na všech stranách, všude, kamkoli jen přijdeme, zahrnování jsme laskavou pozorností, přichylností a láskou dobrého lidu českého. Když jsme vjížděli do metropole národa českého, které na jedné straně střehou majestátní Hradčany a na druhé zadumany Vyšehrad, byli jsme rozdechveni a nedočkavi touhou viděti ta místa, kudy ve stopách krve kráčela po celá století sláva českého národa. Historie Vaší Prahy ční jak ohnivý maják, který jest viditelný v celé Evropě, neboť zde všude na každém kroku ozývají se nám slova velikého a nezapomenutelného pěvce Jana Kollára o posvátných místech. My ze srdce se tomu těšíme, že jsme mohli na své oči spatřiti ohromný pokrok, na který jste se povznesli Svou výstavou. My se z toho těšíme jako Slované Bulhaři. Vy jste udělali mnoho pro čest a slávu Slovanstva a za to zasluhujete velkých a upřímných díků. Vás, vysoce ctěný pane náměstku, ubezpečuji, že odneseme si z této návštěvy dojmy krásné, nezapomenutelné a nevyhladitelné, že my všichni budeme ve své vlasti o tom vypravovati, co jsme zde viděli a jak vlídně, jak krásně, jak bratrsky přivítal nás český lid a královská Praha sama. My jsme tím jako členové národa bulharského povinni svým druhům všechno to pověděti a my to také povíme. Živio národ český! Sláva!“

Ovace novému arcibiskupovi olomouckému.

V bromačné deputaci olomouckých českých spolkův oslovil arcibiskupa nového vlastenecký kněz vdp. vikář *Geisler* vřelou českým duchem vlasteneckým provanoutou řečí asi takto:

„Vaše knížecí arcibiskupská Milosti!

Jestliže veškeré vrstvy našeho národa cyrilo-methodějského zastoupené 37 v různých spolcích a jednotách osvědčily neobmezenou lásku a oddanost svou již zvěčnělému nejd. kardinálu Bedřichovi — za příčinou jeho padesátiletého jubilea kněžského —, což teprve zaplesalo srdce každého příslušníka našeho národa, když rozletěla se zvěst, že příštím nejvyšším vládcem a duchovním pastýřem obsáhlé arcidiecése stal se muž, jehož kolébka stála tam v luzích slováckých, jejíž dobrá matka jeho první modlitbě učila naším jazykem mateřským, jazykem českým. Milou a radostnou povinností konají proto spolky olomoucké jakožto zástupcové zdejšího lidu našeho, skládají-li dnes Vaši knížecí Milosti svůj upřímný hold a projevují-li svou nejhlubší úctu, lásku a oddanost novému velepastýři svému. Druhdy nově zvolenému knížeti arcibiskupovi olomouckému vzdávali jeho vasalové povinný hold a činili slib věrnosti a oddanosti. Časy se mění; dnes stojí zde lid, aby vzdal svůj povinný hold a vykonal nejenom slib věrnosti a oddanosti, nýbrž i slib lásky a neobmezené důvěry. Dnes prosíme, abyste našemu národu cyrilo-methodějskému a všem jeho členům bez rozdílu stran jakožto Vaši knížecí Milosti vesměs poddaným byl dobrým duchovním pastýřem a otcem o jejich blaho duševní a pozemské pečujícím, abyste církev svatou, Svou arcidiecési, Svůj věřící lid, Svou vlast, Svůj národ tak miloval, jako my Vás milujeme.

Nejdobrotivější Bůh zehnej Vaši knížecí arcibiskupské Milosti ve vznešeném, významném, ale obtížném apoštolském úřadu Vašem a dejž k tomu potřebné síly a pevného zdraví; Duch svatý řiďte kroky Vaši Milosti, abyste byl veškerému lidu svému sluncem zářícím, andělem strážným a ochráncem mocným; my prosíme Boha a přejeme, aby jméno nového knížete arcibiskupa Theodora zlatými literami zapsáno bylo nejenom v dějinách lidských, ale i v knize života věčného, abyste se stal ozdobou církve a chloubou vlasti a především a obzvláště si přejeme, aby Hospodin nám našeho nového velepastýře zachoval dlouhá léta až do nejkrajnějších hranic života lidského!“

J. Milost pan arcibiskup odpověděl na řeč vdp. Geislera asi takto:

„Doufám, že ta páska, která nás na vzájem spojuje, páska to vzájemné lásky, na vždycky potrvá, potvrdí-li svatá apoštolská stolice zvolení mé za olomouckého arcibiskupa. Je to láska k církvi a otčině a tuto pásku utužovati a siliti budu vždy dle nejlepších sil svých.“

Za výbor poslanců moravských promluvil dr. Fanderlík asi takto:

„Vaše knížecí arcibiskupská Milost ráčila milostivě k tomu svoliti, aby 38 poslancové katolického lidu českého na Moravě Vaši Milosti k Vaši volbě za arcibiskupa našeho své nejuctivější a zároveň nejsrdečnější blahopřání vysloviti mohli. I přicházíme jakožto věrní synové církve a vlasti k Vaši Milosti jako nástupci sv. Methoděje, abychom Vás na jeho prestolu co nejuctivěji uvítali. Arcibiskupství moravské srostlo jest s dějinami naší drahé vlasti a našeho národa. První jeho založení přineslo národu našemu křesťanskou osvětu. Když pak biskupský stolec moravský obnoven byl se sídlem v Olomouci, zůstal krystalizačním bodem, kolem něhož při častém dělení vlasti naší se Morava seskupila. Byli pak biskupové a arcibiskupové moravští ochránci víry a mohutnými obhájci samostatnosti a svézákonosti země. A ježto s hodností arcibiskupskou

spojeno jest právo posaditi korunu svatováclavskou na hlavu krále českého, jsou arcibiskupové olomoučtí živými svědky nerozlučitelnosti jednoty země koruny České. V řadu těchto biskupův a arcibiskupů vstupuje nyní svobodnou volbou důst. věrné kapitoly Vaše Milost. Radostně rozehvění zmocnilo se našeho lidu, když volba tato prohlášena byla; neboť po dlouhých dobách vstupuje na arcibiskupský stolec muž z lůna našeho lidu pošlý, jazykem jeho mluvící. Víme předobře, že pastýřské péči Vaší Milosti náležejí rovnou měrou oba kmeny této země obývající. Náš lid a my s ním nežádáme přednosti, žádáme toliko spravedlnosti. Avšak je rozdíl, jak se spravedlnost koná: jestliže se na vázkách úzkostlivě odměřuje, či zdali se uděluje okem dobrotivým, ze srdce lásky plným, rukou soucitnou. Že Vaše Milost takto konati bude spravedlnost, v to náš lid pevně dává věru, a my si přejeme, aby tyto naděje se splnily, jakož aby ke splnění tomu popřána byla Vaší Milostí mnohá a mnohá léta!“

Dojat jsa hluboce, odpověděl arcipastýř: „S nelíbenou radostí vítám Vás a po té významné, krásné řeči nemohu nic podotknouti, než že chci býti spravedlivým, jak jste pravil, a že konati chci spravedlnost i s láskou i dbáti povinností svého úřadu se vši svědomitostí.“

Poslanec Dr. Žáček promluvil jako mluvčí všech českých spolkův olomouckých a obcí okresu olomouckého o nastolení knížete arcibiskupa Dr. Theodora Kohna takto:

39 „Vaše knížecí arcibiskupská Milosti! Jménem českého obyvatelstva olomouckého vzdávám k dnešnímu nastolení na cyrilo-methodějský stolec nejhlubší hold a prosím, abyste Vaše knížecí arcibiskupská Milosti přijali v milost a ochranu svou věrný svůj lid.“

Na oslovení toto odpověděl kníže arcibiskup osobně:

„Vzdávám svůj dík za tak krásné přání a jsem přesvědčen, že můj lid žádá ode mne spravedlnosti a to učiním v plné míře oběma národnostem a vždy budu sledovati činnost českých spolků.“

Potom blahopřál Dr. Hynek:

40 „Knížecí arcibiskupská Milosti! České obyvatelstvo královského hlavního města Olomouce a venkovského okresu olomouckého skládá v tento slavný den Vaší Milosti svůj hold, hold věrných katolíků svému arcibiskupu. Obyvatelstvo toto, zbožný český lid, projevuje zároveň Vaší knížecí arcibiskupské Milosti svou neobmezenou lásku, nejhlubší úctu a oddanost, jsouc pevně přesvědčeno, že jemu Vaše Milost jako vladař na stolci arcibiskupském bude pevnou záštitou jeho víry a jeho národnosti. Toto obyvatelstvo prosí snažně, aby Vaše knížecí arcibiskupská Milosti, ráčila milostivě přijmouti tento projev oddanosti.“ (Řečník ukazuje ke stkvostné adrese, kterou Dr. Pokorný v rukou drží a knížeti arcibiskupu podává.) „Každý drahokam vsazený v desku tuto budíž odznakem věrlosti, kov tpytící se na desce této znamením čistoty a stálosti lásky a oddanosti a konečně každý podpis v těchto deskách slibem věrnosti Vaší knížecí arcibiskupské Milosti!“

Uvítání biskupa o biřmování a svěcení hřbitova ve Vys. Mýtě r. 1895.

41 „Vaše biskupská Milosti! Náš nejdůstojnější pastýři! Jménem staroslavného města našeho osměluji se Vaší biskupskou Milostí nejuctivěji vítati. Přinášíte nám biskupská Milosti dvojí požehnání: jednak požehnání utvrzením u víře a pravé zbožnosti, jednak požehnání posvěcením pole, na němž budou někdy těla naše k po-

slednému odpočinku uložena. Kéž by Hospodin nebeský svou milostí toho nám popřál, aby žehnající ruka Vaše dovedla utvrzením ve víře odvrátiti vzrůstající se náboženskou lhostejnost a chladnost a potom, aby pole, které si obec naše za hřbitov svůj upravila a které Vaše Milost na svaté pole nám posvětil, vydalo úrodu jenom dobrou, aby mohl Pán, až přijde v poslední den, kliditi jen samou pšenici do stodol nebeských a nepotřeboval vylučovati koukole. Vaše biskupská Milost přinášeje nám o první Svě biskupské návštěvě našeho města dvojí toto požehnání, jest nám dvojnásob vítána a tudíž zároveň prosíme, abyste od nás všech blahosklonně ráčili přijmouti projev věrlého přání, aby se Vaší biskupské Milostí mezi námi zalíbilo a Bůh všemohoucí Vaší Milostí jakožto našemu novému biskupu popřál mnoha a mnoha let k blahodárné činnosti ve prospěch církve jakož i vroucně milované naší vlasti české. JUC. Jos. Tomásek.

Poslanec Adámek věnuje zesnulému Dr. A. Prav. Trojanovi v klubu českých poslanců vělou vzpomínku.

Pánové! Zesnul opět jeden ze svědkův a padl zase jeden ze spolubojovníků nesmírného zápasu národa českého o místo mezi evropskými národy mu příslušící a to svědek od prvopočátků boje toho a bojovník ze sboru druhdy udlého jeden z nejplatnějších. Zavřel unavené oči své v době, kdy bohužel nelze ještě dohlédnouti, kdy boj skončí vítězstvím. Dr. Trojan, který viděl červánky rána, neuzřel dne spásy české. Dr. Trojan byl od počátku let čtyřicátých při tom, kdy český život v nepatrný potok stékal se z tenkých pramének, on byl mezi vlastenci těch dob, kteří praménkům těm ze skal klestili cestu a upevňovali břehy národní bystřiny, a dožil se aspoň mohutného proudu života toho a zemřel aspoň s přesvědčením, že proud ten nedá se více zatarasiti a v močály rozvésti. Z tanečních sálů prvních českých společenských plesů pražských, v jichž čele stál vedle dra. Riegra, šel dr. Trojan s rostoucím českým životem pražským do Městčanské besedy, do zakladatelského družstva Národního divadla, do Českého musea, do Průmyslové jednoty, do první české Řemeslnické besedy pražské. Rovněž tak slabý z počátku útok politického ruchu českého od památného roku 1848. do dob táborů, po časy trpné opozice a všude podporuje jej vzněcujícím svým slovem, šel s ním do parlamentu, stojí všude v popředí boje obětovně s ryzím nadšením a nezdolnou vlasteneckou láskou. Vždy, kdykoli jaká věc významu všeobecně národního v jakémkoli oboru veřejném se osnovala a projednávala, vždy vedle jmen nejpřednějších synů národa znělo také jméno Trojanovo, a jestliže se o někom říci může, že srostl s osudy českého národa a osud jeho byl osudem jeho, je to starý vlastenec, pravzor českého národovce, dr. Alois Pravoslav Trojan. Nikdo v národě nemůže mu upřiti vážnosti a úcty, pro jeho velikou lásku pro věc národní, pro jeho neocenitelné zásluhy o vlast, o probuzení a zachování ducha národního, o hájení a rozšiřování národního majetku zvláště v severních Čechách. Tak mohutným, významným, ze všech stran viditelným a milovaným dr. Trojan v životě českém byl, že tklivý smutek zavládne v Čechách se zvěstí o jeho smrti. Zemřel jeden z prvních, nejstarší z předních, Nestor českých politiků, muž, za kterým stojí dlouhý život vynikajících činů zapsaných v historii národa, a proto mu národ zachová nepomíjející paměť!

Když poslanec Adámek jakožto nejstarší soudruh v činnosti parlamentární věnoval zesnulému vělou vzpomínku, usnesl se klub k návrhu poslance Špindlera na tomto projevu:

„Klub českých poslanců na říšské radě hluboce jest dojat zprávou o smrti 48 ideálního vlastence, staříckého dra. Pravoslava Trojana. Přehlédneme-li celý život zesnulého, plný nevznešených snah a neunavné práce, nezištné a vzorné

obětivosti za nejdražší statky: svobodu a rovnost, za národ a vlast, a když na paměť si uvádíme poslední řeč dra. Trojana, v níž tento statečný bojovník našeho národa na sklonku svého života s mladistvým zápalem a v ušlechtilém rozhořčení odsuzoval bezpráví, páchané na českých menšinách, v hluboké vděčnosti, obdivu a láске hledíme ke ctihodné postavě, která nyní patří již minulosti. Kéž by veliké ctnosti zesnulého pobádaly mladé naše pokolení ke stejným snahám a kéž by toto stále se zahřívalo plamenem jeho veliké lásky k národu, neboť památka takových mužů nikdy nevymizí ze srdce národa.

Řeč obecního starosty a zároveň předsedy místní školní rady Jana Markaloua, statkáře v Třebosicích, o vysvěcení nové školní budovy r. 1878.

1. Před vysvěcením. Uvítání.

44 Velectěné shromáždění! Za poctu velikou si pokládá místní školní rada, že může dnes o slavnosti pro všechny farní osadníky velevýznamné uvítání velectěné shromáždění, že jste si neobtěžovali nás Svou ctnou návštěvou počtiti, ale zvláště vyznamenáním je nám, že uvítání můžeme mezi sebou velectěného pána p. c. k. okres. hejtmana N., jakožto zástupce nejvyšší vlády své, velebné duchovenstvo s důstojným p. děkanem N., p. c. k. okres. školního inspektora a j. v. a vůbec všichni, kteří jste se k tiché slavnosti této, posvěcení školní budovy nové, dostavili, buďtež nám vřele ještě jednou vítání! Majíce však na mysli věčnou pravdu: „Kdo s Bohem počínává, ten všechno dokonává“, odebereme se do chrámu Páně na služby boží, aby nám Bůh všemohoucí, bohat jsa milostí svou, popřál zdaru v podniku našem, a tak vyplnila se vroucí přání, která v srdcích svých chováme.

2. Po vysvěcení školy promluvena řeč tato:

Radostné tváře Vaše, občané, jsou mi dokonalým důkazem, že spokojenou myslí hledíte na dnešní slavnost, že plesá srdce Vaše vědomím dobrého skutku! — Ejhle, výsledek Vašeho přičinění, přání Vaše je splněno: škola, po které jsme toužili, na jejíž stavbu nešetřili jsme nákladu ani namáhavé práce, škola, tento chrám osvěty, v němž člověk od útlého mládí učí se znáti Boha, vlast a národ svůj, stojí hotova před Vámi a zdá se jako by říci chtěla Vám: „Díky, díky Vám buďtež tisícery, že jste mi dali spatřiti světlo světa, nebudu Vám za to nikdy nevděčnou, nýbrž mateřský povedu Vám dítky Vaše k rádnému životu, že nebudete nikdy litovati obětí Svých.“ Tak mluvím za tuto budovu! Ale poslyšte, Lásky Vaše, i tato slova má, jež Vám promluví, kterak potřebno nám pečovatí o vzdělání mládeže české. — Pánové! Ze všech věcí lidských jest nevyjbornější a také nejpotřebnější pravá osvícenost, vzdělaný rozum. A té pravdy žádný člověk upírati nemůže, neboť všichni lidé od krále až po žebráka ctí a váží si jen rozumného a vzdělaného člověka a vždycky jenom ten mívá v obci přednost, kdo rozumem a vzdělaností nad jiné vyniká. Rozhlédneme-li se po lidech, kterým se špatně vede, poznáme jistě, že příčinou toho neštěstí bývá obyčejně neznámost a nevzdělanost. Leckterý boháč oplývá jměním, ale nezakouší jeho ovoce. A což je toho příčinou? Obyčejně to, že nebyl z mládí dostatečně vzdělán, že nepoznali jeho rodiče, kterak vytříbený rozum, vzdělanost a dobré mravy dítek bývají jediní a praví ochranné jmění. I každodenní zkušenost nás poučuje, že ta rodina nikdy dlouho netrvá ve štěstí a květu, v níž se nestojí o vzdělání dítek. A z té příčiny mějme všichni tuto pravdu stále na mysli a pečujme všemožně o vzdělání dítek svých! — Často slyšíme ano i sami to někdy říkáme, že jsme v malé vážnosti u přednějších osob, že nám je menší pohodlí a málo svobody. Ale, občané, na stěžování

takové odpoví nám každý jen to, že jsme tím vinni sami, protože jsme nedbali rozum a srdce své tak vzdělati, abychom mohli užívatí větších svobod a vyrovnali se vzdělaností těm, se kterými nám jest obcovati. Hledme tedy svaliti se sebe výtčku podobnou svých dítek a pečujme, aby se vždy stávaly víc a více vycvičenějšími a nás šlechetnějšími. I to je také pravda, že čím kdo je surovější, nevzdělanější, ať tak dím samorostlejší, tím více je náchylen k neposlusnosti a nekázanosti; a kdo naopak jest všelikým uměním a dobrými mravy okrocen a oblomen, nikdy tak snadno nebude tesati přes šňuru. Jisto je tedy, občané draží, že čím budeme my i potomci naši vzdělanější, osvícenější, tím budeme v lepším stavě a u větší vážnosti v krajině. Důkazem toho jsou nám ti, kteří mezi námi rolníky nad jiné vynikli důstojností a šlechetností. Vzpomenu jen na příklad Františka Vaváka, sedláka a rychtáře v Milčicích na panství poděbradském, který se již v minulém století tak vycvičil, že i knihy po česku psal a vyznamenán byl od slavné císařové mocnářstva rakouského Marie Teresie a i císaře Josefa II. a Františka I. A za nynější doby máme dosti živých příkladů toho, že i sedlák může ve svém stavě vybroušeným rozumem a vzdělaností dojíti zvláštní cti a slavného jména. Ale vzdělanost a osvíceného rozumu nabudeme nejprve ve škole a potom ve skutečném životě. Již dávno pocítovali jsme potřebu nové školy neboli důstojného chrámu osvěty, v němž by se rozvíjely v srdcích mládeže naší vzácné puky vyšších snah, ale jednak málo obětovných občanů, jednak nedostatek rázného počínání, překážel do roka letošního, aby se vyhovělo pilné potřebě. Avšak, bohu díky, řídice se heslem svého nejosvícenějšího panovníka „Spojenými silami“ přemohli jsme všechny překážky a po velkých obětech od přiskolených osadníků přinesených máme dnes hotovou školu k potřebám školním. Hle, osadníci, zde před Vámi stojí velkolepá budova našeho chrámu osvěty, která po všechem čas bude svědčiti, jak jste byli statnými a vzdělání milovnými občany, že jste pečovali o školu Vás důstojnou, a potomci Vaši vděčnou myslí budou na Vás vzpomínati. Leckdo z Vás mně ještě namítne, k čemu nové školy, my staří chodili do staré školy a jsme také živi! Ale všichni, kdo tak smýšlejí, velice se klamou, nebo škola stará i s těmi starými žáky takto soudícími nepostačovala již a nepostačuje nynějším požadavkům a nové budovy byla pilná potřeba, nebo škola má mnohem větší důležitost, nežli kterékoli jiné zařízení. Nelitujž tedy nikdo oběti na školu novou přineseně, kdo jsí pravým Čechem, rádným vlastencem, nebo pak je tvou povinností přinéstí svým časem národ obět na oltář vlasti české, ponevadž jen vzdělaností, osvětou všeobecnou, dojdeme pravé svobody a jen tou zbraní můžeme zápasiti s vezdy nám sousedí Němci. — Místo pevnosti stavěti budeme proti svým nepřítelům školy, ve kterých umění a ctnost jest stálým heslem. A budeme-li za těmito ctnostmi svorně kráčetí, jistě dojdeme kýženého cíle, aby okolí naše vynikalo nad jiné vzdělanými a osvěty milovnými občany a věrnými syny národa českého. Díky nejsrdčejší vzdává ještě jednou místní školní rada za všechny oběti a podpory všem přiskoleným osadníkům jednotlivých obcí a to Jesenčan, Dřenic, Duban, Máteřova, Popkovic a Třebosic, kteří nelitují toho, co přinesli na oltář národní osvěty. Díky Vám tisícery a přičinění Vaše odplatí Vám Bůh! Že pak jste všichni tak svorně a spojenými silami k dobru pospolnému radou i skutkem nápomocni byli a takto podali důkaz pokročilosti své, provolávám těmto šlechetným Vaším snahám vlasteneckým z hloubi srdce svého třikráte „Sláva! Sláva! Sláva!“

3. Při odevzdání budovy řídicímu učiteli:

Velevážený pane řídící učitelí! Místní školní rada odevzdává Láskám Vaším tuto budovu, která bude ode dneška pod Vaší dohlídkou a svěřená pečí Vaší. Buďte ubezpečen, že budete od místní školní rady jakož i ode všech

přískolených osadníků, jichž dítky jakožto nejdražší poklad náš, Vám budou svěřovány, ve všech snahách Svých co nejvřeleji podporován a jen toho od Vás žádáme, abyste mládeži naší vedle učení literárního vštěpovali v útlá srdce její lásku k Bohu, lásku k vlasti a národu českému, lásku k panovníckému domu Habsburskému, aby se z ní stala mocná podpora vlasti české a mocnářstva rakouského! I povolávám budoucí činnosti Vaší hlučné „Na zdar!“

Předseda místní školní rady Dr. Karel Schmöger zahajuje výstavu prací žactva spojenou s místní výstavou národopisnou dne 22. července 1895. v Chrastí takto:

45 Vzácné shromáždění! Jménem místní školní rady zdejší vítám Vás všechny, kteří prokázali jste nám v dnešní den čest přítomností Svou, co nejuctivěji a prosím Vás, byste ráčili prohlédnouti v první řadě práce žactva našeho, jakož i prostředky, kterými náš vážený sbor učitelů úspěchů těch, jak nepochybují, vynikajících docílil. Výstava ta zasluhuje sama v sobě pozornosti Vaší, zařízení jsouc v rozměrech širších než jak obyčejně se konává a obsahující nad to práce — což vytýkati vlastně snad zbytečným; protože upoutají zajisté samy sebou pozornost znalců — žaček ctihodných sester.

K této, abych řekl oficiální části dovolil si slavný sbor učitelů, nesoucí zde u nás dosud jediný břímě starostí o věc tak záslužnou, připojiti předběžnou výstavu materiálu sebraného pro chystanou velkou výstavu národopisnou. Výsledky namáhání sboru rozmnoženy laskavou ochotou dvou paní, zabývajících se po drahnou již dobu sběrem starožitností v okolí našem a díky této součinnosti, že lze vzácnému shromáždění podati obraz na zdejší poměry právě tak poučný, jako pestrý a bohatý.

Jaký se to podává obraz? Obraz lidu českého i vlasti jeho, hlavně v dobách minulých, v dobách slávy i bídy, kterých se mu obou v plné míře dostalo. Obraz bohužel přes všecku bohatost a pestrost je neúplný a při veškeré zajímavosti své i tklivě bolný. Neúplný a bolný z toho důvodu že pokus, obraz podati, děje se trochu pozdě. Jsou to zbytky jen obrazu, které chytáme, protože nivellující účinkem posledních desetiletí, podporovaného českou bohužel nectností, do které již kronika zbraslavská si stěžovala, že Čech totiž rád opíjí se po jiném a zavrhuje kraj i mrav starodávný, smazány byly zvláštnosti lidu našeho, ne-li docela, aspoň značnou měrou.

Tím větší chvály zasluhuje snaha pánů sběratelů, zvláště může-li se honositi výsledky tak krásnými, chvály, které nikdo snad pánům a paním oněm neodepře. Snaha jejich nebyla vedena dychtivostí po nějaké odměně af hmotné at morální; snaha jejich živena jest jako celý podnik výstavní vůbec, svatým ohněm vlasteneckým, láskou ku svému národu!

Láska tato, do nedávna veškeré třídy lidu našeho nadšením naplňující, a věci nemalé, ba divy způsobivší, stala se poslední dobou pohříchu z různých stran předmětem nejenom skepsie, nýbrž i více méně zjevného nepřátelství.

A přece není národnost, pánové, nic nahodilého, nic libovolného nebo dokonce svévolného! Prozetelnost, jakož nechtěla, aby baň nebeská obydlena byla jedinou čeledí pactva, třebaš to byli orlové, vložila lidstvu různé jazyky v ústa; povinností pak každého z nás jest, stkvostný tento dar boží, tuto hřivnu mu svěřenou, dle možnosti nejlepší hájiti a využítkovati. Že u nás vědomí, cit, láska národnostní živější jest, než jinde, živější snad, než leckomu milo, nelze upírati. Jest to však zcela přirozeno a bylo by smutno, kdyby tak nebylo. Angličan, Francouz, Němec, nepotřebuje býti tak vřelým, država jeho nemůže snadno býti vážně ohrožena; malý však národ, jako náš, udržeti se může jedině horoucí, obětovnou, vždy bdělou láskou a vše, co lásku tu ochlazuje, jí z toho či onoho důvodu obme-

zovati se snaží, pracuje volky nevolky do rukou soupeře a dotýká se tím bytosti národa.

A láska ta — na mysl mám lásku pravou — není ničemu dobrému a krásnému na závalu. Ona snáší se s každým věkem, s každým stavem — není aspoň zřejmo, proč by nemohl dobrý Čech býti tak dobrým dělníkem jako šlechticem — snáší se s každým poměrem. Ona se snáší také, nač bohužel není dosud zbytečno váhu klásti, a spojuje zcela dobře s povinnostmi příslušníka širší vlasti naší, se všemi povinnostmi proti státu i vladaři jeho. „Slovanský lid v Čechách a na Moravě podržel velikou náchylnost k rodu Habsburskému; v srdci svém spojuje dva city, o kterých se povrchnímu pozorovateli bezděky zdá, že si odporují, velmi vřelé vlastenectví české a velmi upřímnou a opravdovou oddanost k panovníku. Jeho pud ho neklame a dvojitý víra jeho jest osvícenější, nežli rozum učencův a mudrcův.“

Na důkaz, že slova ta pravdivá, nanejvýš pravdivá, jsou, budiž ve chvíli, kde chystáme se k dílu svědčícímu o neochablé, vroucí a, chce-li již někdo, o vášnivě lásce k národu našemu, i nám dovoleno dáti průchod nelicencované přichylnosti a oddanosti ku vznešenému rodu panovníckému, jehož zájmy přece totožny jsou se zájmy našimi, povoláním:

Nejjasnější císař a král náš, František Josef I., nechť žije!

Řeč Dr. Fr. Umlaufa, děkana chrudimského, o slavnosti Jungmannově v Chrudimi r. 1875.

*„Aj, zde leží zem' ta před okem mým slzy ronícím,
někdy kolébka, nyní národa mého rakev.“*

Tak zapěl náš nesmrtelný pěvec Jan Kollár v proslovu „Slávy dcery“, 46 pohlížeje z dále s temene Tater na země koruny České. Ach, zdálo se v skutku, že naše drabá česká vlast v předešlém století 18. byla rakví onoho bohatýrského národa, který již v 15. století hýbal Evropou v boji za svobodu svědomí, za svobodu občanskou, kdy tehdež nad ostatními národy sousedními čirá tma ještě se rozprostírala v obojím tom směru. Ale úkol ten, boj ten příliš přemáhal síly jeho; a k tomu byl domácí svár!

Po neblahé třicetileté válce přišla na nás dřimota skoro smrtelná, — koně cizí, zvláště švédského vojska nám šli do žita; země krvácela, národ vymíral! Tehdy přišel na nás nepřítel dobrý hospodář. A jak asi hospodařil? Český jazyk náš, prve tak slavný, po válce té víc a více klesal — a za 18. století vešel v úplnou potupu. Lidé vyššího stavu užívali výhradně jazyka německého, měšťané pak opíjíce se po „pánech“ učili se němčině. Erzo počali se v městech stydět za řeč národní, která se zachovávala již jen v chatrčích a — chrámech Boha živého, mrtvé z mrtvých křísícího. Nazývali drahý jazyk náš tenkrát, přezdívalice mu, jazykem selským. — Ve školách, vyjímajíc malé vesničky, po celý ten věk se česky neučilo. A kterak se dařilo tenkrát literatuře české? Dobré, staré knihy pálili a ničili Koniášové anebo klassická místa v nich kryli černidlem; pro nové knihy nevyskytl se žádný Veleslavín — a co se přece tisklo, to byl plevel, snář anebo kalendář. Tak octl se národ náš až na pokraji hrobu — úslužně a kvapně mu připravovaného; než posledního hřebíku k zatloukání rakeve zdánlivě mrtvého nemohli v kvapu najíti. Byl to shon, hledali ho v archivech, salonech šlechtických, ve školách a jinde — však nadarmo! Zdánlivě mrtvý vyrazil víko své rakeve, nebo po ruce stála již kolébka Josefa Jungmanna, oslavence našeho! — Národ smrti stuhlý stál opět za nedlouho na zděděné roli své, důstojně hotov jsa k dalším bojům.

Aj, Kolláre, věštče milý, oprav, rychle oprav výrok Svůj, — „kolébka opět, a nikoli, nikdy více národa Tvého rakev — jest tato krásná země, tento

zemský ráj na pohled.“ Pravdivá jsou však slova Tvá: Čas vše mění i časy, k vítězství on vede pravdu: co sto věků bludných hodlalo, zvrtné doba.

Udivený svět, Evropa, táž se v úžasu, kdo asi zachránil národ český, ondy tak proslavený od smrti již již hrozící? Které vládě neobyčejně schopné a dobromyslné se to podařilo? — Kdo Vás, Čechové, nadchnul životem novým, již opět tak utěšeně květajícím? Nikdo zajisté jiný, než národ sám a sám, z jehož lůna vyšel Josef Jungmann, — jíttní hvězda budoucí slávy Čechie!

Ve svrchovaném nebezpečení vydal ze sebe národ náš celou řadu mužů čackých ze všech vrstev: šlechtických, občanských i duchovních, kteří poznávše zbledovaný stav národa českého, jali se jej upřímně křisiti a spojenému jejich úsilí se podařilo, že k novému životu probudili jej opět. V čele jich arcíř vévodí oslavenec náš J. Jungmann, patriarcha a přední zakladatel novověké literatury české. Narodil se muž tento v Hudlicích a Bohem samým bylo mu dáno do vínku povolání posvítiti nám na dráhu novou, důstojnou veliké minulosti naší. Otec jeho Tomáš, rolník to vzorný, byl také znamenitým včelařem. Odchoval nám pilnou včelu, jež utvořila plást sladké mateřské mluvy naší. Prvního vzdělání nabyl Jungmann ve škole hudlické, ze které, poněvadž neobyčejně schopnosti duševní projevoval, dán jest jako desítiletý hoch do normální školy v Berouně, tehdy již německé, kde zůstal až do r. 1788. Skončiv- učení berounské, odebral se Jungmann do Prahy na gymnasium novoměstské a po odbytých školách latinských a humanitních vstoupil do studií filosofických a napotom právnických, kteréž ukončil r. 1799., závérkem tedy nešťastného pro nás věku 18. Avšak Jungmann nesetřval v povolání právnickém, nýbrž věnoval se úřadu učitelkému a r. 1800. stal se profesorem gymnasia litoměřického, kde pobyl až do roku 1814. V litoměřicích nalezl věrnou družku na pouti životem, Janu Světelskou z Černic, se kterou žil až do smrti v šťastném manželství, nacházeje blaho své toliko v tiché domácnosti milené rodiny své. A zajisté tato věrná družka byla činitelkou ne poslední, že mohl tak velké dílo provést, což si dobře pamatujte dcery české, zde shromážděné, byste v příštím Svém povolání jako ženy neochlazovaly ohně vlasteneckého v muži, ale spíše jej živily a rozněcovaly v boji za svatá práva národní.

Roku 1811. dosáhnuv Jungmann hodnosti doktora filosofie na vysokém učení pražském, povolán byl brzo potom za profesora na gymnasium akademické v Praze, které se potom stalo střediskem národovců, mladších spisovatelů nadějných pod praporem Jungmannovým. R. 1835. stal se Jungmann ředitelem akademického gymnasia, ve kterém úřadě setřval až do r. 1845., kdy po těžké nemoci dán po 45leté činnosti učitelské na zasloužený odpočinek.

Konaje po celý ten čas co nejsvědomitěji povinnosti úřadu svého, věnoval Jungmann každý okamžik prázdné chvíle jako pilná včela účelu svému t. j. zvelebě řeči a literatury české. A touto pilností vytrvalou posloužil nejen literatuře, ale i kleslé národnosti české, neboť až do r. 1820. užívalo se češtiny toliko ve spisech určených lidu obecnému. Vše, co mělo vyšší směr, psáno bylo německy nebo latinsky, ano i ti, kteří se velmi zasazovali o zvelebu jazyka českého, neměli ho za vhodný a způsobilý k vědeckým pracím, ba nedoufali ani v jeho budoucnost. — Avšak Jungmann seznámiv se důkladně s jazykem českým a posavadní literaturou jeho, ukázal hlavně svými překlady Chateaubriandovy „Ataly“, Miltonova „Ztraceného ráje“ celému světu způsobilost češtiny k takové dokonalosti ve slohu, k jaké už jiné řeči evropské dospěly. Snahou jeho začala se všeobecně poznávat potřeba, literaturu českou povznést nad obor pouhých spisů pro lid obecný určených. A touto vlasteneckou snahou veden jsa, vydal podporou „Matice české“ pětidílný „Slovník“ svůj, plod třicetileté neunavné práce, v němž jest celý téměř poklad jazyka našeho uložen a tak urovnán, že spisovatelé jest ve všech pochybnostech rádcem a vodítkem.

Jest to právě arcidílo slavného patriarchy, rovnající se i rozsáhlostí i důkladností svou na onen čas všem podobným spisům literatur jiných. Jazyk český byl v něm poznán v celé půvabnosti a veškerém bohatství svém, čímž Jungmann samojediný získal si zásluhy jako jinde celé akademie. Ze slovníka mohou spisovatelé čerpati hojnou známost nejpěknějších a nejpřípadnějších výrazů a obrátů ryze českých, které Jungmann náš, včela divotvorná, vytrvalou pilností svou vybral z výtečných památek starších a v jeden celek bohatý složil.

Z takového ryze vlasteneckého snažení měla asi tehdejší vláda Metternichova potěšení, a podporovala jej zajisté velkodušně! I ano; obklopila jej čestnou stráží — vyzvědačů jako byl censor Zimmermann, hr. Deym, policejní ředitel Konrád a jiní. Nebyli to andělé strážní — ale strašní, kterým unikl Jungmann toliko svou rozšafností a obezřelostí. Na otázku hr. Deyma, zdali může býti Čech také dobrým Rakušanem, odvětil Jungmann: Jáť jsem dobrý Čech i dobrý Rakušan! Tyto zvláštní poměry vlády tehdejší k našemu písemnictví připomínají nám živě národní popěvek náš:

„Na tom pražském mostě
rozmarinka roste,

žádný jí tam nezalévá —
ona přece roste.“

Rozmarina, obraz nesmrtelnosti, nehynoucí síly národnosti naší! — Žádný že jí tam nezalévá? O, zaléval jí pot z čel mužův obětovných, jakými byli Jungmann, Palacký, Šafařík, Puchmajer, — zvlažovala jí slza mnohého poctivce z národa našeho.

Tedy v tak trudných časech zachoval nám Jungmann poklad jazyka našeho. Čerpejme a važme z něho, aby nám patriarcha náš s výše své nepotřeboval vytýkati, že si pokladu, kterému celý život svůj obětoval, vážití nedovedeme: „Pracně jsem z rumu a ze sutin vyzvedl na denní světlo poklad jazyka libozvučného. Ty národe můj, vydej nyní účty, jak jsi hospodařil s odkazem mým, jak z něho těžíš, kolik nových hřiven jsi získal, vykaž se!

Ano, pracujme všichni na národu roli dědičné, každý podle sil svých, ale obzvláště Ty, milá omladino studující, Ty naděje krásné budoucnosti české! Pracujme všichni šlechtěným zápalem jak o závod na tom aneb onom poli, v básnictví, ve vědě, v průmyslu, hospodářství, hleďž jeden každý získati nějakou aspoň ratolest do vínku slávy milené vlasti naší, neboť ne z mutného oka, z ruky pilné naděje kvitne: tak jen může i zlé státi se ještě dobrým. Hle, říkají o nás, že jsme ostrov v moři německém! — Dobře, toť čestná úloha, vytknutá nám samým Bohem, abychom byli harcovníky slovanské osvěty na západě a bychom i osvětu západní podávali v slovanském rouše bratrům svým na východě. Holanďané také jsou, ano vězí v moři skutečném, — a přece neutronou. Jak oni urývejme vzdorovitě hráz po hrázi, stavme hradbu za hradbou, by nám půdy vždy jen přibývalo, budme takto množiteli půdy posvatné, vlastenecké, ne násilím, ale duchem! Každá píď země budiž nám drahou! Prostřed divoče čerficích se vln mořských ať strní český maják slovanské vzdělanosti, slovanských mravů! Ale Ty, otče náš, Jungmanne, Ty duchem Svým vždy Mladoni, Ty genie tichý, žehnej nám a naše snahy vždy omlazuj! Ty's patriarcha náš, Ty's arcivlastenec, Tobě kvítí — na věnec! Na zdar!

Řeči školní od Václava Křížka.

(S malými změnami.)

Mládež, naděje vlasti! Jako poutník, jenž na daleké pouti své dostal se 47 na vrch hory, pozastaví se a zraky obrací na cestu již vykonanou, tak též my na konci svého působení hledíme na dráhu dokonanou, rozpomínajíce se nad obsahem, účelem a dosahem práce své.

Pokud jsme v úkolu nám vytknutém pokročili, jak daleko jsme k cíli určenému dospěli, o tom nesluší chlubně souditi nám, co však nám sluší, je rozpominání se na význam snah našich a na místo naše v obecním díle národním. Veškeré snahy naše směřují k tomu, aby jinochové, jež rodiče péči ústavu našeho svěřují, hned záhy k stálé pracovitosti a vytrvalé duševní činnosti byli přidržováni, aby se horlivým a svědomitým cvičením ve všech vědách a uměních nejenom rozum jejich ošťřil, nýbrž i vůle šlechtila, tak aby někdy, opustíce ústav, v moudré a osvícené, v statečné a rázné muže odrůstali, kteří by dosti činili očekáváním a nadějím rodičů svých, jakož i úkolu, který každému jednotlivci jakožto členu obce, národa a státu jest vytknut.

Jsem přesvědčen, že tyto naše snahy úplně se shodují s tužbami Vašimi, otcové a matky, kteří v synech Svých svěřujete ústavu nejdražší Svůj poklad. Zajisté i Vy si přejete, aby synové Vaši tělesně i duševně se zdokonalovali, aby prospívali na srdci a rozumu, tak aby dosáhli někdy samostatného postavení jako rozšafní a vážení mužové šťastný a spokojený život trávili; zajisté že jest Vaším vřelým přáním, aby Vám neúhonností mravův a zdárným prospěchem odměňovali péči a snahu, kterou o jich blaho v prsou Svých chováte a kterou každým dnem, ba každou hodinou osvědčujete.

Abychom syny Vaše uvedli na dráhu, směřující k dosažení tohoto vytknutého cíle, stále nám jest u nich přihlížeti k dvěma požadavkům, totiž k pilnosti a pracovitosti, jakož i k předpisům kázně a pořádku, bez něhož by mír a pokoj byl zrušen a veškerý výsledek v vyučování v pochybnost uveden.

Zajisté dovede každý, jenž povolání veřejného úřadu je znalý a vlastního zaměstnání je bedlivý, uvážiti a oceniti, kterou důležitost má pro celý život, přivykáme-li pořádku a pravidelnosti již od útlého mládí; neboť od mála jest počítati, aby se dospělo k velkému.

Účelu toho nelze u všech žáků, kteří do ústavu našeho vstupují, stejnou měrou a v stejné době dosíci, u některých děje se tento vnitřní duševní převrat rychle a snadno, u jiných zdouhavěji a obtížněji, jak právě jsou povahy u jednotlivých mírné, jemné a povážlivé, u jiných svěhlavé, neústupné a vzdorovitě. Pamatuje se zajisté každý z Vás na poslední okamžiky, když se loučil s pečlivým otcem a starostlivou matkou, pamatuje se na jich upřímná slova, vřelá napominání ano i prosby, kterými Vás varovali od zlého, povzbuzující Vás k dobrému. Veliká většina z Vás osvědčila mravním chováním a snažením Svým vděčnost a cit synovské lásky; ale jakož všude koukol jest mezi pšenici, tak jsou i mezi Vámi tací, kteří nedbajíce upřímných slov učitelů Svých, nedbajíce hlasu svědomí Svého a zapominajíce na Svě rodiče, jich upřímnou lásku v lehkomyšlnosti Svě splatili hnusným nevděkem. Zapomenuli, že dnové mladosti jsou žákům drahocennou přípravou k jich budoucí činnosti a že jen zřídka vynahradí se v stáří, co v mládí bylo zanedbáno.

Jakož rolník na podzim a z jara připravuje půdu a do ní vkládá seménka, aby z plodů jejich v jeseni těžiti a po celou zimu z nich trávití mohl, tak jest i studujícím doba studií, doba mladosti, dobou setby, a na práci a píli, jakou který věnoval ku vzdělávání této role duševního svého života, záviseti bude také úroda a těžení, které mu po celý život poskytovati má výživu a zaopatření. To, co žáci těží, nelze ovšem smyslně pojmovati, neboť vědomosti, jimiž se duch obohacuje a srdce ušlechťuje, jsou neodcizitelný poklad, který teprve časem hojný přináší užitek.

Již ta okolnost, že co a jak každý z Vás, milí žáci, pracuje, jen pro Sebe pracuje, má Vás na další dráze studií Vašich povzbuditi k pevnému předsevzetí, abyste povinností Svým vždy a ve všem úplně dosti činili; ale pomněte, že Vás mimo to na dráze Vaší doprovází láska rodičů, že dobrý prospěch a vyznamenání Vaše jest jejich největší radostí a potěšením, Vaše pak poklesky a zanedbávání Vašich povinností největším jejich žalem a zármutkem.

Vám se dostalo výhody, že jste vedeni byli na dráze vzdělanosti, Vy se honositi můžete dary ducha, kterými se Vám časem dostane vlivu duševního i hmotného; protož očekává od Vás vlast, abyste se osvědčili upřímnými jejmí syny, abyste se přičinili, plnice povinnosti povolání Svých, aby lid náš pokračoval ve vzdělanosti a ve zlepšení svých hmotných poměrů, neboť jenom výška duševního rozvoje a materiální blahobyt podávají měřítko národní moci, podstavec národní velikosti, záruku nepřemožitelnosti.

Jako v přírodě, má též v duševním životě jen to stálé trvání, co pokrokem času, avšak neunavenou činností znenáhla se děje a stává; proto také rozkvět národa není dílo okamžiku, není výsledek zimního jakéhos rozběhu, nýbrž ovocem pevné snahy a vytrvalého, pravím s důrazem, vytrvalého namáhání a jen desíletí, ba století rozhodují o konečném jeho zdaru.

Vlastencem slouiti a třeba i býti v povšechném slova smyslu je málo, velmi málo, neosvědčil-li kdo činnosti své v jistém oboru veliké práce národní. Jen tím, že jednotlivec si svého úkolu hledí, že každý hřivnou svou úsilně k celku přispívá, jen tím prospívá a povznáší se celek, jen tím nabude život národní oně všestrannosti a širokého základu, aby odolal všem žvlům nepřátelským. Protož nedávej nikdo z Vás žádné ušlechtilé síle ležeti ladem, každý staň se apoštolem v kruhu činnosti Svě, staň se buditelem ve vrstvách národa, ve kterých dosud neujaly se myšlenky a skutky, které nás jenom spásí.

Dokud člověku jest zápasiti s nedostatkem, bídou a nouzí, dokud duch jeho sklíčen jest temnotou a nevědomostí: dotud jemu z oblažující národní svobody velmi nepatrný zisk vyplývá, ano téměř veškerá svobodomyšlná ustanovení jsou jemu toliko pouhá slova, která nenalézají ohlasu v zatemnělém duchu, aniž citu radostného v srdci bídou sklíčeném.

Komu tedy o to jde, aby v povolání svém přispíval k blaženosti národa, nezbyvá než pustiti se v boj s mráкотou duševní a s chudobností. Tato sama vyzývá nás důtklivě k takovému boji bouřlivým hnutím socialistických a komunistických žvlů, a byť se neobjevovali tyto živlové v naší vlasti až dosavad nijak nebezpečnými jako v jiných krajinách Evropy, mohou přece v budoucí době zatřásti společenským i národním životem naším — pročež třeba, abychom pevně upíali zraky své na nebezpečnost nám z této strany hrozící a opatrnost veškeru a mužné síly odvrátiti je vynaložili.

Vaše po celou dobu studií Vašich osvědčovaná neúhonnost mravů, Vaše píle a snaha, kterou jste věnovali studiím, opravňuje k naději, že se vši snahou i na dále pilní budete slušných a lahodných mravů, zdaru a pokroku Svě živné práce, Svého literárního a vědeckého vzdělání, hledající, vybírající a snázející jako čilí a pilní věly drahý med vědy a umění.

Vytrvejte všemožně na započaté dráze a Bůh žehnatí bude snahám Vašim; pocit radosti, jak Vaší tak i Vašich rodičů bude Vám zajisté hojnou odměnou za svědomitě plněné povinnosti, za péči a píli, kterou jste studiím věnovali.

Popřejž i na dále, dobrotivý Bože, ústavu našemu své milostivé ochrany a zástity, aby cíle, kterého se domáhá, vždy s úspěchem dosáhl, posilň učitele a žáky k svědomitému plnění jich povinností, uděl těm z nich, kteří letos ústav náš na vždy opouštějí, odhodlanosti a vytrvalosti, aby ve škole života odolali všelikému škodlivému působení a nástrahám světa; řidiž všechny naše podniky a veškeré naše jednání a účinkování dle své nevyzpytatelné prozřetelnosti, tak aby Tobě sloužilo ke cti a slávě, ke zdaru a blahu obce a naší milené vlasti!

A tak zdárné činnosti Vaší na další dráze života Vašeho volám s učitelským sborem jak k dobru a blahu Vašemu, tak milené vlasti naší, upřímně a srdečně „Na zdar!“

48 Život lidský jest pouf k jakémusi cíli vážnému, kterým jest věčné zdokonalování jak jednotlivců tak i celku. Cíl tento zejména při vyučování a odchovávání školním nezvratně na zřeteli míti dlužno; neboť úkol školy záleží v tom, aby odrůstající jinochové dovedli z nabytých vědomostí a zkušeností pro sebe kořistiti v budoucím povolání svém, čímž zajisté poslouží se nejlépe nejen jim samým, nýbrž i obci, národu a vlasti.

V nynější době nepřichází národům čest a sláva pouze velikým počtem a mohutností tělesnou, nýbrž jedenkaždý povinen jest vynikati osvětou a vzdělaností, kteréž zase nesmějí býti jméním toliko mohovitých a učených, nýbrž po celém národě stejně rozlévati se mají. Národové tím bezpečněji ujišťují svou bytost a platnost, čím větší účastenství mají v pokrocích vědeckých; rozmnožování věd jest tudíž podstatnou podmínkou každého zdravého národního života a jen ten jednotlivec v národu vyplňuje za sebe a za své spoluobčany nejdůležitější část úlohy národní a lidské, kdo přispívá k rozmnožování zkušeností vědeckých, protože na důmyslném přenášení výsledků jejich do života společného závisí blahobyt a hmotná síla národa.

Velikolepé dějiny našeho národa ukládají mu i vznešenou povinnost, aby za příkladem slavných předků svých povždy stál a zápasil za účely nejvyšší. Má-li povinnost tuto věrně plniti, musí své síly bez ustání shromažďovati ke společné, neunavné práci, musí soustředěné síly své napínati do vši lidské možnosti; nesmí se zřetele pouštět, že převaha duševní rychleji a dokonaleji osvobozuje, nežli sveřepá násila dovede podmaňovati, a že toliko výška duševního rozvoje podává měřítko národní moci, záruku nepřemoženosti, podstavec národní velikosti.

Odtud povstává každému jednotlivci a zvláště pak těm, kteří nastoupili dráhu vedoucí k vyššímu vzdělání duševnímu, závazek, aby žádné ušlechtilé své síle nedávali ležeti ladem, aby každý jednotlivec pracoval pro vešcky, aby ovoce jeho namáhání všickni užívali ku svému prospěchu.

Ti, kteří se věnují vzdělání vědeckému, nemějte na zřeteli pouze budoucí své zaopatření a uspokojení tělesných svých potřeb, ale znejte i vyšší účel lidského života, oceňte jej a k dosažení jeho přispívejte. Pouhé chlebařství od pravých vzdělanců povždy pokládáno bylo za něco nedůstojného; dějiny nás učí, jak neštěstím to bylo pro národy a státy, když bažení a dychtění po vezdejším blahu nabylo převahy nad pěstováním zájmů duševního života. Pouzí chlebaři nikdy ničím neprospěli národu, jeho štěstí, jeho slávu, ale v dějinách stkvělými písmeny zaznamenány jsou zásluhy mužů, kteří vedeni jsou láskou k vědě a vzdělání, o ušlechtilé národa usilovnou péčí měli. Dobře se může říci, že kdo snaží se zjemniti mravy lidu, kdo pracuje k jeho vzdělání a učí jej, aby si vážil krásy, ať zdobí hmotu nebo ducha a miloval pravdu, jest pravým jeho přítelem, ale naopak škůdcem, kdo jej svádí k pravé cesty ctnosti a poslušnosti zákonům.

Šlechtným vzorem vzdělance a vlastence, který vzornou svědomitostí a výtečnou úspěšností působil na poli duševního žití národa, jest nám slavné paměti Komenský, Jungmann, Kollár, jichž narozeniny před nedávnem s hrdým sebevědomím oslavoval veškeren národ český.

Přál bych od srdce, aby oslava těchto mužů u každého z Vás, milí jinochové, byla rozohnila snahy po všeobecném účastenství v práci světové, aby Vám byla vstřípila v mysl, jak vážiti si máte písemnictví českého, jak dbáti o vzdělání, které jest nejplatnějším prostředkem k duševnímu i hmotnému bohatství. Kéž by se byl každý z Vás zaslých, že se bude ubíratí tou drahou, kterou nám urovnali, že všude dbáti bude národních zájmů a prospěchu vlasti, že důstojnosti českého národa vždy a všude bude hájiti, že zvelebení ma-

teřského jazyka a podporování rozkvětu písemnictví českého bude mu úlohou nad jiné posvátnou.

Vejdiž nadšený zápal pro národní a všelidské snahy ve Vaše srdce, učiníž si každý z Vás ony muže vzorem všeho konání Svého, aby se od nich naučil vytrvalé práci, která učí sebezapírání, práci intenzivní a systematické. Vždyť nehlavnější část toho, co títo výtečníci naši učinili, přičísti sluší úctyhodné síle, vytrvalosti a plli, kterou v tichém soukromí velikému dílu svému věnovali.

Slova ta kladu na srdce Vám všem, milení žáci, zvláště však Vám, milí jinoši, kteří nyní do širého světa se ubíráte, abyste na základě vědomostí zde nabytých dále čerpali z bohatého zdroje vědy a umění pro své budoucí povolání. Pro Vás má náš slavnostní den takový význam, jako slavnost, která v starobylých Athenách každoročně odbyvána byla ve svatyni bohyně „Atheny“ na počest jinochův athénských, kteří doživše se 18ho roku věku svého, zápisem do obecné knihy ve svazek obce přijati byli.

Oděni jsouce oděvem slavnostním kráčeli za zvučného hlaholu hudebního do posvátného háje a chrámu bohyně Atheny, aby ve svatyni její vykonali přísahu jako nastávající občané athénské. Pokleknuvše před bohatě vyzdobeným oltářem bohyně moudrosti a síly, odříkávali za všeobecného ticha zvučně a souhlasně přísahu, kterou jim předčítal vážený a zbožný kněz, přísahajíce, že zbrani, které jim téhož dne uděleny byly, užívati budou pouze k obraně, oslavě a zvelebení obce, zavazujíce se k poslušnosti, k úctě před zákony od obce ustanovenými a přijatými, a slavně ujišťujíce, že ke blahu národa svorně a usilovně budou pracovati, jakož i statečně potratí škůdce a nepřátele vlasti.

Jako mladíci athénské, slavností touto tělesně a duševně dospělými prohlášení byvše, s úplným vyzbrojením vstoupili v řady samostatných občanův athénských, jako stateční hajitelé mravů a práva, tak i Vy, milí jinochové, stojte na vázném rozcestí Svého života; uplynulť Vám doba první mladosti Vaší a zraky Vaše hleďtež do budoucnosti mnohem vážnější a důležitější, do budoucnosti, v níž Vám mimo mnohé utěšené požitky nastanou též doby mnohých bojů, svízelnů a starostí, které skoro každého pozemčana na dráze života jeňo větší nebo menší měrou doprovázejí.

Protož učíte i Vy, milí jinochové, v tomto rozhodném okamžiku, dříve než opustíte tento Musám zasvěcený stan po příkladu jinochův athénských pevný slib, že i na dále vytrváte na dráze mravnosti a ctnosti, že veškeré Svě síly vynaložíte jak k zabezpečení Svého blaha, tak i k ušlechtilé celku, k povznesení národa, k zvelebení drahé nám vlasti české.

Buďte i na dále pilní slušných a lahodných mravů, zdaru a pokroku, Svě živné práce, Svého literárního a vědeckého vzdělání. Hledejte, vybírejte a snažte se jako pilné včelky med vědy a umění pro Sebe a bratry Svě a nedávejte se zvábiti lákadly tékavých, nečiných, pro vlast zahálejších, ale tím hluchěji se ozývajících druhův.

Mějte na zřeteli, že plané horování nespasí otčiny naší, a že mládeže, která by neměla pevné mravní povahy a pilných rukou, vlast nepotřebuje.

Budete-li se řídití zásadami, Vám po celou dobu studíí Vašich v mysl a srdce věštěpovanými, zajistě dojdete cíle vytknutého na dráze, na které Vás doprovázejí budou blahopřání naše, jakož i modlitba Vašich starostlivých rodičův. A pak zajistě dobrotivý Bůh prospěšnými službami, kterými v úřadě anebo v povolání Svém přispívati budete ke blahu vlasti a státu, požehná dílu, o jehož zdar jsme se za Vašeho pobytu na ústavu věrně a svědomitě snažili a zasazovali, tím dostojíte úkolu Svému a stanete se věrnými a upřímnými syny vlasti, prospěšnými údy církve a státu, o jehož blaho a rozkvět pečovati nás všech a jednoho každého zvláště jest nejsvětější povinností, tak aby tento zkvětal mocí a slávou pod žezlem našeho nejmilostivějšího císaře a krále, jemuž dnešního dne pro nás tak významného, s vřelým díkůvzdáním hluchá budiž provolána: „Sláva, Sláva, Sláva!“

49 Život náš vezdejší na povrchu zemském vyžaduje jak od každého jednotlivce, tak i od celku veliké práce. Lidstvu všude jest zápolití s přírodou o zabezpečení všech hmotných potřeb — všude jen pracovat! Toliko prací vymanili se naši pradědové ze stavu surovosti, podmanivše si půdu pozemskou, a ni jediný krůček při postupu vzdělanosti nebyl učiněn bez práce.

Máti příroda vložila do hlubin vnitra lidského pud k práci a tím samým i snahu po neustálém dalším pokroku; práce jest tudíž nevyhnutná, práce jest lidem i povinností i potřebou, ale také i požehnáním a základem míru a štěstí. Možné-li jest blaho na zemi, víže se pouze k výsledkům užitečné činnosti, pilnosti a vytrvalé práce a nechybíme zajisté, kladouce práci necht hmotnou nebo duševní za přední podmínku všeho lidského blaha.

Jisto jest, že nic tak sladce nechutná jako to, čeho jsme si vlastní prací dobyli, a není-li to počít všech nejjistější a nejradostnější, patřiti pokojnou myslí na dílo svědomitě vykonané?

I učení jakékoli jest prací, jakož opět každá práce, k níž jest člověk povolán, opět jen učením a cvičením se usnadňuje a zpříjemňuje; neboť ani nejmenší zručnost nepovstane sama od sebe a každá obratnost jen opět cvičením se rodí. Jde to pomalu, ale jinak to nejde, každý pokrok má volný krok. Velikého cíle nedosáhneme nikdy jedním rázem a spokojeni budeme, když se k němu blížíme tak, jako v životě se vůbec pohybujeme totiž krok za krokem.

Třeba sítí, než můžeme sklízeti, a často čekati dlouho, velmi dlouho, při čemž jen sladká naděje jistého výtěžku mysl povznáší. Není to nejhorší ovoce, které pozdě zraje; pozdní hrozny dávají nejlepší víno. Klid zaměstnání rolnického na příklad působí na povahu a duševní vývoj člověka jenom poneáhlu, ale co se takto ustálí, jest pevné jako dříví dubové, které v mládí pomalu roste, ale ve věku vysokém nabývá teprve síly. Povolání, které se uchyluje do měst, vyvíjí více duševní stránku člověka než jeho povahu, vzbuzuje čilost a snahu, aby se brzy zdařilo, co se podnikne.

Timur, chán tatarský, pronásledován jsa od svých nepřátel, uchýlil se do rozvalin starého hradu, kdež v úkrytu svém viděl, jak mravenec 70krát se pokoušel, aby břímě dovlekl na určité místo; 70krát mravenci břímě uklouzlo a dolů se svalilo, a teprv po 71krátě podařilo se mu, že břímě dostal tam, kam je chtěl. Chánovi zůstala věc ta poučením pro celý život, neboť viděl, že vytrvalou pilností všechny překážky se přemáhají.

Každý člověk na tomto světě má své povolání, svůj cíl, své záměry, každý člověk má též své nehody a naráží tudíž na překážky a protivenství; protož každému jest zápolití, tužiti se a snažiti. — Osobní přičinění, jak v práci hmotné, tak i v práci duševní došlo vždy, někdy dříve, někdy později uznání, úspěchu a odměny; zásluhám práce jak bohatý, tak chudý se uklání.

Jen ruka pilná a hlava čilá dělá člověka bohatým v každém stavu, v životnosti, v moudrosti a vědění; ano i lidé, kteří jsou zrozeni v bohatství anebo znamenitého postavení již rodem svým došli, dobudou si pravé vážnosti jen vlastním osobním osvědčením. Můžeme zděditi pole, domy a všeliké statky vezdejší, avšak vědomostí, moudrost, povahu musíme si opatřiti sami. Bohatý člověk může jiným platiti, aby za něj pracovali, ale nikdy, aby za něj myslili; může si koupiti vše, nikoli však vzdělání, tu musí chopiti se díla sám.

V práci, osvětě a obětovnosti spočívá i zabezpečení budoucnosti každého národa; neboť v slově práce zahrnuta jest veškerá činnost, směřující k rozmnožení bohatství národa ve směru duchovním i hmotném, směřující tedy právě tak k povznesení jazyka a zvelebě literatury, k pěstování vědy a umění, jako k rozmnožení státek hmotných hospodářstvím, průmyslem a obchodem.

Velice jest přáti, aby při vši rozmýšlivosti, všednosti a ziskuchtivosti naší doby nevyhynula všechna obětivost, ideálnost a nadšení pro věci uslechtilé a vznešené, ctnosti, zdobící muže nej přednější všech věkův a národův.

Jako tito, pracujte i Vy, milí jinochové, kteří jste nastoupili dráhu života, vedoucí utěšenými luhy věd a umění, zvláště však Vy, kteří loučíte se letos s ústavem naším, v brze vstoupíte do velkolepých stanů Musám zasvěcených, vytrvale, s vynaložením všech sil Svých pro Sebe, pro krajany Své, pro vlast, pro blaho člověčenstva, aby se množilo národní bohatství duševní a hmotné, aby se milý národ náš stal slavným láskou k jazyku, vědou a uměním všelikým; aby vlast naše, jako druhy v dobách slavné minulosti, opět stála v čele duševního pokroku a provedla díla k obohacení veškerého lidstva.

Mějte na paměti slova Čelakovského:

„Ne horoucnost poválečná
Zjedná duchům potravu,

Práce tichá a společná
Získá vlasti oslavu.“

Uvedte si též na mysl, ať o jiném pomlčím, jak žili vlasti své Řekové a Římané kteréhokoli stavu, o nichž právem se vychvaluje, že slovo vlast bylo mezi nejprvnějšími, které dívky žvatlaly, vlast heslem za válek a bojů, pro vlast básnili básníci, pro vlast řečnili řečníci, pro vlast rokováno v radě, pro vlast sladko bylo jim zemřítí.

Jméno vlasti rozléhalo se při hrách a v divadlech, při sněmích a sjezdech, všichni od prvního až do nejposlednějšího člověka v obci posvátnou láskou jati jsou, sami sebe zapírali, vlastním ziskem pohrávajíce a obecného dobra vlasti své vyhledávající. Aneb snad jste seznali, že trapný a žalostný to los, obíratí se vědou a uměním? O nikoli, neví sám, kdo nezakusí, že studie poživují mladíka, obveselují stáří, zdobí štěstí, v neštěstí pak poskytují útěchy, takže kdokoli ke studium se vrací, všech života trampot unikne.

Z toho poznáváte, milí jinochové, že Vaší svatou povinností jest, abyste bez ustání s vynaložením veškerého času Svých vzdělávali um. Učiníte se tím schopnější k účtu Boha, vlasti, rodičův a přátel, neboť chtítí sloužiti obecnému dobru a moci tak činiti, není-liž to stav pro člověka nejblazeštější?

Všemu, čemu se učíte, hleďte se učiti co možno s největší důkladností! Učení povrchní činí velmi často lidi domýšlivými, kteří jsouce v soukromnosti sobě vědomi své nicoty, spojují se s hnusilci a ničemníky, aby křičeli před světem, že jsou velicí, a praví velikáni že jsou malými.

Odtud nesmyslné brojení nedouků proti nejvznešenějším myšlénkám a jalových křiklounů proti pravým vlastencům; odtud poklesek, do něhož upadají četní zástupcové, ctíce toho, kdo více křičí, ale méně umějí. A tací povrchní mužové zmáhají se nechvalným způsobem na ujmu vskutku vzdělaných a zasloužilých mužů. Nemůžeť ovšem každý učencem se státi, aniž toho vůbec třeba; avšak všeobecného vzdělání a jemnějších mravův a způsobů může a má nabyti každý. K tomu vede vyučování školní. Účelem školy jest, aby nejen učila, nýbrž i vzdělávala; neboť co by člověk byl, který má hlavu vědomostmi plnou, bez zásad mravních, bez lásky, bez zápalu pro vše dobré a krásné?

Jasný rozum a čisté srdce činí člověka v pravdě vzdělaným; a kdo bez pravých počátkův uslechtilého vzdělání do světa vstupuje, podobá se lodníku, který se odvažuje na daleké moře ni kotvy, ni kompasu u sebe nemaje.

Kdo dostoupil výše pravé vzdělanosti, tohoť svatou povinností jest, aby usiloval i o prospěch krajanů svých, jak duševní tak i hmotný. Odkudž medle mohou lidu vycházeti plodné myšlénky, přátelské rady, napomínání, pokyny a pobídky, než z kruhův oněch, kteří povznesše se nad spoluobčany své vzděláním, proto se jim neodcizily. Kam lze pohlížeti člověku prostnému, když rady hledá a zastání potřebuje; kam než k těm, kterých si váží pro jejich duševní přednost, pro jejich zkušenost. A jako člověk lakomec, uzavíraje se s poklady svými, nehledí jimi prospívati dobru obecnému, těžce se prohřešuje, tak nesevědomitě ten si počíná, kdo moha nevidomého vésti, nevede; moha pobloudilému pravou cestu ukázati, neukáže.

Kolem stromu vysokého rády menší rostou, jako kolem ochránce svého; jiné rostliny po něm své slabé pníčky pouštějí do výše, opět jiné v jeho stínu živobyti své mají, všechny tím během ku svému silnému bratru důvěrně se družice: podobně i mezi lidstvem ať poskytnete pomoci a zástíty ten, komu svěřena Bohem hřivna hojnější. Muž vynikající povahou i duchem působí často na své nejbližší okolí, aniž se o to přičiňuje, ba aniž jsou si toho vědomi ti, kdo patří k tomuto okolí.

Abyste i Vy, milí jinochové, časem svým dosti činiti mohli takovémuto vznešenému úkolu, vytrvejte na dráze ctnosti a mravnosti a tak opatření vědomostmi a způsobilostí plnění povinnosti povolání Svého, rozšafnosti života, a účinným působením pro pravdu a právo budete moci časem vydatně prospívati vlastní a národu, církvi a státu.

Chovejte slova ta v srdci a vzpomínejte si na ně při všelikém jednání Svém. A v pozdním šťastném stáří, kdy kliditi budete ovoce činnosti Své, pohlédnete zajisté s žehnajícím zrakem nazpět na dny rozumně prožitého mládí a na krásnou řadu činů, kterými jste vlast Svou okrášlili novým diademem, jehož záře Vám svítati bude i za hrob. To dejž Bůh! Pán budiž s Vámi!

Řeči o schůzích a rozličných slavnostech spolkových.

Řeči a jednání o schůzi spolkové.

(Obecní starosta vítá členy spolku jakož i obecenstvo na přednášku se dostavivší.)

Předseda spolku zahajuje schůzi.

1. Velectěné shromáždění! Správní výbor spolku N. přihlížeje k potřebě, aby i ve zdejší krajině byla konána valná schůze spolková se vzdělávacími přednáškami odbornými, aby se takto ctěnému obecenstvu naskytla příležitost slyšeti poučné výklady o jednotlivých odvětvích hospodářských a povšechném stavu národohospodářském, ustanovil sem tuto schůzi na dnešní den, do které jste se, jak s velikou radostí pozoruji, v tak četném počtu dostavili. Pročež jakožto předseda spolku zahajují tuto valnou schůzi spolkovou, srdečně Vás všechny vítám a prosím, abyste laskavě a shovívavě vyslechli přednášky naše a tak hojný prospěch ze schůze této domů si odnesli.

2. Zaroveň pokládám si za čest a povinnost, představití ctěné společnosti zástupce (c. k. okres. hejtmanství v N., veleslavné zemědělské rady pro království České delegáta p. N., statkáře z N., potom vzácné hosti pana N., pana N., p. N. atd.), kteří nás Svou přítomností o dnešní schůzi počtiti ráčili.

3. (Také jest nám svatou povinností ohlásiti ctěnému shromáždění smutnou událost ve spolku našem. Odebral se totiž na věčnost p. N., statkář z N., jenž byl jedním z nejpokročilejších rolníků v krajině zdejší. V Pánu zesnulý, který pro svoji skrovnou a přímou povahu jako ryzí vlastenec a rádoce svých spolusousedů všeobecně přízně a vážnosti požíval, byl velesnaživým členem a po jistou dobu také předsedou našeho spolku. Vzdělaností svou vynikal nad jiné po širém okolí, jak o tom svědčí také vzorně zavedené hospodářství jeho, a nelitoval nikdy ani času ani nákladu na poučení své i svých sousedů, takže si získal velké zásluhy o zemědělství v obvodě spolku našeho. Za tou příčinou zasluhuje vším právem, abychom jemu povstáním vzdali poslední počtu a zachovali mu čestnou památku v srdcích svých.)

4. Na programě dnešní schůze máme nejprve: Zprávu jednatelskou o poslední valné hromadě v N. I prosím p. jednatele (zapisovatele), aby nám ji laskavě přečetl.

Když jednatel přečetl zprávu (protokol), praví předseda: Slyšeli jste, pánové, zprávu o poslední schůzi spolkové v N. a prosím tudíž, přeje-li si někdo z Vás slova k této zprávě, račte se hlásiti!

(Hlásí se p. N. a doplňuje zprávu slovy....)

Předseda: Pan N. se přihlásil a doplnil přečtenou již zprávu řečí právě skončenou. Tážu se tedy, zdali proti doplnění zprávy od p. N. nikdo ze shromážděných nic nenamítá? (Nikdo se více nehlásí.)

Poněvadž se nikdo více ke slovu nehlásí, pokládám zprávu o poslední schůzi spolkové za správnou, ale prosím jen, aby ji p. jednatel doplnil (opravil) tím, jak p. N. si navrhoval a potom, jakmile bude doplněna, prosím, aby ji p. N. a p. N. podepsati si neobtěžovali.

5. Přikročíme nyní k dalšímu odstavci programu svého, t. j. ku přednášce: (čte se nápis přednášky), kterou z laskavé ochoty na se převzal pan N. (od veleslavné zemědělské rady nám k žádosti poslaný) a kterého Vám tuto představuji.

6. Po skončené přednášce táže se předseda: Přeje-li si někdo z Vás, pánové, ještě přednášku páně N. něčím z vlastní zkušenosti a vědomostí doplniti, nebo chce-li o některé pochybné věci vysvětlení, prosím, račte se jen hlásiti, abychom Vám mohli s p. řečníkem na učiněné otázky odpověděti.

Hlásí se p. Z. a namítá, že ona slova řečníkova... nejsou pravá, že on jinak o tom se přesvědčil (četl, slyšel atd.).

Předseda buď sám vyvrací domněni p. Z. anebo požádá p. řečníka, by jako znalec a odborník vysvětlil panu Z., jak se věc má.

7. Podobně postupí se k dalším odstavcům programu.

8. Posledním odstavcem programu našeho jsou volné návrhy. Přeje-li si někdo učiniti volný návrh, ať se hlásí.

Pan R. navrhuje, aby byla podána veleslavné zemědělské radě žádost za podporu, zřízení, přednášku.... (uveďte se „čeho“.)

Předseda opakuje návrh praví: Poněvadž jest myšlénka tato veledůležitá pro krajinu naši a nic se proti návrhu namítati nedá, budeme o něm hlasovati, zdali jej všichni za svůj jednomyslně přijímají.

Jestě se hlásí p. M. a navrhuje, aby se žádost nepodávala, že nebude nic platna atd.

Předseda: Pan M. navrhuje, aby se... (opakuje návrh stručně). Budeme tedy hlasovati o jednom i druhém návrhu a to dle práva přednosti nejdříve o návrhu p. R. Prosím tedy, račte se hlásiti, bychom spočítali hlasy. Kdo jest pro návrh pana R.? (Napočteno 100 hlasů.) A kdo jest proti? (Napočteno 20 hlasů.)

Předseda počítav hlasy pro a proti (pro — contra), většinu pro volá ve shromážděnou společnost takto:

Při hlasování pro návrh p. R. napočteno 100 hlasů a proti jenom 20.

Prosím, abyste nyní hlasovali o návrhu p. M.

Děje se hlasování pro i proti, hlasy sečteny a předseda volá: Pro návrh p. M. pouze 25 a proti 95. Pročež přijímá se valnou většinou návrh p. R. a žádost bude na příslušné místo v čas od výboru spolkového podána.

(Jest-li počet hlasů na obou stranách stejný na př. 50 a 50, nabude vrchu ta strana, k níž se přidá předseda. — O schůzích spolkových, do kterých mají přístup jenom členové, podepíše se každý příslý člen na listinu přítomných, aby se znal počet přítomných členů a hlasování dle stanov se řídití mohlo.)

9. Konečně po odbytych volných návrzích praví předseda: Poněvadž se nikdo více nehlásí k volným návrhům, jest program schůze naší vyčerpán a tedy prohlašují tímto dnešní valnou schůzi za skončenou (nebo: a přistoupieme k vylosování knih, drůbeže atd., které jsme na dnešní schůzi přivezli.

10. Na konec dnešní velmi pěkné schůze, ve které jsme o tak užitečných věcech přednášky slyšeli a v níž jste se, pánové, tak živě a ochotně rokováním účastnili, nemohu nikterak učinit, abych Vám všem, pánové, nevzdal nejsrdečnější díky za tak četnou návštěvu s ujištěním, že se spolek náš brzo postará o to, aby v okolí zdejších co nejdříve byla podobná schůze uspořádána. Potom děkuji co nejuctivěji p. starostovi obce za pěkné uvítání mezi Vámi, kterého se nám s upřímnou ochotou dostalo, jakož i všem pánům, kteří o zdar dnešní schůze péči měli. A tak provolávám všem účastníkům dnešní schůze srdečné Na zdar!

Princ Ferdinand Lobkovic zahájil schůzi jako předseda rady zemědělské touto řečí:

2 „Velectění pánové! Jeho Veličenstvem nejmilostivějším císařem a králem naším jmenován byv předsedou zemědělské rady pro království České, chápu se ponejprv slova, bych ctěně členy českého odboru co nejsrdečněji pozdravil a v místnostech těchto uvítal. Sešli jsme se na základě zemského zákona ze dne 20. března b. r., kteréhožto vznik a původ všeobecně znám jest a tak není třeba, abych o tom šířil slov. Jedno však chci zjistiti, že těm, kteří se účastnili uskutečnění tohoto zákona, hlavně tanula na mysl smířlivá součinnost na nepolitickém poli hospodářských zájmův a ukončení onoho neplodného a všeobecně škodlivého boje. Nedá se upříti, že ač obor nové zemědělské rady jest poněkud spletený, přece kojím se určitou nadějí, že všeobecným vřelým spolupůsobením se vyvíjeti bude plodná činnost. Co se mé osoby týče, račte, velectění pánové, přijmouti ujištění, že nastupuji nový úřad s plnou a upřímnou snahou. Žádám Vás, kdykoli budete posuzovati činnost mou, tím víc o laskavou shovívavost, protože po výtečném, ano vzorném řízení zemědělské rady knížetem Karlem Švarcenberkem postavení každého nástupce dvojnásobně těžké jest. Nuže, pánové, přiložte ruku k dílu s pevnou vůlí, aby se v boží pomoci blahodárným stalo; a zajisté s výsledkem se nemíneme, budeme-li všichni svorně kráčet za jediným cílem, který zní: Zdar a rozkvět českého hospodářství, lesnictví a hospodářského průmyslu, blaho súčasného obyvatelstva!“

Oslovení hasičův o prvním veřejném cvičení.

3 Hasiči! Hasičstvo české rozkvétá poslední dobou znamenitě, ale obzvláště ve východních Čechách se to děje měrou netušenou. Župa N...ská a s ní okres N...ský čítá největší počet sborů hasičských, k nimž opět se přidružil nový sbor Váš, jak dnešní slavnost o tom nejlepší podává svědectví. Právě provedeným cvičením veřejným, které zasluhuje všim právem plného uznání, ukázal tento nový sbor, jak pevná vůle a snaha jej vedly sloučiti se ve spolek, k čemuž také nemalou měrou přispěla slavná obec zdejší, která šlechetně snahy hasičův uznala a štědrrou podporou jim zřízení spolku usnadnila. Hasičův neváže ni zisk, ni sláva, neboť z pohnutek jen bratrských přistupují za členy. Hasiči slibují pravici, že svědomitě budou plnit své povinnosti a povinnost z dobré vůle konaná je ctností a k té výši nechat čelí všechny Vaše tužby a činy. Avšak i vůle dobrá bývá někdy zvyklána nahodilými mráčky a proto všichni dbejte vzájemné shovívavosti, vystříhejte se pomluv, které podřívají půdu svornosti a ničí všechnu činnost spolkovou. Heslo: rovnost, volnost, bratrství, na které jsou bratři Sokolové tak hrdými, platí též mezi hasiči, nebo tím, že v řadách hasičů nalézáme muže ze všech stavů, jest myšlenka hasičská všeobecnou. Volnost v činu, která se jeví tím, že hasič povolán jest krotiti zhoubné živly přírodní, spojuje všechny v jeden mohutný spolek, který se bratrstvím utužuje, nebo kde se ruka k ruce vine, tam se dílo podaří. Avšak vedle tohoto hlav-

ního účelu, totiž ochrany spoluobčanů proti rozlíceným živlům přírodním, nezapomínejte, hasičové, že jest našim údělem také brániti bratrskou paží své drahé, krásné vlasti české proti všem útokům nepřátelským.

Bratři hasičové! Uznali jste myšlenku vládnoucí hasičstvem, soustředili jste se v dobrovolný sbor a ukázali jste dnešním veřejným cvičením, že jste se vycvičili již na řádné hasiče. Pročež vyslovuji Vám tímto veřejně své plné uznání a přijímám Vás milerád ve svazek župy N...ské s přáním, aby Vám všemohoucí Hospodin žehnal v každé práci Vaší ke blahu a spáse Svých bližních podniknuté. Na zdar!

Díky řečníkovi od starosty obce.

Velevážený pane starosto hasičské župy N...ské! Děkuji jménem obce za laskavé uznání podpory zdejšímu sboru hasičskému prokazané. Obec konala jen svou povinnost a nebude nikdy váhati spolku nejen pro obec samotnou, nýbrž i pro celé okolí tak důležitému ze všech sil svých vždy vydatné pomoci poskytovat. Děkuji za čest prokazanou a prosím za laskavou přízeň Vaší také v budoucnosti, nebo jen vzájemnou podporou dojdeme kýženého cíle.

Velitel oslovuje nově přijaté členy sboru hasičského.

4 Pánové! Oznámili jste nám Svou pevnou vůli, že chcete ve sbor náš vstoupiti. Vítáme Vás z upřímného srdce ve svých řadách a kojíme se nadějí, že ve Vás statné, šlechetné a obětovné hasiče nalezneme. Připojili jste se našemu sboru dobrovolně; i žádáme nyní také, abyste byli našich stanov, předpisů jakož i rozkazů vůdcových poslušni, abyste pilně do cvičení chodili, abyste brzy službu Svou úplně mohli vykonávati, tudíž abyste o požáru hned byli pohotově a ohroženým občanům ze vsí síly své a s upřímnou vůlí ochrany a pomoci skytali. Více žádáme, abyste si jak ve sboru tak i mimo něj vždy jako řádní mužové počínali, potom abyste horlivým účastenstvím v naší dobré věci a snášelivostí pomáhali nám pracovati o dobro všeobecné.

Ze všechno to vykonávati chcete, slibte mi po staročesku rukou dáním.

Z Návodu ke službě velitelské od V. Ježka.

Starosta obce vítá zástupce Hospodář. spolku z N., kteří se na přednášku o valné schůzi dostavili.

5 Velectění pánové! Potěšila nás velice zpráva od výboru spolku hospodářského v N., že se usnesl porádati valnou hromadu s přednáškami o hospodářství v naší obci. Milerádi jsme přijali tuto zvěst a pečovali o další její rozšíření, aby se hojně sešlo obecenstva, které by poučení z přednášek Vašich pro své povolání bralo. Pročež vítám Vás co nejsrdečněji k nám a přeji z hloubi srdce, by přednášky Vaše nemínuly se cíle a tak přispěly ku zvelebě hospodářství v krajině zdejší.

Díky obecního starosty za přednášky hospodářské.

6 Velevážení pánové! Jakožto starosta obce nemohu nikterak učiniti, abych jménem občanů naší obce jakož i jménem všech přespolních hospodářů, kteří se do schůze této pro poučení dostavili, nevzdal nejsrdečnější díky slavnému výboru hospodářského spolku z N., že se uvolil v obci naší valnou schůzi svou pořádati, jakož i všem pánům, kteří nám se vzácnou ochotou dnes výklady o jednotlivých odvětvích hospodářských tak jasně a srozumitelně činili, a doufám pevně, že pěkné přednášky tyto hluboko utkvějí v myslí všech posluchačův

V. Markalous: řečníctví.

a že bude každý dle možnosti své hledět, aby se řídil v hospodářství svém podle slov pánů řečníků. Dejž Bůh jenom, aby se přání Vaše i naše splnila! Na zdar!

Řeč starosty obce o valné hromadě hasičské.

- 7 Velectené shromáždění! Vzdávaje Vám vřelý dík za přátelské přijetí, které jste mi jako zástupci obce naší mezi Sebou dnes připravili, nemohu než ubezpečiti Vás, že chvíle, které jsem mezi Vámi ztrávil, působily na mě a působí vždy dojem povznášejícím. Úcta vždy průchod můj před zásadami nesčetnými, lidumilnými, které přivedly Vás v toto združení a kterých vždy a všude šetríce, nabízíte v hodinách nouze a neštěstí pomoc bližnímu, osudem stíženému, aniž dbáte Svého zdraví, které všim právem zveme svým pokladem nejdražším. Jest to přímo rekovství Vámi prováděné a protož ubezpečení buďte, že obec naše, vidouc ve Vás věrné pomocníky v úkolu jí přikázaném při prováděné policii požárové, vždy a v každém směru bude Vás podporovati a, že zastupují správu obecní při dnešní schůzi, přeji Vaši blahodárné činnosti do budoucna všeho zduaru!

Řeč velitele hasičů v N. o zakončené valné hromadě.

- 8 Ctění bratři! Poněvadž k slovu při posledním odstavci pořádku rokovacího, volných návrzích, nikdo se nehlásil, dovoluji, abych promluvil k Vám ještě několik slov, než ukončím dnešní schůzi. Schůze dnešní pro důležitý program svůj těšila se značné návštěvě, jakáž aby při všech výstupech sborových i pro příště potrvala, jest naším přáním nejnroucnějším. Vyřídili jsme věci četné, prospěchů sborových hluboce se dotýkající, řekl bych takřka životní, a to přes všechnu různost myšlének po živém, ba až prudkém rokování jednomyslně a, jak pevně doufám, ke prospěchu spolku. A tak a ne jinak věc si představuji. Buďte třeba názorů sebe různějších, mějme přece všichni vždy jen na zřeteli prospěch sboru a jakmile uznáme, že mínění soudruhů jest lepší, dejme se přesvědčiti a postupujeme pak svorně jako dnes. Nikdy nebudí nám měřítkem, kdo návrh pronesl, nýbrž co v návrhu tom obsaženo! Svěží ruch, který dnešním dnem zvláště se objevil ve sboru, je způsoben nejen stále stoupající horlivostí členstva, ale především mravní i hmotnou podporou od slavné obce nám poskytované. Pročež prohlašuje dnešní valnou hromadu za skončenou, vyzývám všechny pány hasiče, kteří hledají za svou činností odměny v sebevědomí vykonané povinnosti k bližnímu, by povolali se mnou slavné správě obecní třikráte hlučné Sláva, Sláva, Sláva!

Starosta obce Slatiňan p. J. Holub zahájil slavnostní svěcení praporu živnostenského spolku proslovením:

- 9 Velevážené shromáždění! Bylo by nevhodno a i zbytečno, kdybych v slavnostním okamžiku dnešním chtěl Vám připomenouti, jak důležitým činitelem národohospodářským veškerého života našeho jsou řemeslníci; toť pravdou ode dávna uznanou a nejlépe dotvrzenou tím, že již řád živnostenský vydaný r. 1859. byl výnosem Nejvyššího úmyslu, příčinnivost průmyslovou v říši rakouské stejným způsobem uspořádati a jak nejvíce možná usnadnit. Poměry živnostenské rozvíjely se v říši naší tak mohutně, že již r. 1883. změněn řád živnostenský v duchu odpovídajícím době novější a že hlavní myšlenka, jež přivedla lid náš k probuzení, došla v něm náležitého výrazu, totiž myšlenka spolčování. Sedmá hlava zákona předpisuje zřizování společenstev, jichž účelem jest pěstovati ducha pospolitého a mimo jiné udržovati a zvelebovati český stavu mezi členy společenskými a příslušníky. Obec naše jest tak šťastnou, že usta-

noveno má vzhledem k rozvoji svému, za nějž jak vysoké přízni knížecí nejjasnější rodiny Auersperské, tak pilným rukám veškerého obyvatelstva děkovati jest, samostatné své společenstvo smíšených řemesel a společenstvo to vědomo si důležitosti své, konalo povinnosti až dosud nejen dle předpisů zákona, ale i v duchu lidumilém a v duchu vlasteneckém. A v hloučku těchto snaživých, pracovitých vlastenců vznikla myšlenka, aby heslo nejvznešenějšího císaře a krále našeho „Spojenými silami“, které zajisté všechny nás dovede bohda k cíli, označeno bylo na venek praporem, pod nímž shromažďovali by se všichni, které účel společenstva v mocné nerozborné pouto váže. A nedivme se tomu, vřdyt již za starých dob měli národové prapory za odznak posvátný, prapor byl již ode dávna jasnou hvězdou, za kterou se řady bojovníků mužně hnaly, prapor byl drahý poklad, který přechasto křečovitě ještě svírala ruka bojovníka umírajícího, prapor stkvěl se v rukou šlechticův a zdobil sídla královská, prapor byl vždy znamením jednoty, znamením síly, znamením vítězství! Nuže, kéž jest tak i ve ctěném společenstvu Vašem! — Vítaje pak všechny, kdož dnešní slavnost Svou vzácnou návštěvou poctili, prosím veledůstojného zástupce církve, aby vykonal posvěcení praporu, jenž hrdě vlátí bude nad hlavami našich soudruhův a požehnan rukou Vaší vždy připomene nám památná slova: V tomto znamená vítězství!

Družička podala kmotře praporu J. J. paní Vilemině kněžně z Auersperga stkvostnou kytici těmito slovy:

„Ve jménu dítek zdejších řemeslníkův a živnostníků vítám Vaši knížecí 10 Jasnost k dnešní slavnosti a dovoluji si podati tuto kytici důkazem naší úcty, lásky a oddanosti.“

Praporečník obdržev prapor od předsedy spolkového mluví ke členům a obecnstvu takto:

„Se srdcem radostným chápu se drahého praporu, tohoto posvátného pa- 11 ladia spolkového, které nás bude tužiti ke svornosti, povzbuzovati k upřímnosti a buditi k lásce k Bohu, vlasti a králi. Chápu se předraheho stkvostu toho s nadšenou láskou, bych v každé době rázné, statečně a čestně dostál povinnosti své. Nechť pod touto posvátnou tkaninou, pod těmito odznaky krásy, moci a slávy — pod hrdinským lvem a čackým orlem, spolek náš vždy zkvétá a se rozvíjí; nechť působí ke prospěchu a blahu svého členstva a ke zduaru naší drahé vlasti české — a konečně až vyplní se naše vřelá vlastenecká touha, nechať zavlaje tento prapor náš slavně nad posvátnou hlavou korunovaného krále českého. Na zdar!“

Praporečník přijal prapor od předsedy a řekl:

„Přijímám prapor tento z rukou Vašich, pane předsedo, a slibuji konati 12 jako strážce klenotu tohoto svou povinnost!“

Vikář vysvětlil prapor oslovuje členy spolkové:

„Každá doba jak v životě jednotlivých národů tak i v životě lidstva ce- 13 lého, má zvláštní ráz, podle něhož poznáváme její rozličné potřeby, snahy a stezky. A v té příčině mohli bychom druhou polovici 19. století nazvati dobou spolčovací, poněvadž v ní tolik různých spolků v národě našem povstalo. Jednotlivec se svými snahami zaniká, ztrácí se v proudu života, ale spolku podaří se spíše prorazit se svými snahami, vykonati díla podivuhodná a přivésti věci

k platnosti a tak se uhájiti proti proudu nepřátelskému. I ve zdejší farnosti spojili se před 10 lety příslušníci rozličných živností ve spolek a dnes po desítileté prospěšné činnosti slaví opět, pamatujíce na dobré staré přísloví: Čiň s Bohem počátek, bude dobrý pořádek, jednu z nejkrásnějších slavností spolkových za účastenství tak hojného a vzácného, že plesati jest nad tím každému v srdci svém. S nadšenými city hledí údové spolku dnes na krásný nový prapor v čele spolku stojící a nyní Bohu posvěcený a v srdcích Vašich ozývá se zastíjeté vroucí přání, aby pod tímto praporem dále rozkvétal spolek Váš. A rozkvétati bude a prospívati celku i jednotlivcům, jestliže po všechem čas zachováte v srdcích Svých slova, která stuhu praporu toho Vám hlásají: Bohu a vlasti! a pak: Lid v práci své, to lid je v síle své. Dnešní slavnost pro spolek tak významná jest příkladným osvědčením zbožného smýšlení členů spolkových a že objevuje zároveň lásku a přízeň ke spolku samému, povzbuzuje k tomu, aby posvěcený prapor měli také všichni údové vždy v účtivosti a vězlosti. Prapor jest symbolem jednoty a proto členové ať dbají svornosti, kterou jen cíle kýženého dojíti mohou. Obraz sv. Josefa kéž Vás povzbuzuje k tomu, abyste si vážili Svého stavu řemeslnického a zjednávali mu vážnost poctivou práci a neunnavnou příčinlivostí, čeho je v době nynější zvláště potřeba, kdy nesmírná soutěž ze všech stran na živnostníky české úsilně doléhá. Že však bez božského požehnání marno jest všeliké namáhání, nezapomínejte při vši bedlivosti Své a moudré šetrnosti na Boha, abyste si požehnání jeho zasloužili, nebo Bůh-li s Vámi, kdo proti Vám? Obraz sv. Václava připomíná Vám krásné ctnosti tohoto světece, ale zvláště jeho vroucí zbožnost a lásku k vlasti. Kéž jste všichni tak stáli u víře, kterou sv. Václav vyznával, a pak v lásce k vlasti a národu. Avšak Vaše láska k vlasti ať se jeví v činech šlechetných a ne v prázdných slovech a chlubné řeči, neboť jen po skutcích Vás poznají a souditi budou! A konečně budete-li všichni pevně k Sobě státi a na vzájem se v práci Své radou i skutkem podporovati, budete se těšiti blahobytu vezdejšímu a osvědčí se na Vás krásná slova: Lid v práci své, to lid je v síle své. A proto volám z hloubi srdce svého: Bůh žehnej praporu Vašemu!“

Starosta obce děkuje všem hostům za účastenství při slavnostním svěcení praporu.

- 14 Po skončeném vážném a významném výkonu církevním, který každému z nás hluboko v srdci zapsán bude, vzdávám nejsrdečnější díky za veškeré občanstvo slatiňanské nejjasnější paní kněžně za počtu, kterou přijavši hodnost kmotry praporu nejen živnostnictvu zdejšímu, ale i všem občanům prokázati této jakož i za blahosklonnou podporu a péči o rozvoj obce naší, potom důstojnému p. vikáři za pěkné a ke zbožnosti unášející obřady církevní a konečně všem, kdo vzácnou přítomností svou zvýšili význam slavnosti této a tím podali důkaz radosti z pokroku živnostenstva našeho. A tak provolávám mocnému ochránci všech živností v Rakousku, J. V. císaři rakouskému a králi českému Františku Josefovi I., trojnásobnou slávu!“

Dp. P. Jan Selichar, farář z Kameniček, polní kaplan v záloze, promluvil ke shromážděným veteránům o slavnostním svěcení praporu voj. vysloužilců ve Hlinsku takto:

- 15 Velectěné shromáždění! Od onoho okamžiku, kdy s posvátného trůnu Jeho Veličenstva nejmilostivějšího císaře a krále našeho Františka Josefa I. vyznělo heslo „Viribus unitis“ a proniklo všemi zeměmi Austrie, od té doby, co jasná záře vše oblažující a oživující svobody nad Rakouskem svitla, nastal i u nás na všech stranách od modravých krkonošských vrchův až po mořské

proudy siné Adrie a od tyrolských ledovcův až po nejzazší sklon vysočiny karpatské tak silný a spolčovací ruch, jakého tu dříve nebylo. „Svůj k svému“ ozývalo se a ozývá ještě ve městech a vesnicích, a tak vstoupili a vstupují v život četní spolkové, z nichž každý má svůj cíl a cestou určitou se k němu ubírá.

Jest tedy povšechným rázem našeho století a zjevem nejpřednějším našich dnů, že vzájemně spolčují se lidé stejného smýšlení, stejného stavu a stejných potřeb, a to vidíme dokázáno, ať popatříme na kterékoli odvětví lidského snažení. Člověk sám k sobě odkázaný zanikl by mnohdy beze stopy, i kdyby pohnutkou činů jeho bylo předsevzetí a snaha nejušlechtlejší. Jak tedy vznešené a vysoce významné jest ono heslo „Spojenými silami“, které, aby v život národů vešlo Rakouska mnohojazyčného a zejména, aby bylo čistým výronem duší synův a dcer Slavie, kdo z nás shromážděných z plna srdce by si nepřál? Jestliže krásno a vznešeno jest spolčovati se k usnadňování, zdokonalování a rozhojňování výroby, aby vzrůstal se a rostl blahobyt hmotný i jednotlivcův i veškerenstva, jestliže nad jiné důležité spolčovati se k rozkvětu vědy a umění, aby duch lidský směrem ideálním se nesl za cíly vznešenými, za vzdělaností a osvětou, jestliže ušlechtilo a nad míru žádoucí jest spolčovati se na obranu nejdražšího po otcích zděděného dědictví, jestliže všeho užití hodno spolčovati se na obhájenou lidského majetku proti rozruženým zlobným plamenům, co mám říci o spolčování, jehož účelem jest podpora vzájemná ve stáří i nemoci a počestný doprovod ke hrobu? Toť účel posvěcený samou lidskostí, čistý a vznešený zároveň.

Když mladý muž uvržen bývá na lůžko, když rámě jeho sotva zvednouti se může, aby dítko prosící u lože o sousto jediné aspoň pohladiti mohlo, a matčino namáhání nestačí vyživiti životů tolik, jak toužebně očekává se ruka štědrá, která se slitovává a pomocí poskytuje! Když člověk prošel školou života, plnou strádání a utrpení, když sněhem hlava prokvetlá tíhou života k zemi se sklání a rámě chabé řadou let, aby výživu si opatřiti mohl, jak smutné jsou takové dny poslední. A když ubožák duši Bohu odevzdav ke hrobu jest nesen, bývá to trudný průvod poslední. Jen modlitba církve, jen žalm „de profundis“, který zpívá církev žebráků jako králi, provází zemřelého a dopadá s temným duněním černé prstí na rakev. Tyto myšlenky snad vedly i Vás, přátelé, když pomysleli jste na založení spolku vysloužilých vojnův. A znamením zevnějším tohoto Vašeho úmyslu, které Vás pojiti bude páskou nerozlučnou, bude Váš prapor tento, který v několika chvílích větrem zavlaje nad Vašimi hlavami. On bude Vám i znamením vespolné věrnosti, lásky, opravdového křesťanského bratrství a neúporné píle, neboť k tomu vybízí Vás na praporu český bílý lev s černým orlem Habsburským. Český lev s orlem Habsburským! — Co tu vzpomínek, co myšlének letí hlavou těmito slovy!

Pál čtvrtá stá let, co lev bílý spojený s orlem Habsburským vlál nad hlavami bojovníků. Války turecké, válku třicetiletou, první války francouzské, války o rakouské dědictví, válku sedmiletou, bouře na konci věku minulého a počátkem nynějšího, které zatřásaly Evropou, to vše prožil lev bílý s orlem Habsburským! Na kterémkoli bojišti evropském zavál orel císařský, byli to synové českých matek, byli to synové českého národa, kteří činili divy udatenství a nejednou krví svou zachránili čest zbraní rakouských a domu Habsburskému korunu, všude osvědčivše chrabrost českou a udatenství, neboť Čech neustoupí ani krok, nýbrž vytrvá a pak — zvíťezí — anebo čestně umírá! A opětuji, bývaly to české pluky, které stály se postrachem nepřátel, a na které ve všech dobách mohl spoléhati nejjasnější panovník jako na skály čedičové.

A na tuto povinnost věrnosti, kterou jste i Vy přísahali nejjasnějšímu panovníku, Vás upomíná tohoto praporu jedna půl a druhá, lev bílý v poli červeném, upomíná Vás na lásku k rodné zemi, k tomuto ráji na pohled, k tomu

démantu v koruně rakouského císařství. Starý, královský náš znak vybízí Vás, abyste milovali hroudu země posvátné, v níž odpočívají Vaši dědové; a v níž i Vám ustláno bude k věčnému spánku. A když k tomu přidruží se opravdové přesvědčení křesťanské, když pevná a nezdolná víra pronikne Vaše útroby, pak nechť víchr zloby lidské burácí nad Vašimi hlavami, pak ať dravé spáry své zatne do Vás lidský úšklebek, nezmůže proti Vám nic, přebourá, přeletí, a Vy tu státi budete nezdolní, v šiku netknutém jako dřevo.

A co mám ještě naposled připomenouti Vám, než důstojný světitel začne úkon posvátný? Nic jiného, než abyste vždy si vzpomněli na povinnost Svou k Bohu a císaři, kdykoli peruti své nad Vámi rozestře orel císařský, abyste vzpomněli si na povinnost k vlasti, kdykoli uvidíte na praporu Svém bílého lva, jehožto silou se tužte, a orlím letem k cíli spějte. V počínání Vašem ať vede Vás víra, naděje a láska, kteréžto tři sestry Vám přinesou požehnání boží.

Důstojný pan farář zakončil nadšené své proslovení překrásnou, z hloubi duše básnické plynoucí modlitbou nezapomenutelného Václava Beneše Třebízského za vlast:

K Tobě pak Bože otců mých, králi nebes i země, vznáším modlitbu svou vroucí za blaho své vlasti a národa. Tvé svaté požehnání učinilo moji vlast krásnou a kvetoucí po největší pohromě, kdy budou lidskou byla k pláči zmořena, ano nadchnulo silou a osvětilo rozumem statečné a zmužilé její bojovnice a přivedlo chudobku již již v zapomenutí klesající opět na stupeň slávy mezi ostatními národy — ó, jak velice Tobě za to děkuji, Bože můj, a prosím Tebe s celou svojí vroucností, aby Tvé svaté požehnání dílo nad milenou zemí, dokud kámen v ní bude státi na kameni, a spočívalo nad národem drahým, dokud nepřestane žítí jazyk jeho. Žehnej vlast mou, Bože, kdy polibkem jara ze spánku zimního probuzena bývá a odívá se v zeleň mladistvou, kdy vůni lbeznu jsou naplněny její lesy i háje a plničky jsou ptačích ševelu, — žehnej vlast mou, Bože, kdy jeseň v ní svou vládu nastoupí a stromy i keře zralými plody obalí, — a žehnej vlast mou, Bože, i tehdy, kdy pokryje háv sněhový její hory a lesy i chaloupky jak hvězdy na nebi rozseté! Tvé požehnání svaté nechť vejde do paláců zámožných, by tam hnulo srdce k dobročinnosti a útrpnosti, nechť nemine i prahu chatrče chudíčké, by oblažilo jejího majitele, kteréhož chýžka ta jest jediným bohatstvím a nechť vynajde i ty ubožáky, kteří nevědí, kam hlavy své by položili! Neopouštěj, Hospodine, národa toho, jehož krev jest krví mou a jehož tlukot srdce i mého jest tlukotem, chraň ho, střež a opatruj, zachovej ho přede zlem veškerým a před každou zhoubou. Amen.

O sjezdu bývalých žáků c. k. real. gymnasia a zároveň třicetiletého trvání téhož ústavu v Chrudimě r. 1893. uvítal přítomné starosta obce p. Jos. Klimeš asi takto:

16 Velectění pánové! Hodiny plynou i dni i měsíce i roky, však minulé časy nikdy se nám nevrátí více. Těmito slovy počal spolužák náš slavnostní řeč, když jsme se r. 1846. loučili s gymnasiem královéhradeckým. Pohnutí, které se nás po těchto slovech zmocnilo, zejména když jsme se loučili se svým milovaným a nezapomenutelným professorem Klicperou, který v nás nejvíce probouzel vědomí národní, ustoupilo brzy radostným pocitům z nastávajících prázdnin, avšak v dospělejším věku rozpomenul jsem se velmi často na toto rozloučení lituje, že jsme se více od té doby nesešli. Ano přibývajícím stářím přibývá i v srdci mém touha po těch zlatých časech našich studií, po onom ideálním přátelství, které vyrovnává všeliký rozdíl stavu a otvírá nejzazší záhyby a tajnosti našeho srdce. A z toho můžete, pánové, poznati, že pochopuji Vaše radostné rozzechvění, které oživuje Vaše vzájemné a přátelské upomínky a oslavuje zároveň 30leté trvání našeho gymnasia.

Za tou příčinou Vás, velectění pánové, dvojnásob srdečně pozdravuji a vítám jménem našeho města, vítám a pozdravuji Vás co nejsrdečněji také jménem vlastním a zároveň tak radostně jako bych byl Vaším spolužákem. Tím arci nejsem, ale přece nás něco sblížíje, nebo zřízení chrudimského gymnasia počal jsem i já konati první studia v životě veřejném a, jak rozvoj ústavu pokračoval a toho vyžadoval, konati bylo i mně z těchto studií někdy dosti krušné zkoušky, což vážení přátelé moji z té doby mohou dosvědčiti. Při těchto zkouškách stálo však za mnou slavné obecní zastupitelstvo a shor professorský se svými řediteli, a tak jsme všichni prodchnuti jsouce vědomím o důležitosti ústavu jakož i vřelou láskou k městu Chrudimí, pracovali všichni o zdaru gymnasia a práce naše byla požehnána, neboť došla nejvyššího uznání na vyšších místech, ano blahosklonnou milostí Jeho Veličenstva bylo nižší gymnasium chrudimské povýšeno na vyšší a převzato ve správu státní a tím městu našemu na všechny časy zajištěno. Proto nemohu slavnosti dnešní významněji zahájiti a Vašeho uvítání, velectění pánové, radostněji zakončiti, nežli když s myslí rovněž tak povznesenou jako vděčněz provolám našemu nejmilostivějšímu císaři a králi: Sláva!

Návrhem p. starosty Klimeše odeslán nejvyšší kabinetní kanceláři ve Vídni tento telegram:

Shromáždění bývalí žáci c. k. realného a vyššího gymnasia v Chrudimí 17 o sjezdu, pořádaném na oslavu třicetiletého trvání ústavu toho, jenž nejvyšší milostí do správy státní převzat byl, dovolují si v nehlubší úctě vzdáti hold oddanosti a věrnosti J. V. svému nejmilostivějšímu císaři a králi a prosí, aby neoddanější projev tento ke stupňům Nejvyššího trůnu milostivě doprovoděn byl.

Josef Klimeš, starosta obce.
Karel Havelka, předseda sjezdu.

Václav Pošusta, gymn. ředitel.
Václav Ježek, jednatel sjezdu.

Potom předstoupil ředitel c. k. gymnasia p. Václav Pošusta a přivítal shromážděné takto:

Velectění pánové! Jménem ústavu, jehož památku třicetiletého působení 18 dnes slavíme, vítám Vás všechny, kteří jste buď jako zástupcové staroslavného města zdejšího, buď jako bývalí nebo nynější učitelé tohoto ústavu anebo jako odchovanci jeho, anebo konečně jako přátelé školství vůbec schůzi tuto návštěvou svou poctili.

Třicet let jest věk jedné generace a tudíž doba dosti dlouhá, aby se posouditi mohlo, zdaž ústav tento vyhovuje nadějím, které se v něj při zakládání kladly. Velectění pánové! Bedlivě srovnávaje statistiku tohoto ústavu: počet žactva v jednotlivých ročnících a procenta žáků vyznamenaných s procenty těch, kteří požadavkům nevyhověli, zvláště pak přehlídkou výsledků zkoušek maturitních, přišel jsem k tomu poznání, že kořeny ústavu našeho jsou zdravé, že zdárně prospívá a utěšeně se rozvíjí. Mohlo by se mi vytknouti, že jako ředitel nejsem oprávněn svého ústavu chváliti. Avšak výtka taková nemá zde platnosti. Jsem teprve krátkou dobu v čele tohoto ústavu, nic velikého a záslužného jsem posud nevykonal, a jest-li zde co chvály hodného, není to mou zásluhou, a proto jest úsudek můj zcela nepředpojatý.

Co se výsledků vyučování týká, učí zkušenost dlouholetá, že v normalních okolnostech bývá na ústavech středních právě tolik % žáků vyznamenaných jako těch, kteří požadavkům nevyhověli. Nuže, pánové, tato zkušenost se u nás nepotvrzuje, náš stav jest mnohem příznivější! Nedávno koloval novinami seznam ústavů, kde počet žáků vyznamenaných dosahuje 25%, a mezi nimi byl také ústav náš. Programy jeho máte za všecka léta minulá, velectění pánové, v rukou a můžete onu zprávu snadno kontrolovati. Počet žáků vyznamenaných

dostupuje tedy maxima, ale počet žáků, kteří zákonným požadavkům nevyhověli, obnáší někdy sotva 5% a nepřesahuje nikdy 15%. Mohl by snad někdo namítnouti: „Klassifikujete příliš mírně a necháváte na újmu dobré pověsti ústavu vše procházeti!“ Že námitka tato správnou není, toho jest důkazem:

1. Že žáci, kteří u nás s dostatečným prospěchem studovali a na jiný ústav přestoupili, i tam řádně prospívají.

2. Příznivý výsledek zkoušek maturitních. Prohlédnete-li si, pánové, statistickou tabulku v letošním programu o výsledku zkoušek maturitních od roku 1875.—1892., shledáte, že v žádném roce víc abiturientů nebylo reprobováno než 2; že však za to počet významenaných častokrátě čísla 33%, dvakrátě 37%, a jednou až i 50% dostoupil. Mám za to, pánové, že maturitní zkoušky, které se po tak dlouhou řadu let, za tolik různých předsedů s prospěchem stále stejně stkvělým konaly, jsou nejlepším důkazem, že se na ústavě výkony žáků posuzují spravedlivě.

Právě tak příznivá jest i návštěva ústavu. Od toho roku, kdy ústav byl sestátněn, počet žactva stoupal stále a dostoupil v roce minulém svého vrcholu. Dle statistiky středních škol ve vládním věstníku vyhlášené byl ústav náš toho roku v řadě 30 gymnasií českých co do počtu žactva na místě šestém a z venkovských gymnasií na místě druhém. Jen jedno venkovské gymnasium mělo více žáků než ústav náš a to pouze o 7. Letošního roku klesla návštěva na všech gymnasiích a také na ústavě našem; ne však tou měrou jako jinde, takže jest ústav náš nyní v řadě českých gymnasií na místě pátém. Mohlo by se vytknouti, že při tak četné návštěvě poměrně málo žáků maturuje a že sotva čtvrtina žáků do I. třídy přijatých dospěje k návštěvě vysokých škol.

Než, pánové, nesmíme zapomenouti, že ústav náš má dvoje abiturienty, jedny v VIII. a druhé ve IV. třídě, poněvadž žáci realného oddělení, nemohouce postoupiti do třídy V., z ústavu vystupují. Žáci tito jdou pak z pravidla do obchodní akademie nebo do střední hospodář. školy zdejší nebo na učitelský ústav.

A v tom právě spočívá výhoda realného gymnasia pro Chrudim a okolí, že dodává žáky odborným školám zdejším a že jimi nezaplavuje tolik university. Chlouba ústavu neleží v tom, aby všickni žáci jeho prošli vysoké školy a došli vysokých úřadův a hodností, ale v tom, aby každý z nich vyplňoval dokonale místo osudem jemu vykázané a pracoval horlivě ke prospěchu vlasti a národa.

Že ústav náš za prvých 30 let tak utěšeně rozkvétl a tolik zdravého ovoce přinesl, to jest zásluhou mnoha činitelů. Nejřednějšími díky jsme zavázáni Jeho Veličenstvu, svému nejmilostivějšímu císaři a králi, který v době pro obec chrudimskou nejtěžší, když po válce s Pruskem na pokraj záhuby přivedena byla, nejvyšším rozhodnutím ze dne 21. března 1868. ústavu tak značnou subvenci povoliti ráčil, že z ní ředitel a polovice sboru professorského vydržování býti mohli, a který ve svrchované Svě milosti za tři roky po tom nejvyšším rozhodnutím ze dne 1. října 1871. přijmouti ústav do správy státní naříditi ráčil. Tímto položen teprva pevný základ ústavu našemu a zabezpečena trvale jeho budoucnost. Tímto činem císařské Milosti ulevilo se obci naší tou měrou, že mohla pomýšletí na zařízení školy hospodářské, obchodní akademie a školy průmyslové. Nemalou zásluhu o ústav má naše probudilé občanstvo a přede vším oni zástupci města, kteří v pravý čas postřehli potřebu realného gymnasia pro Chrudim, postarali se o jeho založení a kteří konečně postavili Musám důstojný stánek na místě nejprůhodnějším. Kdo viděl jednou tuto budouv s jejími prostornými, světlými a vzdušnými síněmi, uprostřed šavnaté zeleně, vzdálenou hluku městského, dozná jistě, že k návštěvě téměř vyzývá.

Velikých zásluh o ústav dobyli si věhlasní předchůdcové moji. Nebyla to snadná úloha v době, kdy realných gymnasií posud nebylo, ač volání po nich na všech stranách se ozývalo, opatřiti vhodný vyučovací plán, způsobilé učitelstvo, potřebné pomůcky vyučovací a to vše s penězi velmi skrovnými! Že všecky

tyto překážky šťastně byly překonány a že ústav i ve vnitřním zařízení svém stále se zdokonaloval, dospěl až na nynější výši, toho zásluha náleží bývalým ředitelům a sboru professorskému.

Vy, pánové, kteří jste byli žáky tohoto ústavu, víte nejlépe, že neměl nikdy nedostatku horlivých učitelů, charakterů vzorných, přátel mládeže osvědčených. A není tedy divu, že jste za jejich vedení mravně i vědecky měrou srchovanou prospívali. Mnohě z učitelů Vašich kryje již chladná země; avšak památka jejich žije v srdcích vděčného žactva; mnozí z nich stojí buď v čele, buď v řadách pracovníků jiných ústavův, a opět jiní snášejí se mnou v potu tváře brímě dne i horka.

Kéž by Bůh i naši práci požehnal, aby ústav tento i dále zdárně prosperoval a vychovával vždy povahy ryze a ušlechtilé, které by byly chloubou tohoto města a ozdobou milého národa našeho.

Po tom vystoupil p. Dr. Karel Havlíček, předseda komitétu a promluvil takto:

Slavutní pánové! Draží přátelé a soudruzi!

„S myslí povznesenou a vážným dojmem dnešní slavnosti vzrušenou před-19 stupují před Vás, abych po úkolu na mě vzneseném k Vám promluvil o významu dnešní slavnosti. Vážím si vysoce této cti i toho zvláštního významání a činím tak s radostí velikou a s upřímným nadšením, neboť oslavuji spolu s Vámi založení ústavu, jenž jako u většiny z Vás položil základ k našemu duševnímu životu a na němž popráno nám bylo celá gymnasijská studia vykonati a to hned v dobách, kdy počal se ústav vyvíjeti, dále upevňovati a kdy první maturitou našeho právě ročníku roku 1875. stal se úplným. Mimo to ústav, který dnes oslavujeme, založila naše milovaná obec král. věnného města Chrudim a o založení to se přičinili vynikající měrou přemnozí dosud žijící nebo již zesnulí naši spoluobčané.“

Slavíme dnes, pánové, svátek v pravdě rodinný. Jako jest již samou přírodou vstípeno každému, že lne k tomu, kdo život mu dal, ke svým rodičům, tak zajiště neměně jest krásné a ušlechtilé, když s láskou a nadšením lne ke školám, které nám daly život duševní, kdež otevřely se nám brány vědní lidského, kde vzdělán náš rozum a kde zušlechťeno naše srdce. S tímto city přišli jsme dnes sem do této velebné síně, s touto myšlénkou pozvali jsme Vás, pánové, k dnešnímu jubilejnímu dni, abyste Vy, velectění páni ředitelé a professoři, jakožto učitelé naši, se potěšili s námi, svými vychovanci, abyste shlédli, zdali práce a namáhání Vaše, které jste našemu vyučování a vychování věnovali, se zdárným výsledkem se potkaly, a zdali dobré símě Vámi rozsévané na úrodnou padlo půdu, abyste Vy, milí soudruzi a bývalí spolužáci, vespolek se pozdravili a o výsledku Svých zdejších studií jeden s druhým se potěšili, abyste bývalé Svě škole, pramenu to Svého vzdělání, při její jubileu vzdali hold, těšice se z jejího zdárného vývoje a rozkvětu. Vzpomínky takové občerstvují mysl, posilňující každého k další práci.

Slavíme 30leté trvání zdejšího gymnasia! Třicet roků! Jaká to kapka času v moři časovém, v proudu století a tisíciletí, avšak jak dlouhá to doba v životě lidském — bezmála věk jedné generace. A co jest doba 30 let pro vývoj měst a obcí po staletí již trvajících? Avšak jako v životě jednotlivce jsou události, které celý běh života na budoucnost utváří a změni, tak i u států a obcí jsou doby, které pro vývoj a rozkvět aneb pro záhubu a klesání jich položí nezměnitelný základ. A takovou dobou jest, pánové, pro město Chrudim rok 1862.—63. v ohledu školském, takovou důležitou a na budoucí časy rozhodující událostí bylo: založení chrudimského realného gymnasia.

Bylo štěstím pro Chrudim, že v ten čas svěřena byla správa obce mužům uvědomělým, duchem vlasteneckým prochnutým, kteří se žádných obětí pro zdar a rozvoj města nelekali! Byl to zejména náš dosavadní velevážený starosta města p. Josef Klimeš, který spolu s ostatními občany v moudré prozíravosti a s upřímnou oddaností k městu uchopil se díla a můžeme říci, že jejich jen přičinění sluší děkovati, že zahájila tou dobou Chrudim život nový, život pokroku města a uvědomělosti národní. Práce ta, veletění pánové, nebyla tak snadná, jak by se dnes zdálo; uvažme jen, že město Chrudim jest takřka nemajetné a pak pochopíme, že s obdivem hleděti sluší na odvahu a vlastenecký zápal, s kterým naši předáci dali se do práce i v boj!

Zcela správně bylo tehdy pochopeno, že jest počítí se školou, chce-li obec zdárně prosperovati a chce-li trvalý pokrok si zabezpečiti. Tanulo zajisté tehdejšími správci obce na mysl, to, co ve starých českých památkách spisovných se uvádí: „V jedné každé obci dobro a početnost obecně se zmáhá, kde se o školy a vzdělávání mládeže bedlivě pečuje“ aneb „škola opravdový poklad a klenot jedné každé obce“ a opět na jiném místě: „obec pečující o školy, veliký tím sobě užitek způsobí, poněvadž vždy lidí k službám a úřadům hodných dostatek míti bude.“ Pod praporem těchto zásad počala Chrudim pracovati. Při tom, což s opravdovou chloubou můžeme uvéstí, byl hned tehdy pochopen veliký význam školství odborného, jemuž teprve později na povoláních místech věnován patřičný zřetel.

V Chrudimi pečováno o to, aby vzdělání humanistické stejný krok drželo se vzděláním praktickým a máme zajisté děkovati této péči za to, že pokrok města Chrudimě na všech polích tak rychlým a utěšeným způsobem se rozvinul, neboť již r. 1862. zřízena škola rolnická a r. 1863. bylo to naše město, které vedle Tábora pomýšlelo na to, aby se žactvu střední školy dostalo vyučování jednotného, totiž i gymnasiijního i realního, aby zřízeno bylo „reálné gymnasium“, což se také stalo po delším vyjednávání, o jehož šťastné provedení veliké zásluhy si získal první ředitel našeho oslavovaného ústavu, veledůstojný pan P. Josef Šimek.

Dnes dne 15. srpna jest tomu právě 30 roků, co nově přepracovaný učební plán ministerstvu byl předložen se žádostí, aby nižší reálné gymnasium chrudimské s právem veřejnosti již rokem 1863.—64. v život vstoupilo. Žádosti té vyhověno a tak s nadšením a se slibnými nadějemi do budoucnosti dne 6. října 1863. otevřen I. ročník reálného gymnasia v Chrudimi, jehož správa byla svěřena dobrému pěstounu v osobě výborného a energického muže vdp. P. Jos. Šimka, jenž s láskou upřímnou a opatrností otcovskou vychovával svého mladého svěřence.

Když ústav rokem 1866.—67. na 4 třídy byl dovršen, povolán byl k řízení jeho usnesením obecního výboru ze dne 19. srpna 1868., tedy právě před čtvrt stoletím, veletěný, nezapomenutelný ředitel p. Matěj Trapl, který tudíž slaví též mezi námi 25leté jubileum své záslužné činnosti řiditelské. Za jeho správy dosáhl ústav náš toho, že roku 1871. Nejvyšší milostí Jeho Veličenstva našeho císaře a krále byl do správy státní převzat a jeho doplnění na celé gymnasium povoleno. Roku 1875. v červenci konala se první maturita a naše obětovná a neunavná obec nelitujíc nákladu postavila své milované škole nádhernou budovu nynější, do kteréž se ústav rokem 1878., tedy právě před 15 lety, přistěhoval. Stkvěle vypraveno a trvale umístěno prospívá od té doby naše gymnasium stkvěle, majíc velmi četnou návštěvu a jsouc pro město Chrudim a okolí povždy opravdovou chloubou. Vedle pánů ředitelů na ústavě tom pracují a pracovali se vši oddaností přečetní pp. profesori, jichž ušlechtilé snahy o naše vzdělání a o povznesení ústavu všem nám zůstanou nezapomenutelnými. S vděčností vzpomínáme na moudré a otcovské rady jejich jakož i na vlastenecké probuzení, jehož se nám od nich dostávalo.

A který tedy význam mělo a má gymnasium pro město naše? Proč těšíme

se a oslavujeme jeho založení? Zajisté že s důvodem těšíme se z toho, že dostává se naší mládeži doma vzdělání gymnasiijního, na jehož základě pak vyšších studií na universitě nebo technice účastna býti může. Není, pánové, pochybnosti, že studium klassicismu, kterého se dostává žactvu na gymnasiích, má velikou cenu, třeba že se o rozvrhu a způsobu jeho mínění rozcházejí. Tolik jest jisto, že úkolu gymnasia, zjednatí totiž žactvu vzdělání všeobecné za podstatného pěstování jazyků klassických, přivýkati žactvo samostatné činnosti duševní a získati mu způsobilost ke každému oboru vědecké činnosti bez studia klassických řečí dosáhnouti nelze. Jeť zajisté studium klassických jazyků jen prostředkem k cíli, který mají i ostatní disciplíny; studiem bystříme ducha svého k samostatné práci duševní, abychom formou i obsahem četby klassické tříbili si krasocit a zušlechťovali povahy své. Leží na bledni, že by studia ta neudržovala se po staletí a nezaváděla znova tam, kde na zkoušku zrušena aneb obmezena byla, kdyby dobrý účel jich nebyl zkušenostmi na jisto postaven.

Uvažme jen posuzující otázku tu, že kolébka vzdělanosti evropské jest přece jen v Helladě a v Římě a že právě jen studium řečí více nežijících ve svém vývoji již ukončených může k dosažení shora uvedeného cíle platně a trvale sloužiti. Objevují se četné snahy po reformě, po úplném sloučení disciplín reálních a gymnasiijních, avšak na trvalé odstranění studia řečí klassických nebude snad nikdy ani pomýšleno. Oceňujeme tudíž v plné míře vliv gymnasiijních studií na způsob i na výši vzdělání a jsme tomu povděční, že právě naše obec tohoto směru byla pamětlivá. Doufám, že nalezne mínění toto ohlas i u těch z Vás, kteří jste nezůstali věrni gymnasiijním studiím, obrátivše se k směru jinému, neboť pochybují, že byste byl kdo litoval poznání třeba jen základů klassických. Že pak mnoholeté působení gymnasia v městě zanechává trvalý vliv na kulturní vývoj města i obyvatelstva, že zušlechťuje jeho snahy i směry, kdož by o tom mohl pochybovati? Než chrudimské gymnasium již od prvopočátku jako reálné gymnasium založeno skýtá ve svém nižším oddělení zajisté výborný pramen ku všeobecnému vzdělání vůbec, jež pak odborně na jiných školách lze doplniti. A právě v této okolnosti spočívá zase úrodné síně pro vznik, vývoj a zdar jiných zdejších škol, které se časem zde založily. Obec chrudimská totiž nepřestala na založení reálného gymnasia, nýbrž věnovala vškerý zřetel školám ostatním, jako zejména škole hospodářské, obecné, dívčí škole měšťanské a chlapecké, v r. 1882. obchodní akademii, postaráno o zřízení zimní hospodářské školy, odborné školy průmyslové, opatrovny a školy mateřské, školy ženského výrobního spolku atd.

To vše vykonáno, pánové, v posledních 30 letech při nejskrvnějším majetku obecním. Nuže, pánové, zdaž neslavíme právem dobu vzniku svého gymnasia, zdaž nelze nazvati rok 1862./63. počátkem nové doby města Chrudimě a zdaž není správné, že k rozvoji města našeho založení gymnasia mocný dalo podnět? Není pochybnosti, že jest gymnasium začátečním a základním článkem v onom řetěze Chrudimské slávy! Protož s nadšením vzpomínejmež založení jeho a zvoléjmež: Díky, vřelé díky Vám všem, kdož jste gymnasium chrudimské založili a kdož jste je s nezměrnou obětovností a sebezapřením k rozkvětu a dokonalosti přivedli. Vděčná sláva budíž nejmilostivějšímu příznivci našeho gymnasia Jeho Veličenstvu císaři a králi! Mějtež dík osvícení, vlastenečtí a pro vše dobré nadšení zástupcové a občané král. věnného města Chrudimě, díky Vám, všichni páni ředitelé i profesori, kteří s upřímnou láskou k ústavu i k městu jste lnuli a lnete, vděčná vzpomínka budíž všem zesnulým učitelům i spolužákům našim, vroucí dík Vám všem přítomným, kteří jste přišli 30letého působení gymnasia s námi oslavit! Zachovejte i na dále ústav tento v milé upomínce a rozšiřujte Svým vzděláním jeho slávu a dobré jméno! Chrudimské gymnasium zkvetež i na dále ke zdu našeho drahé vlasti a našeho milého města! Budíž jemu hlučně provolána Sláva!

Poděkování zactva hospodářské školy.

Slavný sbore učitelský! Slavné starostenstvo!

20 Jménem všech žáků v ročníku druhém, kteří tímto dnem skončili učení své na zimní škole hospodářské (rolnické), vzdávám nejsrdčejší díky za všechna dobrodíní nám prokázaná. Dnes právě dvojnásobně vážíme si dobrodíní Vašeho a upřímně vyznáváme, že za vše, co z vědy hospodářské víme, jen Vám děkujeme, poněvadž se nám poskytlo tolik příležitosti k duševnímu vzdělání a mravnímu vycvovení, abychom se mohli náležitě připravit k budoucímu povolání svému, abychom se jednou stali užitečnými nejen sobě, svým rodičům, ale i milované vlasti své. S pocitem nejvřelejší vděčnosti uznáváme tedy toto velké štěstí, jehož se nám dobrotivostí našich milých rodičův a horlivou snahou i podporou Vaší dostalo. Buďtež, velevázení páni učitelé, ubezpečeni, že nejen všechno učení hospodářské, ale i mravní zásady nám v srdce vštěpované věrně budeme v životě svém zachovávat i že se vynasnažíme ve vzdělání všestranném pilně pokračovati, vždyť čtení jest cesta k umění, bychom se stali po celý život svůj dobrodíní Vašeho hodnými.

Budiž, prosím pěkně, tento projev nejvřelejších děků našich Láskám Vaším spolu důkazem naší neobmezené úcty a vážnosti, kterou povždy chovati budeme ke slavnému sboru učitelskému a kuratoriu zimní školy hospodářské. Dejte Bůh nebeský, aby se i nám splnila slova:

„Pevné vůli, tužbě uslechtilé
rádo dává nebe dojít cíle.“

Deputace osadníků mluví k faráři o jeho 25leté slavnosti kněžské.

21 Důstojný pane! Úžasným chvatem procháá rok po roce do moře minulosti tomu, kdo celou duší svou oddán jest práci svého povolání. Rychle jako sen mine život lidský; než vetchý smrtelník se naděje, povolá jej k sobě Pán. Avšak blaze tomu, kdo vypěstil své vlasti aspoň jednu ráži, jeden štěp! Památka jeho bude žítí i za hrobem v srdci potomků. Stokrát blaze tomu, kdo vypěstil štěpů více, komu bylo dopřáno, aby zřel a okusil ovoce, které stromy vydaly. Po čtvrtstoletí (půlstoletí) pěstila Vaše ctihodná ruka v duších Svých věrných osadníků rúže zbožnosti, pořádku a poctivosti! Po všechem čas ten vlévala Vaše výmluvná ústa balzám na rány, které krutý osud tak mnohým zasazoval. Po čtvrtstoletí byl jste naším pastýřem, učitelem a duchovním rádcem! Téměř všechno nynější osadnictvo bylo Vámi u svaté víře odchoováno a utvrzeno. Kdož by spočetl všechny štěpy, které Vaše příčinlivá ruka u nás zasadila? Budiž Vám vzdán zaslužený děk za vzornou píli a neúmornou snahu, již nelze na světě ničím odměnití. Toliko Bůh, jenž jest nejspravedlivějším soudcem, správně ocení Vaši záslužnou činnost. Kéž i na tomto světě jeví se jeho odměna udělením pevného zdraví a čilé svěží mysli Vaší Důstojnosti, kéž zachová nám důstojného pastýře ještě po mnoho let a osladí stáří jeho jasnou září všeobecné lásky a neobmezené úcty! Toté vřelým přáním všech osadníků, kteří nás deputací k Vaší důstojnosti s ním poslali. Pročež provoláváme Vám třikrát: Sláva! Sláva! Sláva!

O jubilei učitele.

22 Velevážený pane učiteli! Co pochází ze srdce, proniká k srdci. Slavnostní pozdrav, který tuto pronese, jest dojísta ozvěnou netoliko v srdcích účastníků, nýbrž i těch, které vděčnost vábí dnes ke ctěnému jubilaru, kteří však nemohou se dostavití. Pánové! Jak osvědčíme úctu tomu pánovi, kterému jsouce

jeho žáky za velmi mnoho děkujeme? Zapomíná se ve světě často na vděčnost a přemnohý se domnívá, že nepotřebuje si více všimnouti učitelů svých, jakmile ze školy vyšel, učitelů, kteří jsou žákům po rodičích největšími dobrodíní. Myslím, že ne jinak než zachováme-li do své nejdelší smrti všechny krásné ctnosti a naučení, která nám pro vezdejší život v paměť a srdce vštěpovali a podle nich se řídíce, budeme řádnými občany a vřelými vlastenci. Z příčin těch všichni se chápeme příležitosti, bychom Vám, ctěný pane, projevíli svoje díky za všechno, žádajíce Všemohoucího, by Vás obdaril vším blahem. A proto Vám z plna srdce volám ještě dlouhá léta: Na zdar!

Deputace rolníků projevuje blahopřání okresnímu starostovi.

Veletěný pane! Všeobecný rozruch a nadšený jásot vyvolala slavnost, 23 kterou vděčné občanstvo chce projevíti Vašnosti neobmezenou úctu a uznalost. Kterému smrtelníku jest dopřáno, aby dvacet pět let mohl pracovati pro veřejné blaho s úspěchem takovým, jakého se domohla Vaše vzorná píle, svědomitost a lidumilnost? Pro kterou příčinu, kdekoli se ozve projev úcty a děků, bude plnou měrou zaslužený, ano jest svatou povinností všech řádných občanův, aby jednomyslně provolali Vašnostem hlučně slávu a zachovali ve vnitru svém nepomíjející památku všem záslužným činům Vašnostiným. Račte, velevážený pane okresní starosto, i nás zástupce všech rolníků v okrese Vašem blahosklonně přijmouti ve velký kruh Svých ctitelů v přesvědčení, že naše přání vychází ze srdce upřímného. Kéž dočkáte se Vašnosti ještě mnohých let v pevném zdraví, kéž dojdou veškery činy vykonané jakož i budoucí náležitě ocenění a vděku, abyste mohl s uspokojením pohlížeti na minulost a těšiti se zdárným vývojem všech zařízení, která jste podnikl pro blaho občanstva v okrese zdejšího. Zároveň prosíme uctivě, abyste ráčil laskavě i v budoucnosti Svou vzácnou přízeň rolnictvu v okrese našem zachovati, zač Vám povždy srdečnými díky zavázáno bude. A to vše aby se stalo, voláme Vám: Ať žije náš pan okresní starosta! Sláva!

O jubilejní slavnosti předsedovi cukrovaru rolnického.

Veletěný pane! Dnes, kdy četný zástup Vašich ctitelů se shromažďuje, 24 aby Vašnostem přál k blahoploďnému, 25letému působení v čestném úřadě, připojuje se též deputace rolníků z okolí zdejšího k věrným Vaším ctitelům a připomíná si neocenitelné zásluhy Vaše o věc dobrou a vznešenou. Po celé čtvrtstoletí ráčil jste, veletěný pane, věnovati síly Svě duševní i tělesné blahu občanstva zdejšího, po všechnu tu dobu byl jste všem vzorným příkladem, byl jste našim upřímným rádcem a ochotným pomocníkem. Slunce vzorného života Vašeho ozařovalo nevšedními ctnostmi celé okolí a zahřívalo srdce naše touhou, abychom Vás, veletěný pane, ve všem následovali a tím větší důvěru k Vám měli, poněvadž jsme se přesvědčili jasně, že jen k dobru našemu pracujete a dobře s námi smýšlíte. Blahé vědomí o toliké vykonané práci v minulých 25 letech poskytuje Vašnosti dojísta nové síly též pro budoucnost. Milostivý Bůh popřej Vám pevného zdraví a uděl vzácných darů svých v míře nejsvrchovanější; mimo to i popřej Láskám Vaším svěžích sil, nové pružnosti ducha, byste velký a krásný úkol, jemuž jste život Svůj zasvětil, ke spokojenosti vlastní dokonat, abyste nižádné únavy nepocítil a ještě mnohá léta důležitému povolání Svému zachován byl k radosti všech občanův, ale zejména rolníků z okolí zdejšího, kteří k Vašnosti lnou láskou, důvěrou a oddaností největší. A proto budiž Vám Sláva!

O jubilejní slavnosti ředitele.

25 Slovatný pane! Blah, kdo poznáv práci, práci užitečné veškeren život svůj zasvětil, v práci sešedivěl, v práci dožil se nejvyšších let, která mu zákony přírody i lidské vyměřily, kdo se dožil slavného dne jubilea ve svém povolání! Takového muže práce ctí nejen rodina, příbuzní a známí, nýbrž ctí jej veškeren svět a každý chápe se vhodného okamžiku, aby mu vzdal svou poctu, aby projevil city, srdce jeho ovládající, sdílel se s ním o radost velikého dne a zároveň projevil mu své přání do budoucnosti. Takovým mužem práce a to velmi namáhavé byli jste Vy, slovatný pane řediteli, který jste posvětil veškeren svůj život od nejprvnějších dob úřadování práci (v ústavě, závodě, správě panství atd.), která došla ocenění ode všech, v jejich prospěch Vám přáli ku dnešnímu Vašemu stkvělému, slavnému jubilei. Veřejnost uznává vděčně Vaše dílo pro celé daleké široké okolí zdejší a my, připojujice se k citům tímto, přejeme Vám ze srdce, abyste ve práci neúmorné ještě dlouhá léta ke prospěchu a blahu lidstva vůbec a našeho okolí zvláště pracovati mohl, abyste se dožil v plném zdraví a v plné spokojenosti ještě krásnějších dnů v životě Svém. Račte nás, slovatný pane řediteli, jakož i veškeren lid okolí zdejšího zachovati v laskavé paměti své a zároveň přijmouti ujištění od nás, že zůstaneme i na dále Vašimi upřímnými ctiteli.

O jubilejní slavnosti 50leté.

26 Velectěný pane! Dobrotivý nebes Pán ráčil Vašnosti poskytnouti v hojnosti darů svých a mezi nimi též dožiti se starých let. Ozdoben jsa čestnými ředinami, vyznamenán všeobecnou důvěrou, obdivován pro Svou neúpornou péli a horlivost, oslavován pro vzácné vlastnosti a ryzí povahu, ráčíte býti všeobecně ctěn a vážen od širšího kruhu všech, jimž kdykoli v minulé době celého padesátiletí nejvýznamnější činnosti Vaší přáno bylo, aby se vyhřívali na výsluní laskavosti a štědré přízně Vaší. Kamkoli zrak svůj obrátíte, všude shledáte se, velectěný pane, s utěšeným ovocem dlouholeté péle a podivu hodné vytrvalosti své, všude těšíte se pozehnání, které sesílá genius vlasti a národa. Ačkoli nejednou v tak dlouhé, přímo nepřehledné řadě let, mnohé překážky Láskám Vaším se stavěly v cestu, ačkoli mnohá nehoda bolestně se dotkla dobrého srdce Vašeho, přece jen láska, přívětivost a přátelství zdobily všechny skutky Vaše a po celý dlouhý věk svůj vynikal jste jako vznešený vzor šlechtnosti, jako vzorný pracovník na roli národní. Konáme tudíž jen svatou povinností, přejeme-li Vašnostem, abyste se ráčil ještě po mnohá léta těšiti pevnému zdraví a nezkalenému blahu, které jest údělem dlouholeté práce, abyste podvečer blahoplného života strávil v klidu a šťastném požívání sladkého ovoce, které Vám podává velezáslužná činnost Vaše. A proto volám tomu všemu: Na zdar!

Řeč Dobrovského před volbou obecního představenstva.

27 Pánové! Máme učiniti první rozhodný krok: ustanoviti hlavu obce. Rozpomeňte se, prosím, dříve než rozhodnete, na ty osudy naší obce, které jsou zaznamenány v dějinách, i na ony, kterých sami jsme, bohužel, svědky; rozpomeňte se, že naše obec, někdy slavné město, jen nesvorností svých synů, podporovanou ovšem tehdejšími osudy celé vlasti, klesla s této výše, a svorností potomkův oněch synů, našich předků, povznesla se opět ze svého ponížení; rozpomeňte se, že hlavně vlastní naše nesvornost rozsílá nedůvěru k domácím ústavům, jimiž byly cukrovar a záložna, a že vyvolala pád jejich ke škodě nás

všech, rozpomeňte se na všechny tyto zkušenosti a vraťte se do šlépějí těch, kteří povznesli naši obec: vykonajte svorně a svědomitě volbu nového představenstva! Odstupující pan starosta jest muž v úřadě již zkušený a vůle dobrě, potvrdme jej tedy jednomyslnou volbou opět v jeho úřadě!

N. byv zvolen za člena městské rady, oslovil obecní zastupitelstvo:

Děkuji Vám, pánové, kteří jste mně volbou do městské rady důvěru Svou 28 projevíli, a prosím, abyste přijali ujištění, že se vynasnažím, abych čestnému úkolu na mě vznesenému podle sil svých co nejlépe vyhověl. Jsem opravdovým ctitelem samosprávy a jsem si také vědom, jak těžké a zodpovědné jest postavení člena městské rady. Vlastenecké nadšení na straně jedné a upřímná láska k našemu městu na straně druhé bude vždy mým vodítkem v nové hodnosti. Poctivá a úsilná práce a netoliko poctivé řeči mohou prospěti obci naší, která právě nyní potřebuje svorné a účinnosti všech pravých svých přátel, abychom nejen to, co dobrého naši otcové, naši nynější vůdcové obětovnou prací svojí pro hmotný blahobyt a kulturní rozkvět města vykonali, zachovali a k dalšímu vývoji přivedli, nýbrž abychom i sami o to se přičinili, aby obec naše s časem pokračovala a ve všech oborech ku předu zdárně spěla. Toť zásady, v jejich duchu působiti příslibuji.

Dobrovský mluví k hospodáři Kvičalovi o lepší správě obce:

Má-li pravda přijíti na světlo, žádá životních svých podmínek. Dříve než 29 odstraníme úředníka sestárlého a duševně sešlého, jenž nemůže dostáti svým povinnostem, musíme sami poznati správu, kterou vede, a chyby, kterých se v ní dopouští; dříve než jednatí budeme o potřebném rozšíření školy, jest znáti stav jmění obecního, jímž bude obec moci uhraditi náklad z toho vzešlý; dříve než přikročíme k založení nového ústavu peněžního, třeba náležitě uspořádati veškeru obecní správu, neboť jen důvěra touto nabytá může se přenést na nový ústav a zabezpečiti mu dobré ovoce, jinak marný bude každý krok, jež učiníme v době nynější dříve, než urovnána bude nejhlavnější věc v naší obci — hospodářství a správa obecní. A k tomu, bychom započali zpytovati to, co pokládám zde za nezbytnou podmínku dalších kroků našich, mám za nejvhodnější příležitost okamžik, ne více daleký, kdy předloží se nám k vyřízení obecní účty za správný rok právě minulý. Chcete-li jak náleží seznati správu obecní, vezměte do rukou rozpočet a srovnajte jej s výsledky účtními, neboť vězte, že rozpočet se nedělá v obci každého roku jen proto, aby se napřed vědělo, stačí-li příjmy na uhrazení výdajů, nebo bude-li třeba uhraditi schodek přírážkami, nýbrž také za tím veledůležitým účelem, aby obecní správě, tedy obecnímu představenstvu, které jest podle zákona v obci orgánem výkonným a spravujícím, vytkly se meze jeho působnosti, které smí překročiti jedině se svolením obecního zastupitelstva. Srovnajte tedy rozpočet s obecními účty a shledáte-li, že některá položka rozpočtová byla překročena skutečnými příjmy nebo vydaji, nahlédněte do protokolu schůzi obecního zastupitelstva, bylo-li povoleno takové překročení zastupitelstvem, a nenaleznete-li takového povolení, můžete pak směle vystoupiti s obžalobou, že byla obec nezákonitě spravována.

Osmdesátiletý kmet, jeden z nejstarších sousedův obce Nezdarova, oslovuje Dobrovského po volbě za starostu, když přišel do zábavy v Besedě:

Pane starosto! Jsem povolán, abych uvítal Vás jménem ostatních sou- 30 sedů nezdarovských v této společnosti po Vaší volbě za starostu. Činím to

milerád, neplýtvaje slovy, když přeju Vám z celého srdce, abyste postupoval i v nové Svě hodnosti na dráze nastoupené, potom aby jako dosud provázel veškerý kroky Vaše žádoucí zdar ke blahu všeho občanstva ke ctí a slávě naší milé obce.

Odpověď Dobrovského na učiněné oslovení :

31 „Přátelé! Jsem velice překvapen přítomností tak mnohých a vážených spoluobčanů, dojat projevem právě přáním; mile překvapen, že v tomto četném shromáždění spatřuji vážné znamení probuzující se a dávno toužené pospolitosti v našem obecním životě, mile dojat řečí, která mi praví, že projevované přání platí netoliko mé osobě, ale především naší drahé obci, v jejíž službu jsem se dnes uvázal. Shledáváme-li se všichni jako se ukazuje tamo v nápise na protější stěně, ujišťuji Vás, že v tomto znamení také zvítězíme a překonáme šťastně neblahý stav, do kterého nás uvrhla dosavadní naše roztráštěnost a nepřízeň doby.“

„Ale pouhým nadšením a krásnými slovy nepřekonáme obtíží, ježto se budou ještě vstříc stavěti snaze naší po zdravém společenském a spořádaném obecním životu. Musíme sáhnouti k jinému prostředku, jenž k veliké mé radosti tamto stkví se na stěně a taktó k nám mluví: práci a vědění jest pěstovatí, bychom došli cíle, který stříbrovlasý kmet nám zde vytknul.“

„Práce a vědění, obě vede neklamně k hmotnému i duševnímu blahu občanstva, vyššímu to cíli lidské společnosti. Ale touha po práci a vědění, má-li mít tento účinek, musí pronikati všeliké vrstvy národa, musí oživovati chýže rolníků, domy měšťanův a paláce šlechty; jednotlivci musí býti touhou touto pobádáni, aby stala se řídicí silou i v životě veřejném.“

„Vezměte si, přátelé, za příklad obec, jejíž občanstvo v domácím životě jen živoří a k obecnému dobru jest netečno, ale kde přivedla náhoda do obecní správy muže pokročilého. Mohou tito beze všeho sledovati své úkoly a nepotřebují se spíše obávat, že každý jejich krok setká se s nepřekonatelným odporem anebo že, co dnes vystaví, bude zítra zase rozbouráno?! A vezměte si za příklad národ. Co byl by národ ten, v němž několik jen jednotlivců honosilo by se jménem a vzděláním, lid však byl by spoután chudobou a duševní temnotou? Ne ten sad jest pěkný, jehož štíhlé palmy s vonným květem pnou se do výšin nebeských, majíce kolem sebe jinak holou zemi, ale ten, v němž počínaje od skromné chudobky a vonné fialky přes keře růžové až k oněm pyšným palmám rozpíná se pestrý obraz krásy a bohatství nehynoucí přírody.“

„Má-li tedy zvučné toto heslo mítí platnost pro náš obecní i národní život, budí jím dříve proniknut každý jednotlivec z nás. Sami sebe dříve povznesme, chceme-li povznášeti obec a národ svůj. Tato pravda vede mě, abych vyslovuje Vám, milí přátelé, jménem obce a za svou osobu srdečný dík za vřele projevované city, připojil též skromné přání, bychom budoucně všichni, co jsme zde přítomni, i ti, kdo tu nejsou, ale stejně k nám patří, vyhledávali jen v práci a vědění své spasení.“

Deputace sousedův oslovuje nově zvoleného starostu.

32 Velectěný pane starosto! Zpráva o volbě Vaší za starostu naší obce velice nás potěšila, neboť potřebno jest, aby správu obce vedl muž poctivý, rozšafný a pokročilý, by obec naše řídila se duchem nové doby. Muže takových vlastností našli jsme ve Vás a blahopřejeme sobě i celé obci, že všechny věci obecní přijdou do rukou Vaší vzácné osoby. Víme předobře, že k řádnému konání úřadu tak obsáhlého a obtížného potřebí mnoho pílě, nezištné oběto-

vnosti a občanské statečnosti. A těmito všemi vzácnými vlastnostmi stkvíte se, velevážený pane starosto, a právě pro ně povolala Vás neobmezená důvěra občanská k úřadu velice důležitému. Přejeme Vám, aby všechny kroky Vaše, které pro blaho naší obce učiníte, se zdařily, aby každé podniknutí Vaše bylo korunováno úspěchem nejstkvělejším; přejeme Vám, aby chvalitebná péče i snaha Vaše o dobro obecné byla na příslušných místech oceněna a veškerým občanstvem vděčně uznávána a podporována. A proto popřej Vám Bůh pevného zdraví a uděl potřebné síly k plnění čestného úřadu!

Dobrovský mluví v obecním zastupitelstvu :

Pánové! Z řečí předešlých řečníků poznal jsem, že hlavní vada našeho 33 obecního hospodářství vězela v tom, že jsme neměli řádného inventáře na veškeren obecní majetek; třeba tedy především takový inventář dáti zhotoviti, při čemž dojista přijdeme na ledacos, čím bude možná rozmnožiti příjmy obce. Na druhé straně seznal jsem, že schází nám o našich obecních příslušnicích pořádná matrika a že okolnost tato jest asi hlavní příčinou, proč způsobuje obci naší výživa a ošetřování chudých každoročně tak veliké výlohy. Za tou příčinou navrhuji, aby zdělán byl řádný inventář majetku obecního a pak matrika příslušníkův a prosím, aby o těchto návrzích bylo porokováno a pak aby byly schváleny a přijaty.

Dobrovský byv zvolen za starostu živnostenského společenstva pronesl tato slova :

Pánové! Nevím, čím jsem si zasloužil Vaší přízně vzácné tou měrou, že 34 jste mě zvolili předsedou živnostenského společenstva. Snad mohu příčinu toho spatřovati v tom, že jste mě poznali jako spolumistra, který cele oddán jest svému řemeslu a má také trochu dobré vůle sloužiti blahu veřejnému. Vy-chází-li Vaše volba z tohoto poznání a jest-li zároveň Vaším přáním, aby společenstvo naše se přičiňovalo za mého předsednictví, aby se povznela domácí práce řemeslná a tím zdar celého stavu našeho, milerád přijmu čestný úřad, který na mě vznášíte. Budu se přičiňovati ze vsí síly své o to, aby se všechny živnosti ve společenství zastoupené zdárně rozvíjely, mladý dorost aby se na školách odborných patřičně vzdělával v povolání svém, aby příští živnostníci obce naší nad jiné svou dovedností a výrobky svými vynikali, aby se osvědčilo, že živnosti jsou bohatým zdrojem všeho, čím se může povznésti společnost na poli hospodářském. Avšak zároveň Vás, pánové, žádám, abyste mě v tom jako druhá Svěho upřímně podporovali, neboť jen práce tichá a společná získá nám i vlastní oslavu.

Jak zahájil Dobrovský jako starosta první schůzi okres. zastupitelstva.

Pánové! Vítám Vás na tomto místě s přáním, bychom vědomi si byli 35 toho, až budeme z něho odstupovati, že jsme povinnosti své plnili. Stane-li se to, budeme se rozcházeťi jako přátelé, které svedla cesta, po níž jsme šli k jednomu cíli, jenž slove zveleba okresu, jehož správa jest nám svěřena. — Jsem si toho dobře vědom, že důvěra, která mě přivedla v čelo okresu, není obecná, ano že i tam, kde se jevila, není na dobro utvrzena. Za tou příčinou vynasnažím se, abych ji utvrdil, kde jest, a povzbudil, kde jí posud není. Nepodaří-li se to skrovným silám mým, jsem ochoten každé chvíle jíti, odkud jsem přišel, abych nepřekážel rozvoji samosprávného úřadu, který jenom tehdy oblažovati může občanstvo, když jeho členové proniknutí jsou až k hlavě svorným vlasteneckým duchem, jenž rodí se jenom ve spořádaném stavě společen-

ském. — Já pak jako starosta vždy přihlížeti budu k tomu, aby se bedlivě vykonávaly všechny zákony samosprávy, pokud se našeho okresu týkají, a pracovatí budu ve prospěch všeho občanstva jak městského tak venkovského stejnou měrou, spravedlivě a poctivě, aby náš okres v krátké době byl mezi prvními. Práce tu jest dosti a nadějí se, že mě budete všichni, pánové, jako jeden muž v upřímných snahách o zdar okresu našeho ze všech sil Svých podporovati. Pokrok všeobecný v okresu našem není posud tak veliký, jak jsem bedlivým pozorováním života občanského poznal. Jsouť v něm poměry velice nestejně, nepřirozeně, ano rozprostírá se ještě čirá tma vedle několika světlých bodů, které jsou po našem okrese roztroušeny. Vesnice, jinak zámožné a příznivě položené, nepomýšlejí na to, aby si založily svou školu, upravily cesty a silnice, sázely stromoví na pustých místech a jak smutně dopadá hospodářství s jménem obecním. Patrně nenabylí občané ti ještě vědomí o tom, které výhody jim vzejdou z úprav těch, nejsou poučení o tom, že společenský stav v obci zejména mezi sedláky a domkáři je takový jako za dávného věku a že je nevědomost tato ponižuje velice, že posud závady tyto podle zákonů samosprávy odstraněny nejsou. Zde v životě a hospodářství s obecním jménem jeví se nám onen neblahý stav, který působí na celé tělo, že není zdravé, ale nepoznáváme z nich příčiny choroby a těch bedlivě hledati a je odstraňovati jest svatovatou povinností nás, kteří v okres. zastupitelstvu zasedáme. A najdeme je snadno. Pozorujeme pečlivě život v okrese, jeho příjemné a drsné stránky, zapisujeme své pozorování a za nějaký čas nashromáždíme si tolik zkušeností, že pozná-li jedno naše oko příčiny choroby, druhé zároveň shlédne prostředky proti ní. — Neběží o to, abychom sbírali data pro někoho jiného, kdo by si chtěl učiniti z nich studnici, kterou by stahoval úrodnou vláhu z naší půdy, nemíním také, aby se to dělo s velikým namáháním a nákladem, ale domnívám se, že snadněji rozhodovati budeme o každé věci, jestliže jsme poznali dříve, z čeho a jak vznikla a proč tak vznikla, jak jest, a ne jinak. V první řadě důležitá jsou pro okresní výbor data, která se týkají vlastní správy, a potom ta, která vyslovují nejjednodušší důležitost všem obcím společnou; o ně se starati, jest předním naším úkolem, abychom měli v okrese dostatečný počet výhodných silnic okresních a tak dobré spojení dědin s městy a závody průmyslovými, abychom měli v okrese dobré školy obecné i odborné, by se děti naše mohly patřičně vzdělati ve vědách i umění, bychom měli svou okresní nemocnici a chudobinec, by občanstvo zvláště v obcích venkovských nemělo tolik svízeli, bychom pečovali o zřízení závodů peněžních jako jsou okresní záložny a spořitelny jakož i průmyslových dle potřeby a možnosti krajiny své, by chudší občané v nich měli po celý čas s dostatek práce a výživy. S takovým úmyslem (tendencí), pánové, nastupuji dnešního dne svůj úřad a pevně doufám, že Vy všichni jakožto rozumní a cituplní lidé a nepředpojatí spojíte se v úsilí touto se mnou, abychom došli cíle svrchu naznačeného. A když půjdeme za tímto cílem svorně všichni, kteří v tomto okresním výboru zasedáme, zajisté že z opravdové snahy naší prospěti okresu a tím i své vlasti a národu českému, sejde na skutky naše pozhánání Páně. z něhož plyne obecné blaho a spravedlnost, která šlechtí společnost lidskou. A tak veškerým pracem našim žehnej Bůh!

Dobrovský jsa okres. starostou nepřijal nabídnutí, aby se dal voliti v obecní zastupitelstvo a odpověděl deputaci takto:

86 Pánové! Za důvěru, kterou ke mně máte, srdečně Vám děkuji, avšak upřímně řečeno a bez dlouhých okolků volby v obecní zastupitelstvo přijmouti nemohu. A proč tak činím jako starosta okresní, povím Vám, pánové, své mínění, abyste mi zamítnutí nevykládali ve zlé.

Mám, pánové, o samosprávě zvláštní mínění. Ač jsem přesvědčen o tom, že by mně to k nemalému prospěchu bylo v činnosti mé pro obecné dobro, kdybych nabyl rozhodného vlivu také ve správě města, přece soudím: Jest-li kde slučování úřadů v jedněch rukou škodlivo, jest tomu tak především v samosprávném řízení. Okresní výbor jest vyšší stolicí rozhodující ve věcech obecních, nebo zde se má často opravovati, čím se v obci někdy pochybí, ale když v těchto místech zasedají osoby, které spravují obec, nelze nikdy dosíci opravného tohoto účelu, protože se věci uvažují jednostranně a konečný účinek jest ten, že bývá, třebaž beze všeho zlého úmyslu, poškozováno obecné dobro. Lidé, kteří vyhledávají práva svého u vyšší stolicí, nedávěrují této stolicí, jestliže v ní opět zasedají ti, co vedli o věci jejich slovo již ve stolicí první. Uvádí se tím v pochybnost právo odvolací ve věcech samosprávných a toho se jest vystríhati každému, kdo samosprávě upřímně přejí.

Potom, pánové, soudím, že veřejný život v obci jen tehdy trvale zkvěta, když ovládá stejně veškerý kruhy občanstva, když nespočívá v něm pořádek a zdar obce toliko na jedněch anebo dvou bedrách, nýbrž nesen jest ode všech, kdo mají potřebnou sílu a dobrou vůli k tomu, aby obci sloužili, když se pěstuje šlechtná ctižádost jednotlivců, bez níž podle povahy lidské nelze si ani mysliti zdárnou vládu lidu samého, jejíž věrný obraz spatřujeme v malém rámci obce a která způsobila ve světě již tolik velikých věcí. A proto, pánové, varujte se toho, abyste jednotlivé osoby všemi hodnotami nezahrnovali věduce, že příslušným rozdělováním takových hodnot pro veřejný život získáte a vyvíčíte více pracovníků a zjednáte zásadám Svým více přívrženců, nežli soustředěním všech hodnot v životě veřejném v obci do rukou jedněch.

Tó jsou, pánové, podstatné příčiny, proč nechci, abych volen byl v obecní zastupitelstvo a doufám pevně, že je také uznáte a ostatním pánům oznámíte, aby mne krívě neposuzovali, že nechci pro dobro obce pracovati.

Jak hájí okres. starosta Dobrovský zřízení map okresních a stavby silnic.

Pánové! Máme-li určitým směrem a jasným vědomím pracovati ke zduaru 37 okresu svého, potřebujeme nezbytně plánu, kterým se řídití. Zejména běží nám o silniční síť pro celý okres. Budeme potřebovati nezbytně dvou map okresu svého, jedna aby ukazovala dráhu železnou a všechny spojovací cesty a silnice obecní, okresní a erární, které tu jsou již zřízeny, a vedle této potřebujeme jiné mapy, z níž bychom viděli, které nové silnice bylo by třeba postaviti, aby jimi domácí hospodářství polní, průmysl a obchod byly náležitě opatřeny. Nové tyto silnice roztríditi jest opět na obecní a okresní podle toho, které důležitosti bylo by spojení, jehož by se docílilo tou kterou silnicí, a potom abychom dali hlavním tratím směr takový, aby se sbíhaly, vycházejíce ve všech úhlech od hranic okresu, v sídelním městě jako hlavní tepny v srdci lidském. Navrhují tedy slavnému zastupitelstvu okresnímu, aby dalo takové mapy zhotoviti, aby je prozkoumalo, opravilo a pak i schválilo tuto novou síť silniční, podle které by se postupovalo při budoucích stavbách silničních. Sestavení těchto map nemá jiného účelu, než abychom měli znázorněnou potřebu silnic a přivedli do stavby její pevnou soustavu.

Jako jednotlivec podnikaje stavbu nějakou ať hospodářského stavení ať továrny s úmyslem, že podle hotových peněz postaví nejdříve jednu část a až si pomůže, že bude pokračovati a dále si závod svůj rozšiřovati, bude zajisté z opatrnosti stavěti tak, aby mu v dalším rozšiřování nic nepřekáželo, a bude se řídití nevyhnutelně podle předchozího rozvrhu celé stavby, tak jest toho tím více potřeba okresu, jehož předním úkolem jest, aby dbal o pohnutelné vystavení úplné své sítě silniční. Jak zkušenost ukazuje, stavěly se zvláště obecní

silnice velmi nahodile a tu snadno se mohlo státi, že některá obec postavila silnici, která vyhovuje snad okamžité místní potřebě, ale není způsobilá, by se mohla připojiti k hlavní síti silniční, z čeho že obci vzejde škoda, jest na bledni. Avšak bude-li učiněn náležitý a dobře rozvážený plán všech silnic a cest v okrese, budou věděti jednotlivé obce, čím se řídit na dále, ano seznají, že se připojí silnice jejich ke hlavní trati, jakmile se dostaví, a že pak budou mítí spojení krásné s celou krajinou.

Při stavbě silnic budeme se řídití zásadou, by poplatnictvo naše nebylo obtěžováno velikými přírážkami, čeho však docílíme, učiníme-li se o to, aby poplatnictvo, pokud to bude možno, stavělo silnice samo. Aby se však obce zámožnější ponoukaly ke stavbě obecních silnic, budeme jim dávatí podporu z pokladny okresní, aby se jim uhradily aspoň nezbytné potřebné hotové výlohy na rádnou stavbu a potom dostavěné od obcí převezmeme ve správu okresní, čímž bude vzbuzován vřelý cit-vzájemnosti a přízeň k pospolitosti v okrese, po které mužové veřejného dobra dbali tak toužili a touží. Bude tu, myslím, zužitkována síla tažná a tělesná, kterou vládne poplatnictvo, a jenom částečně poplatní síla jeho. Náklad na silnice by arci rostl, ale jenom podle toho, jak by se stavělo. Kdyby se stavělo znenáhla, stačil by k tomu posavadní náš rozpočet, kdyby se však odhodlal okres skrze větší počet obcí stejnou dobou ke stavbě silnic, opatřili bychom si peníze výpůjčkou, nebo v okrese našem vynese 1% přírážky 2400 k. a obrátíme-li tuto sumu na úroky a splátky roční (annuitu), můžeme si vypůjčiti 48.000 k., za kterou částku můžeme v okrese svém dosti značnou délku silnic postaviti, budou-li obce zároveň podporou na stavivu a potahu nápomocny. Za to by arci nejen hospodáři, majíce dobré cesty zejména do závodů průmyslových, ale i sám průmysl a obchod vhodným spojením železničním velice získali, takže se nikterak neobávám toho, že by si stěžovali poplatníci našeho okresu na přírážku i poněkud vyšší, kdyby se jim dostalo za to výhod právě vzpomenutých. K možné námitce, že hlavní trati v plánu silničním odchylní se od směrů, kterými se posud jezdívá, odpovídám, že bude třeba přihlídnouti ke dvěma věcem: a to, že jsou v okrese dvě železniční stanice, jedna v N. a druhá v N., a pak že hlavní proud života hospodářského soustřediti chceme v sídle okresu samého. Silnice jako prostředek komunikační mají zajisté i ten účel, aby usnadňovaly obyvatelstvu užívati komunikace vyšší jako jsou železnice. A proto jest ustanoviti pro krajinu kolem N. hlavní trať směrem k nádraží v N., neboť nemůžeme přece obyvatelstvo této krajiny odkazovati podle staré silnice z dob patrimonialních k užívání stanice železniční ve vzdálenějším městě. Hledíce k potřebám časů nynějších, odchylní se musíme od někdejších hlavních směrů silnic a za to vyhledati jiné směry, když veškeren náš život v okrese soustřeďuje se nyní v jeho sídle a když sem také chceme obrátiti veškeren ruch hospodářský. Potřeba a důležitost silnic mění se podle okolností a potřeb společenských a hospodářských. Co bylo na světě cest, po kterých kráčelo lidstvo! Některé zmizely beze stopy, o jiných zbyla jenom památka a ty, které jsou dnes, ustoupí opět novým.

A tak chtějice novou soustavu silniční uspořádati a vzpružiti veřejný a hospodářský život v okrese, nemůžeme toho podle nynějších časů dosíci jinými cestami, nežli které jsem Vám svrchu připomenul. Tím myslím, že jsem vyvrátil námitky všech odpůrcův a že jsem utvrdil dobré mínění o svých návrzích i u těch, kteří snad ještě kolísali.

Starosta obce Ném. Brodu, p. Václav Kabeláč, doprovodil výkaz o obsáhlé činnosti obce zastupitelstva za minulé tříletí v posledním obec. zasedání tímto oslovením:

38 Velectění pánové! „Dne 8. měsíce března 1893. vypršela tříletá doba, ve které nám svěřeno bylo spravovati hospodářství obecní a starati se o rozkvět

a blaho města i občanstva našeho. Dostalo se mi od Vás, velectění pánové, té cti a toho těžkého úkolu, býti starostou obce a vykonávati usnesení a plniti rozkazy Vaše. Jak dalece jsem úkolu tomu dostal, budete Vy, pánové, a obecnost soudci mými. Já alespoň dle soudu svého s čistým odstupujím svědomím; vykonával a podnikal jsem všecko, byv Vámi vždy s nevšední ochotou a usilovnou činností podporován; věrně stála mi vždy po boku stálá vytrvalost slavné městské rady, věrně a pilně podporovala mě horlivost a láska k věci slavného zastupitelstva, které vždy čestně do schůze ustanovené přicházelo. Začež všem Vám buďtež moje srdečné díky! Uzavřeli jsme a usnášeli se o nejrozmanitějších věcech vždy dle nejlepšího vědomí a svědomí, přihlížejíce ku všeobecnému blahu a šetríce při tom vřele každého citu náboženského, vlasteneckého a národního. Při takové čilé práci a usilovné námaze neminuli jsme se cílem. Obec naše nevzala žádných ztrát, leda snad počítáme-li mezi ztráty, že jsme odepsali a smazali nedobytné dluhy po mnohá a mnohá léta se vlekoucí. Vystavěna za doby naší nová škola, která jest okrasou města našeho; zřízena opatrovna, útulna to nejtěplejších dítek, a novou, věru vzornou správu dostal sirotčinec. V kanalizační bylo pokračováno a dbáno všemožné čistoty, abychom dostoupili hranic moderních měst. — Tak nabyli jsme přízně a důvěry v celém okolí nevšední. Chudinství mělo ve Vás přítele největšího, rovného práva dostalo se každému; záští nebo nenávisť byla Vás daleka. Vždy byl Vám svrchovaný zákon Pánů vodítkem, dle něho vždy řídili jste konání Svě a rozhodnutí Svá! Velectění pánové! Víte z vlastní zkušenosti, že každý počátek bývá těžký; tak se dělo i nám. Neminul ani týden, aby se o nás nestaralo často nekalé veřejné mínění, aby nás nepoučovali, anebo přímo drze nekáráli rozliční novináři. Kritickým okem sledovali všechny naše kroky, na ostří nože rozebírali každé hnutí naše. — Díky jim za to! My čtoucí aneb slyšící rady a námitky jejich, byli jsme tím více opatrnější a vyhýbali se úzkostlivě všemu, abychom nikdy a nikde nenarazili o kámen nezákonnosti nohou svých. Byloť, jest a bude povinností každého z nás stříci obce své jako zřitelnice oka svého, jako činitelky budoucí moci a slávy města našeho. Bude-li obec naše vždy v rukou poctivých, svědomitých, pracovitých, věci znalých, vypudí-li se pouhá chtivost po vyznamenání, sobectví a neznalost věci, zaujme-li místo obětivost a svědomitost, pak zahostí se u nás občanská ctnost, pak zkvete obec naše, pak vzejde blaho nám. A k tomu všemu žehnej nám Vládcе všehomíra!“

Řeč Dobrovského ke shromážděným občanům, aby se zřídil v obci Čtenářský spolek.)*

Pánové! Shromáždili jsme se za tou příčinou, bychom si porokovali 39 o důležité věci pro obec svou, t. j. máme-li pečovati o to, abychom si zřídili „Čtenářský spolek“, v němž by se občanstvo scházelo a četbou knih užitečných a ušlechtilou zábavou po vykonaných pracích svého povolání veselilo. Že spolku takového skutečně zde potřebujeme, pokusím se Vám několika slovy naznačiti a prosím, abyste se pak hlásili ke slovu a každý z Vás mínění Svě přednesl, abychom se po náležité rozvaze na něčem usnesli.

Pánové! V životě jednotlivce i společnosti jest poznání sama sebe milníkem, který ukazuje cestu k lepší budoucnosti, ve vývoji samosprávných těles jest pak stálým podnětem pro plodnou a vytrvalou práci. A kde a čím možno lépe se poznati nežli četbou knih ze svého odboru a zpráv o hospodářství, obchodu, podle kterých můžeme poznati, zdali totéž vykonati můžeme sami v obci své nebo ne. Jednotlivec ovšem někdy nestačí na to, ale spojenými

*) Táž řeč s příslušnou proměnou může býti promluvena, jde-li o zřízení Hospodář. spolku nebo Besedy.

silami vykonatí mohou občané díla podivuhodná pro blahobyt svůj i milené obci a vlasti své. Jsem, pánové, přítelem spolčování, pokud se zakládá na zdravých zásadách, neboť soudím, že povznáší každou společnost, jest-li rozumně vedeno. Voda v praménkách zdá se býti jenom živlem hravým, ale spojí-li se pramenky v potoky a potoky v řeku, žene mlýny, pily, továrny, přenáší snadno lodě z místa na místo a osvědčuje se, pokud se drží v mezích vykázaných, živlem pro člověka blahodárným. Síla lidská roste spolčováním stejnou měrou a působí soustředěna jsouc do kruhů menších i větších, neméně blahodárně. Čtenářský spolek bude měrou značnou působiti k obratu společenskému. Živé slovo nebo lahodný zvuk hudby v něm budou se stejně dotýkati rozumu jako srdce občanstva samého. Vroucí slovo, hudba a zpěv působí stejně účinně na ty, kdo jim naslouchají, a jsou té chvíle, kdy působí, nejmocnější páskou mezi nimi, opakují-li se pak často takové chvíle, slije se znenáhla taková společnost po rozumu a citu svém v mocný jeden celek pevnosti žulové.

Účinek spolku na okolí nejprve nejbližší, ale později i širší jest mocný. Za nedlouho zmůže se mezi občanstvem záliba v četbě novin a knih jednak odborných jednak zábavných, jednotlivci vzdělávají se tak, že dovedou promluvití nehledanými slovy ve schůzích spolkových jasně a rozumně o věcech stavu svého a potom, co četli a zkusili, mezi členy rozšiřují, čímž jest mezi členstvem spolkovým vzbuzen duch opravdové vzájemnosti a bratrské přichylnosti, který se jeví tu radou, tam opět pomocí, což opět vede ke společným zakázkám a podnikům, jež přinášejí užitek účastníkům. Ano můžeme pokročiti i dále, nebo těm hospodářům, u kterých zavládne rozum, spolkem pěstovaný a jen k blahu směřující, přidruží-li se k němu přičinlivost zde také vzbuzená neb aspoň nově vzpružená, objeví se účinek spolčování i na polích a lukách, ve stodolách i stájích, poněvadž poznají, že v časy dnešní jinak hospodařiti jest nežli za starší doby. Za jiný cíl nově zřízeného spolku cítám potřebu, aby se odklidila posavadní společenská rozervanost v obci, aby se sblížovali a vespolek poznávali lidé dobré vůle a přiváděli k tomu, aby společným úsilím pracovali o povznesení společnosti a o dobro obce samé. Arci zápasiti nám bude s předsudky, které se jeví všude v životě maloměstském (venkovském) a které byly také příčinou, že zanikla Beseda před lety založená. Kdo drží vládu teď v rukou svých a nezaslouženě stojí v popředí, budou vždycky odporovati tomu, aby se zřídila společnost, která by v čelo postavila muže, v jejichž poctivost a způsobilost většina důvěřuje. Činnost spolku Čtenářského bude ovšem toliko místní, ale tím důležitější, že povede k tomu, aby myšlenky a rady pronesené v něm a za dobré a správné uznané byly také prováděny.

Místní spolek náš může působiti nejlépe na jednotlivce; odchová-li se pak z něho vzdělaný buď živnostník anebo rolník pokroku milovný a přičinlivý, bude z něho apoštol, který v krajině, kde žije, shromáždí kolem sebe učeníky a povzbuzovati je bude k pokroku buď živnostenskému buď hospodářskému. A tuto činnost apoštolskou budou jednotlivci rozvíjeti s prospěchem ve Čtenářském spolku (v hospodářských besedách). Odtud za moudrého a opatrného vedení vnikati bude světlo do všech vrstev lidu rolnického a řemeslnického a vycházeti bude stálý podnět k další plodné činnosti hospodářského spolku okresního, neboť zde teprve jeví se budou trvalé účinky všeho toho vzácného snažení, které se má rozviti mezi rolnictvem v okresu založením tohoto spolku. Sdružení pak svému dáme nejlépe název „Čtenářský spolek“ a za hlavní účel jeho vytkneme lásku buditi ke vzdělání jak odbornému tak i všeobecnému. Spolek tento může býti pevným pojtkem mezi obyvatelstvem městským a venkovským, neboť vzděláním vyrovnává se neúčinněji a nejtrvaleji každá společenská nerovnost, která vzniká jenom tím, že se některým vrstvám lidu našeho nedostává posud povšechného vzdělání a pravého poznání zájmů veřejných a z té příčiny se dělí rád na stavy a taktó jsa rozdělen staví pro-

spěch stavu jednoho proti druhého. Kde pak vědomí národní nevychází z těchto dvou čistých zřidel, t. j. povšechného vzdělání a pravého porozumění dobra veřejného, tam nejví se také blahodárné jeho účinky měrou dokonalou. Proto jest tato zřídla otvíratí klíče, který má každý národ v rukou ve svém písemnictví, které uslechtuje srdce a býváť rozum, jest tedy prostředkem, o jehož zdokonalení máme již proto pečovati, že opatřuje lidu vezdejší chléb duševní. Dbejme tedy tímto způsobem o vzdělání lidu, a nastane u nás na všech stranách obrat i pokrok, o němž nemáme dnes ani tušení, neboť čtení jest cesta k umění. — A tak myslím, že jsem s dostatek naznačil Vám, pánové, potřebu Čtenářského spolku, jakož i jeho účel a důležitost pro obec naši a okolí! Prosím, abyste se hlásili k slovu a pronesli své myšlení o tom, abychom s rozvahou bedlivou rokování své dokončili, potřeba-li u nás Čtenářského spolku nebo ne.

Bohdanecký navrhuje otázku chudinskou spořádati.

„Otázku chudinskou měli bychom uspořádati především, neboť považte, 40 pánové, že vychází z ní největší posila nepříteli všeho toho, co sloužiti může k povznesení hmotného i duševního blahobytu občanstva, o který se tak úsilně zasazujete. Pozorujte jen účinek žebrání dům od domu, které jest zde denním zvykem u některých osob, u jiných pak děje se hromadně aspoň vždy v pátek. Žebrání takové znemravňuje lid, vštěpuje mu přesvědčení, že až sestárne, bude se moci dovolávati stejným způsobem dobročinnosti svých spoluobčanů, a berouc mu taktó lásku ke spoření a chuť k práci, která plyne z této lásky a udržuje člověka mravně zachovalým. Uvažte dále, že hmotná a duševní sešlost rodičů přenáší se u větší ještě míře na děti a z těchto navuky a nebudete se pak zajisté diviti tomu, že chudoba objevuje se s tvářmi vždy hrozivější ve společnosti lidské.“

„Věc jest velmi důležitá a na pováženou. Pravda jest, že čím veřejněji se provozuje žebrání, tím více hasne stud k němu a vzrůstá se lenivost a všeliké nešvary, které jí provázejí.“

Po naší dědině pobíhají a obtěžují občanstvo netoliko domácí, ale i mnozí přesporní žebráci. — Těm by se mělo žebrati především co nejprísněji zakázati, a když se bedlivým dohledem vypleni cizí žebrota, mohlo by se přikročiti k domácím. Chudí nepotřebují tím vzíti pražďné ujmy. Kdo dává jim každého týdne nějakou určitou dávku, dá jim zajisté také zástupci ústav chudých, který týdně pro ni bude docházeti, a kdo má již zvláštní osoby, kterým uděluje stále almužny, může to jednoduše říci, aby dával jim jménem jeho ústav chudých týmž osobám. Taktó nezmění se v nynějším stavu nic, ale veřejná žebrota bude tím přece odstraněna a obec, nabyvši tím potřebného přehledu nad domácími chudými, bude pak moci snadno zameziti, aby nedovolávali se, jak často se děje, dobročinnosti veřejné tací lidé, kteří mohou si příslušnou práci dobře ještě opatřiti potřebnou výživu.“

„I myslím, aby se cizím žebrákům zamezil přístup do obce, domácí pak vidouce, že se pojednou začíná prísněji dohlížeti k jejich stavu, stanou se v chování svém zajisté opatrnějšími a pořádnějšími, takže počet osob, dovolávajících se dobročinnosti veřejné, počne se znenáhla sám tenčiti bezě všeho působení obce. Ale i obec sama aby se přičinila, kde může, aby uvedla na pravou míru podporování chudých. Roztřídíme chudé na takové, jižto pro stáří nebo tělesnou neduživost nemohou si více vyhledávati potřebné výživy v práci, a na takové, kdo byli sklíčení jen bídou okamžitou, ale jinak jeví se k práci schopnými, oněm aby obec přilepšila dle možnosti, ale těmto opatřila potřebné zaměstnání při pracích obecních, jako jsou čištění ulic, silnic a stok, sázení a obvazování stromků, kultivování lesů a t. p., podporujíc je mimořádně

jen tam, kde toho nezbytná jest potřeba, na př. kde rodina chudého jest příliš četná, že jí nemůže uživit.

Když se bude upravovati chudinství, uvážiti bude veškeren osobní stav těch, kteří jsou za obtíž buď soukromé dobročinnosti nebo obci samé; tu pak asi uvidíme, že nejsou mnozí z nich ani příslušnými do obce naší, ač jsou pokládáni za domácí. Z toho vzejde, že ti z nich, o nichž víme, kam příslušejí, vypovědění budou z obce; kde by však s jinými obcemi povstal o to spor, zavede se pro zjištění jejich příslušnosti úřední řízení, které dopadne, byť i ne ve všech případech, přece u většině z nich na prospěch naší obce.

Ale hlavní zřetel organisace domácího chudinství buď obrácen na vychování chudé mládeže. Posud jest v naší obci obyčejem, osiřelo-li chudé dítě, že je přivede někdo na radnici a nabídne se, že přijme sirotka do ošetřování za jistý denní příspěvek. Obecní správa svolí k tomu tím ochotněji, čím méně starosti a práce bylo s tím. Nikdo se pak nestará, jak chodí dítě do školy nebo jak se vychovává. Dítě doroste, obec sirotka naposledy ošatí, a poručník dá jej na učení. Často odejde do světa, aby se vrátil domů jako nezdravý člen společnosti a způsoboval obci nepřehledné nesnáze a výlohy.

Rádné vychování chudé mládeže jest nejlepším lékem proti chudobě vzmáhající se ve společnosti lidské. Poznavše takto příčinu společenské této choroby a lék, kterým se hojí, doufám, že nebudete váhati, abyste zavrhlí dosavadní obyčej ošetřování chudých dětí a prohlásili zásadou, že prospěšnější jest pro obec, když nelekajíc se větších nákladů, pečovati bude se vším úsilím o dobré vychování nebohých těchto tvorů, než aby později pykala za to, co napraviti se mohlo hravě v mládí.

Takto se stane obec věrnou matkou svých synův a dcer, a příklad svědomité péče k nebohým dětem domácím účinkovati bude také na jiné chudé rodiče a pobádati je, aby dbali stejně pečlivě o dobro svých dětí.

Pročež opět navrhuji, aby tato věc byla co nejdříve vzata v úvahu a konečně byla rozřešena ve prospěch obce naší.

Starosta Dobrovský odpovídá na to: Pánové! Slyšeli jste návrh p. Bohdaneckého o potřebě upravití otázku chudinskou. Myslím, abychom se k návrhu jeho všichni přidali a započali tím, že obnovíme hned zítra zákaz, aby cizí nechodili sem žebrať, a pan správce bude tak laskav, a uváží ještě všestranně otázku chudinskou, jak nám ji vhodně vylíčil, a podá nám k upravení jejímu případné návrhy, abychom se o nich uradili a je pak předložili obecnímu zastupitelstvu ke konečnému vyřízení.

P ř í p í t k y.

Společenské:

1 Pánové! Co kruhu našemu prospívá, že v něm veselá a upřímná mysl přebývá? Co nám mnohou již radost způsobilo, ne-li svornost? Kéž tato krásná ctnost má věčné mezi námi trvání, neboť svornost dodává síly, oblažuje přátelství, pomáhá k cíli a usnadňuje vítězství! Tak zní zajisté nás všech přání: Ať žije svornost i v tomto novém roce mezi námi!

2 Pánové! Mnohou blaženou dobu v přátelství jsme ztrávili, časté radosti spolu v kruhu tomto zažili. Nuže, ať to i dále tak bývá stále! Pročež pijme na zdar věrnému přátelství!

Čtená společnosti! Číše vzhůru do výše na zdar spolku našeho! Ať panuje vždy svornost mezi námi a veselost. Horlivá pak naše práce ať slouží mu ke cti a slávě, neboť pevné vůli a tužbě ušlechtilé rádo dává nebe dojíti cíle. Pročež každý teď s námi ať pije a spolek náš ať žije!

O narozeninách přítele:

Pánové! Radost ozývej se hlučně, přítel narozeniny slaví, připijme si tedy zvučně: Ať mu slouží ke zdraví!

Na zdar hostiteli, milému příteli, jenž nás častuje stkvěle a baví při tom vesele; též spanilomyslná choť jeho ať jest zdráva a tedy oběma provolejme „sláva!“

O křtinách:

Milí pánové a paní! Dnes shromáždili jsme se za příčinou veselé slavnosti rodinné, avšak den tento má také veliký význam. Vchází do života mladý světoobčan, jenž nemá ani tušení o strastech ani radostech, které ho čekají na tomto světě. Přes to přese všechna vítán jest radostně ode všech, kdož jsou kolem něho, zejména otec a starostlivá matička, kteří v budoucnosti mnohou veň skládají naději. Zdali se vyplní všechny jich naděje, jest arci nejisto, neboť osud jeho jest ukryt v tajnostném lůně času. Než doufejme, že prozřetelnost božská popřeje mu štěstí a že mateřská péče zachrání jej od všelikého nebezpečení, které ohrožuje mládí, až pak bude jako muž s to, aby sám se postavil proti osudu svému. Pročež voláme dnes z hlubin srdce svého: Ať jest, milý synáčku Přemysle, jasné Tvoje žití jako za dne blahá slunce zář, v srdci Tvém pak se láska ke ctnosti zníti a vnitřní poklid jeví stále Tvoje tvář. Až pak povyrosteš, nechať láska k vlasti v Tobě vzplane, abys věrným Čechem byl, krásnou vlast Svou více miluje než Sebe. A toto přání své provázím upřímným: Na zdar!

O narozeninách otcových:

Veselý a slavnostní den nastal tomuto domu dnes o narozeninách otcových. Vaše dítky a vnuci, přátelé a známí přišli, by dnes projevili Vám, rozmilý příteli, svoje srdečné blahopřání. Jak bychom nesouhlasili a neradovali se všickni s nimi! Krásná je to slavnost, neboť můžete spokojeně pohlížeti na řadu let, kterých Vám dopřálo nebe. Kéž prodlouží ještě valnou měrou nit Vašeho života, byste mnohokrát slavil narozeniny v kruhu milované rodiny Své. Poněvadž jsem přesvědčen o tom, že všichni přítomní přátelé v té věci stejného jsou smýšlení se mnou, vyzývám je, by se mnou zároveň provolali oslavenci hlučně: Na zdar!

O svátku matky:

Slavnost dnešní uspořádána jest ke cti milé matky rodiny, která nás k hostině této pozvala a proto myslím, že se zvláštní pozorností, úctou a šetrností k ní hleděti třeba. Kdo z Vás, milí přátelé, zná krásnější povolání, nežli jest ono řádné matky? Zapomínati na sebe, všecku péči bez ustání věnovati pílěm rodiny, toť práce jí milá. Stará se a pracuje ve dne v noci jako pilná a šetrná vělička ne pro sebe, nýbrž pro svou rodinu.

Ctění přátelé! Vylíčil-li jsem tuto stručnými rysy obraz řádné hospodyně, která poznala svoje povolání, která ví, že dnové jejího života důležitými jsou pro ni a její rodinu, vidíte jej tuto ve ctěné paní hospodyni, jejíž narozeniny

dnes tak pěkným způsobem slavíme. Těší nás velice, že jí nebesa dopřála dočkat se toho dne, avšak přání naše vrcholí v tom, aby jí Bůh popřál ještě mnohokrát dočkat se takovéto krásné slavnosti rodinné. Z té příčiny připijme všichni za zdraví její a i její ctěné rodiny. Ať žije!

O slavnosti občinské:

- 9 Velevážená společnosti! Každým rokem, když je sklížena s polí úroda, výtěžek naší práce společné, obnoví se slavnost, které se účastníme s velikou radostí, neboť se z ní těšili již dávno staří i mladí vespolek. Slavnost občinek, která nás oblažuje v míře veliké, dnes má význam důležitý. Práce všecka, kterou jsme vykonali, všechny oběti, které jsme přinesli, mají dojít odměny a přinést zisk. Málo která výroční slavnost je tak stará jako tato. Všichni se těšíme dnes, vzpomínajíc zároveň na toho, jenž prací svou, přičiněním a zkušením nabyt z půdy největšího zisku, jenž dlí mezi námi s rozmilou rodinou svou. Pročež věnujme jemu zvláštní úctu svou i pozornost a za všeobecného souhlasu s přáním mým vyprázdníme své číše za jeho zdraví, volajíc: Ať žije náš hospodář!

Starostovi:

- 10 Počestnému muži, našemu starostovi, který vždy spravedlivě, pilně a bedlivě o blaho obce pečuje, pořádek v ní udržuje, každému dle nejlepší možnosti vyhovuje a pomáhá všude ze všech sil svých, provolejme hlučně: Ať žije obce hlava! Sláva!

Nově zvolenému starostovi:

- 11 Ctění pánové! Souhlasíte dojistá všichni se mnou, že se daří všechno v domě, ve kterém hospodář všechny věci sám vážně a obezřele si řídí a to, že není snadná úloha, každý z Vás ví z vlastní zkušenosti. Jestliže podle toho posuzujeme obor činnosti v obci, objeví se úloha, spravovat všecko, jak náleží dle práva a slušnosti, tím více obtížnou. Zvolili jsme si dnes starostu, kterého vším právem budeme moci nazvat otcem své obce, neboť jeho moudrost, obezřetnost, poctivá vůle ručí nám za to, že naděje naše nebudou zklamány. Za tou příčinou chopme se číši a všichni vespolek provolejme jemu: Sláva! Ať žije náš nový starosta p. N. N.

Dobrovský děkuje okres. starostovi, že připil Nezdarovu.

- 12 „Pánové! Hlavou samosprávného zřízení v okresu, tedy prvním důvěrníkem občanstva tak důležitého tělesa správného, uznány byly služby, které vykonalo odstoupilé naše zastupitelstvo v době právě minulé, a proneseno přání, aby také nová obecní správa stejně statečně počínala si na dráze nastoupené. Uznání vyslovené těmito ústy jest nám více než odplata za to, co jsme dosud vykonali, přání pak, jež jsme slyšeli, bude heslem, kterým neprestaneme se řídit ani v jediném svém kroku, jenž bude věnován službě obecní. V pokroku všeobecném hledati budeme první a hlavní prostředek na povznesení své obce.

Spořádali jsme obecní správu, abychom mohli odhodlaně a pevně dále kráčet, a dnes máme a musíme již věděti, kterého cíle míníme dojíti tímto postupem. Tento cíl jest zcela přirozený. Rozpomínám se na staré podobenství, dle něhož vzbouřili se jednou údové těla proti žaludku; poznavše však, že bez žaludku ztratili by celou svou podstatu, navrátili se opět dobrovolně ve přiro-

zenou svou služebnost k němu. Nelze-li v tomto obraze viděti podobu života obecního? Nejsou-li: žaludek — správa, a údové těla — členové obecní? a nelze-li povinnost žaludku srovnati s povinností obecní správy ku členům obecním, aby život jejich obhajovala, usnadňovala a povznášela, kdekoliv může? Tot cíl naší budoucí činnosti.

Když žaludek naší obce churavě, přičinili se všichni jeho údové, aby se uzdravil; dnes, když jest uzdraven, jest povinností těch, kteří budou řídit silou toho žaludku, aby přičiňovali se o to, by ožíval činností svou celé těleso obecní i jednotlivé jeho části. Jak docílíme toho? Nejinak, než budeme-li pečovat o věci, které mohou polepšovati hmotný stav našeho občanstva, zvelebovati jeho živnost a upevňovati úvěr, a když spolu se stejným úsilím pracovat budeme o to, aby vše, co přivádí člověka k pravému poznání života, mysl jeho šlechtí a povznáší jej samého nad tvorstvo ostatní, docházelo platnosti v občanstvu našem čím dále tím účinněji, a opírajíc se netoliko o slova, nýbrž i o skutky, vyniklo pokrokem časovým. A této snaze pro hmotném i duševním blahu občanstva v naší obci budiž věnována všechna naše práce v budoucích třech letech, jí pak podle vřelého přání pana okresního starosty žehnej Bůh!“

Okresní starosta Dobrovský promluvil o hostině po skončené výstavě takto:

„Velectění pánové! Čeho chtěli jsme dosíci pořádanou výstavou? Nejprve, 13 aby kraj, k němuž náleží okres N., poznal z vlastního názoru obrat, který se stal za poslední doby v rozvoji tohoto okresu, aby se pochválily snahy, které jej vyvolaly, posilnily je tím a rozmnožily řady těch, kteří šli za nimi, po druhé, aby domácímú lidu předvedeny byly novoty užitéčné, jinde užívané, ale zde posud nepoznané, aby rozšířil se tím jeho rozhled, vzbudila se přízeň k těmto novotám a osvěžila se chuť a síla k další práci, jejímž konečným cílem bylo by zvelebení domácího krbu jak u rolníka, tak i u řemeslníka.

Soudím střizlivě, řeknu-li, že výstava, kterou jsme právě ukončili, byla předem jakousi hlavní zkouškou, z níž jsme měli nabyti přesvědčení, pokud provázeno bylo zdarem působení těch, kdo pracují v tomto městě a okresu o obecné dobro, a seznati, pokud jeví se toto působení ještě nedostatečným; z toho pak jest nám třeba čerpati naučení, v čem máme budoucně setrvati, čeho se vystříhati a co nově podnikati, abychom pokročili za jistou řadu let aspoň zase o to ku předu, o co jsme se zdokonalili za doby minulé.

Zkouška tato nás poučila, že nám je setrvati v tom, aby město s venkovem a venkov s městem postupovaly svorně v práci, která nechtisi jde třebaš někdy jen jednomu z nich zřejmě k duhu, přece také sílí druhého a poskytuje mu výhod, kterých ani netuší. Kdyby se těm, kteří se o to zasadili, aby nastal obrat v neblahých našich časech, nebylo předem podařilo zjednatí součinnost obou těchto činitelů, bylo by marné bývalo všechno jejich počínání. Sama výstava jest toho dokladem. Ani město ani venkov, žádný z nich nebyl by jí svedl sám, a kdyby jí byl svedl, nebyl by se nikdy dodělal těch výsledků, kterým se těšíme dnes.“

„Vystříhejme se všeho, co by mohlo oslabovati sílu a potlačovati naši chuť ku práci. Buďme bratry mezi sebou, shovívavým ke slabým, ochotnými k liknavým, trpělivými k nestálým, laskavými ke zpozdilým, aby nevzniklo protiventství, v němž bourali by jedni dnes, co postavili druhí včera. Není to citlivůstkářství, které mně klade tato slova na jazyk, ale přesvědčení, jdoucí z hlubin duše mé, že jest nás málo a díla ještě mnoho, že chceme-li vykonati práci dokonale a docíliti toho, aby byl u nás pokrok v ohledu duševním i hmotném na všech stranách a ve všech vrstvách společnosti, třeba je nám

rozmožiti řady své, nadchnouti, vycvičiti a otužiti ty, kdo přiložiti mohou a chtějí ruce k tomuto dílu. Rozhodný boj platíž jenom těm, kteří zúmyslně překážejíce tomuto snažení a usilování, jsou úhlavními nepřáteli společnosti.“

„Podnikati jest, co nám zde ještě schází, aby odpovídal vývoj věci zcela našim potřebám a přáním. Výstava ukázala nám mnohé nedostatky naší práce. Zmíním se zběžně jenom o dvou. Viděli jsme, že nestačí pouhá pokračovací průmyslová škola, aby byla přivedena naše řemesla k žádoucí výši, a pozorovali jsme, že rolnictvo, třebaš by rádo ujal se užívání strojů hospodářských a vhodného plemene dobytčího, nemůže toho učiniti, poněvadž nemá s dostatek jmění, kterého jest k tomu potřebí. Bude tedy povinností naší, abychom tu i tam hleděli pomoci.“

Na druhém místě lze ukázati k tomu, zachováme-li se dle tohoto naučení, že poznáme z výstavy právě odbyté ještě mnoho jiných stránek, které nám ukáží, jak se zachovati máme budoucně, aby měla z ní další užítky naše společnost. Ale kromě toho není těžko předpověděti, že výstava přinese nám jednou ovoce, o kterém se nám dnes ani nezdá. Nebyli jsme tu jenom my, nýbrž i jini lidé, kteří pohlíželi na naši hospodářskou sílu a na naše snažení zcela jiným zrakem než my jsme to mohli činiti. Zdaž v jejich hlavě něco nevznikne, co přivodí prospěch našemu kraji? Dejž to Bůh! I abychom jako před výstavou, tak i po ní vlastním přičiněním a šťastnou shodou okolností rostli, kvetli a prospívali v přátelském obcování a ve svorné práci ke zdaru okresu a města, tomu připíjím upřímně: Na zdar!“

Připítek slavnostnímu výboru:

- 14 Pánové! Ukončila se dnes výstava hospodářského spolku našeho s prospěchem velikým. Ale než dospělo všecko tak daleko, jak nyní vidíme v nejlepší pořádku, vyžadovalo to přemnoho práce, namáhání a přemýšlení. K tomu cíli zvoleni byli do výstavního výboru osvědčení muži, kteří svou neunavnou pílí, nevšední vytrvalostí a svědomitostí položili základ k úspěchu tak velikému. Vidíme to, pánové, na jejich veselých tvářích a jiskrném zraku, že je těší zdar celku a zároveň jest jim nejlepší odměnou za tolik starostí. Myslím však, že to nepostačuje, abychom si vděčně jen vzpomněli zásluh těchto horlivých mužů, ale že jest naší povinností, abychom za jejich přičinění vzdali jim povinné díky. Pánové, tito pracovali v potu tvářím dnem i nocí, začaž nebudme jim nevděčnými. Za krůpěje potu, který při těch pracích a starostech cedili, myslím, že osvědčíme jim vděčnost svou nejlépe krůpějemi z pohárů svých. Pročež chopme se každý číše své a zvolíme jednomyslně a vděčně: Ať žije slavnostní výbor! Sláva.

Včelařský spolek chrudimský oslavuje 100. valnou schůzi 1893.

- 15 Ctění pánové! Nastal slavnostní den spolku našeho, který má za účel rozšiřovati odborné vědomosti hospodářské mezi lidem v městě i na venkově. Ze bedlivě úkol svůj plnil, vysvítá z toho, že dnešní den oslavujeme 100. valnou schůzi spolkovou od založení spolku samého r. 1864. Účinek všech přednášek, jež o těchto schůzích vždy za valného účastenství občanstva byly konány, jakož i prospěch, který z odborných výstav hospodářských od spolku samého pořádaných vzešel, jeví se nejlépe v uvědomělosti rolnictva samého. Za úspěch tento děkovati jest mužům, kteří tento spolek založili a horlivou činností v něm po veškeren čas jevíli a udržovali. Bude-li spolek sám ctíti jejich památku, osvědčí jim za veškery snahy jejich vděčnost svou nejlepším způsobem. A zvláště dnešní den, kdy oslavujeme stou valnou schůzi, věnujme jim vřelou vzpomínku a provolejme jim vděčně: Sláva!

Starosta obce císaři:

Velectěné shromáždění! Dnešní den pro naši obec památný připadá mi 16 jako starostovi obce úloha, abych prvý uchopil se slova a vzpomněl mocného ochránitele všechných národů říše rakouské, pod jehož moudrým vládařením a pod jehož heslem „Spojenými silami“ spolčování na obranu svých prospěchů největší provedlo pokrok. Český národ lnul vždy přes všechnu nepřízeň doby stejnou láskou a oddaností ku svému mocnáři věda, že srdce jeho stejnou láskou objímá všechny poddané své a český národ také přes veškeré překážky mezi mocnáře a něj stavěné dynastických citů svých nezmění. A proto nechť žije Jeho Veličenstvo nejmilostivější císař a král náš František Josef I. Sláva, sláva, sláva!

Připítek obci.

Velectěné shromáždění! Obec jest společnost lidská, která bydlí na ohraničené ploše zemské a má za účel podporovati mír, spořádanost života a šťastný rozvoj svůj. Dalek jsem toho, abych líčil Vám zajímavý historický vývoj obce, chci jen poukázati k tomu, že názor tento došel zákonného ohraničení zřízením obecním, v jehož mezích se obce naše nyní pohybují zejména samostatnou působností obecní. A obecní působnost ta jest tak rozsáhlá, vyžaduje tolik péče, že sluší v ohledu tom dbáti, by v čele obce stály osoby osvědčené, jimž jen blaho obce na mysli jest. Jejich heslem, ale také heslem ostatního občanstva, kéž jest starořímské „blaho obce jest zákonem nejvyšším“, neboť za svorného spolupůsobení všech činitelů dosáhneme toho, co tak často se nyní hlásá „že svobodná obec jest základem svobodného státu.“ Připadá mi na mysl starodávný nápis z r. 1595. zdobící vchod radnice kutnohorské:

Kdožkoliv jsa v radě sem za úřadem svým vstupuješ, před těmito dveřmi veškeré své soukromé věci odlož; hněv, násilnictví, záští, přátelství, pochlebenství, obci starosti své osobní podrob, neboť jakou měrou ty jiným spravedlnost anebo krivdu učiníš, tou i tobě na soudě božím odplatu očekávati a snášeti bude.

Slova zlatá, neboť hlásají, které ctnosti tehdy naši sloutní předkové měli v samosprávě. A právě v tom nejmenším tělesu samosprávném, v obci, jest nám dokázati, že schopni jsme vlásti v mezích zákonů sami sobě a jen na základě takovýchto výsledků samosprávy můžeme domáhati se dalšího rozšíření občanských práv a svobod čelících k tomu, aby ideál nás všech Čechů došel svého uskutečnění, aby posvátná koruna svatováclavská zastkvěla se leskem největším. Plníce špatné úkoly samosprávné, kujeme sami nepřátelům do rukou zbraň proti sobě. A proč veškerá ta slova jsem tu pronesl? Jsme na utěšené půdě obce slatiňanské, v níž samospráva podobna malému štípku, jenž ledva kořeny uchytil, rozvil se ve strom mohutný s korunou rozsáhlou celému občanstvu na počest. Obec Slatiňany stála povždy v čele obcí v okrese chrudimském, obec Slatiňany vždy a všude uvádí v život podniky veřejné, které slouží jak duchovnímu tak hmotnému povznesení obyvatelstva jako na př. dnešní výstavu živnostenskou, vlastenecká obec Slatiňany dokazuje svým rozvojem, že jest na cestě pravé. A přeje, aby heslo staroslavného rodu Kinského, sprízněného s nejjasnějším rodem Auerspergů, „Bůh, čest a vlast“ bylo vždy vodítkem všech Vašich činův, osmělují se obci slatiňanské a její vzorné správě provolati Sláva!

Připítek předsedy společenstva živnostenského kněžně Vilemíně z Auersperga, kmotře praporu.

Není občanům každé obce dáno jako nám, aby měli mezi sebou staro-18 slavnou rodinu šlechtickou, která podporujíc každé šlechtěné snažení lidské, těší se čím dále tím více lásce a oddaností občanstva veškerého. Novým článkem

v řetězu dobrých činů knížecího rodu Auersperského jest vzácná pocta, která prokázána byla nám tím, že nejjasnější paní kněžna Vilemína z Auersperga přijala na se kmotrovství při významné slavnosti svčení praporu našeho a dala tím na jevo přízeň, kterou chová k živnostnictvu našemu. A proto za souhlasu Vás všech zdvihám číši, abych provolal: Nejjasnější paní kněžna Vilemína z Auersperga necht žije! Sláva, sláva, sláva!

Panovníku o narozeninách.

19 Dnešního dne slavíme památku narození vznešeného mocnáře svého, jenž řídí osudy naší vlasti. Mnohé jsou události minulé, ku kterým bych mohl obrátit Vaši pozornost, avšak v přítomnosti máme přemnohý zjev radostný v různých odbořech vědy a umění, průmyslu, k nimž nemálo přispělo mocnou rukou Svou Jeho Veličenstvo, takže máme dosti příčin k vděčnosti. A tak pronesme všichni tu shromáždění vroucí blahopřání vznešenému mocnáři svému, volajíce: Ať žije! Ať žije! Ať žije!

Vojsku:

20 Hovíme-li si v blahém míru, když utichne lomoz zbraně a válečný ryk, děkujeme z toho především svému statnému vojsku; těm, kdož jej vykoupili svou krví a životy svými. A kdo nás chrání v míru a jest záštitou před bouřemi zevnějšími? Toť jsou naši bratři, synové, stateční vojínové, kteří jako naši předkové s rovnou jim udatností bojovali a jsou hotovi vždy bojovat i krev za svou drahou, milovanou vlast proliti. Proto vzdejme jim čest, naplníme každý svůj pohár a provolejme na zdar statečným vlasti obráncům, míru ochráncům hlučně: Sláva!

21 Pánové! Dnešního dne slavíme řídkou slavnost, neboť slavíme slavnost vítězství, kterého dobylo naše vojsko, které se nám opět domů vrátilo po krutém boji s nepřítelem, jenž tasil meč, by krví svažil pádu naší milé vlasti pro nenasytanou ctižádost svou. Synové naši směle se ubírali do boje, odhodláni jsouce za blaho a spásu vlasti své umřít — buď na štítě nebo se štítem bylo jich heslo. Slzy bolu při loučení proměnily se teď v slzy radosti u těch, jimž vrátili se drazí synové, ano i otcové rodiny. Vrátili se po tuhém boji mezi nás, ověnění jsouce slávou vítězství, aby se oddali opět pracem míru, aby vyměnili meč za kladivo nebo za ruchadlo. — Avšak se živými se radující nezapomínejme i těch, kteří se nám více nevrátili. Mnohý, ach mnohý zůstal na poli cti, vykoupiv krví svou vítězství a slávu vlasti; buď jim za to vděčná vzpomínka naše. Než vraťme se opět k živým a projevme jim vděčnost, která se hlučně ozývá dnes v srdcích našich, neboť kdo pro vlast bojoval, aby jí mír zachoval, na bojišti krev prolil, nepřítele šťastně bil: toť zdárný vlasti syn a statečný voják. My pak všem statečným vojínům a řádným synům své obce na počest provolejme hřmové: Sláva!

Přípitek vlasti.

22 V tento slavnostní den, jehož význam důkladnými řečmi předešlých pánů řečníků byl vysvětlen, připomeňme si, vzácní hosté, co v každé době lásku rozněcuje v srdci našem, připomeňme si každý milé rodiště své, drahou vlast svou; jejíž krása přírodní v nás vzbuzovala udivení v čase mládí, po níž toužíme jako starci, jestliže osud nás do dálky zahnal. Pronášám přípitek na zdar vlasti a žádám přítomných, by potvrdili, že v prsou jejich láska a vděčnost ke drahé vlasti vládne, zvoláním: „Sláva vlasti!“

Na zdar vlasti milé přijijme, pánové, této chvíle! Pokud v těle síla, há- 23 jiti vlasti práva budiž naše sláva. Pro vlast žítí a umřítí chceme v každé době. Nuže, plně číše vzhůru a ty vyprázdňme volajíce: Sláva vlasti!

Rodiště naše milené, které nás jako syny chováš jedné své rodiny, kde 24 jsme strávili v radosti blažené doby mladosti, milené rodiště naše, vždy buď námi slaveno! Tobě a vlasti životy své věnujme a vždy věrně při Vás stůjme! Plně číše pozdvihněme tedy a hlučně všichni, všichni zvolíme: „Sláva rodišti našemu! Sláva vlasti!“

Při svatební hostině.

Velectené shromáždění! Dovoleno mi budiž pronést několik slov, se kterými, 25 tuším, budete všichni přítomní souhlasiti. Dvě srdcí spojených láskou vroucí vyznalo dnes, že chtějí si přináležeti na věky. Zajisté vítáme všichni tuto milou příhodu a pokládáme se za šťastné, že můžeme projevit o této slavnostní hostině nejsrdečnější blahopřání pánům novomanželům. Nuže, přijměte, prosím, velevázení novomanželé, za nejlepší přání k dnešní slavnosti, aby Vás provázeli na cestě manželské tři andělé: veselá mysl, zdraví a pravá spokojenost; ať odstraňují Vám s nastoupené cesty všecko trní, které by Vás mohlo bodati, a sypou Vám raději samé růže, byste šťastně k blaženému došli cíli. Ať si jak chce moře zmitá člun Vašeho života, ať jej stíhá bouře lítá, živlů vztek a mrákota, nad Vámi ať se jen vznášejí víra, láska s nadějí. Jak bychom pak, velectení přátelé a účastníci dnešní svatební hostiny, zasvětili lépe tuto událost, než vyprázdňme-li podle staročeského zvyku číše své až na dno, volajíce: Ať žijí novomanželé! Ať žijou!

Drazí přátelé! Ve blahém zanícení a slavnostní náladě povstávám, abych 26 Vám, novomanželé, alespoň několika slovy projevil upřímné blahopřání ke svazku manželskému. Jsem přesvědčen, že oplýváte štěstím a blahem, že jest Vám svět kouzelným rájem. Kéž dá Bůh, aby štěstí Vaše potrvalo do poslední chvíle života a nikdy nezastínil ho nejmenší mráček nespokojenosti. Kam noha Vaše vkročí, cokoli podniknete, všude a ve všem provázej Vás boží požehnání a hojný zdar! Rovněž přejeme Vám od srdce, abyste oba došli ve svazku manželském vyplnění všech tužeb a nadějí, které skryly se ve Vašem nitru. A protož volám Vám hlučně: Na zdar!

Velectení přátelé! Blažení novomanželé! Láska Vaše a touha obapolná 27 korunována jest dokonaným sňatkem. Dnové Vaši plyňtež od chvíle této jen v samé rozkoši! Nevadnoucí vlně spokojenosti necht ovíjí každodenně skráně Vaše a blankyt stavu manželského ni jedinou neskalíž se chmurou! Anděl lásky stůj při Vás a oslazuje žití Vaše, které jsouc do daleké, daleké budoucnosti prodloženo, podobej se rozkošnému snu, z něhož probud Vás jen blahé splnění všelikých přání, ukrytých dosud v srdcích Vašich. Toť vroucí přání naše, jemuž voláme: Na zdar!

Ctěná společnost! Sešli jsme se o krásné slavnosti rodinné! Dvě srdcí se 28 milujících, která již dávno bila pro sebe v lásce vroucí, vyznala dnes veřejně, že chtějí sobě náležeti na vždy. Uzavřen byl svazek manželský, jenž jest nejsvětější a nejužší spojení v životě. Manželé náležejí sobě v nouzi a bídě právě jako ve štěstí; každá bouře života, každá nehoda stihne oba. Rozličné jsou svizele života vezdejšího, ale manželská láska je usnadňuje snášeti. Nuže, ať manželská věrná láska tato provází náš párek po cestách radosti i žalosti léta nesčíslná. Pročež, přátelé milí, zasvěťme dnešní den mravem staročeským a vyprázdňme na zdar novomanželů číše své! Ať žijou!

29 Velevázení svatebčané! Život lidský samé je střídání, smutek tu a zase jásaní. Dnové ztrávení v blaženosti snadno památku na starosti utrpené zapuzují, naděje nové vzbuzují. Přeslavný nastal den, slavnosti veliké zasvěcený. Zřime tu, jak dávní milenci stkví se v ozdobě věnců zelených. Věrnost si přísahali, ruce si před bohem podali, dejž jim Bůh své požehnání, neboť nás všech vroucí přání: Mír a pokoj v domácnosti, netušené vždy radosti, při tom stále štěstí ať je vždycky pěstí; budoucnost co jen může, poskytuj jim samé růže, syp jim všude libý květ, jaký chová tento svět. Na to každý svůj pohár zdvihni a zvolaje: Na zdar! Ať žijou novomanželé!

30 Dvou srdcí krásné spojení před oltářem provedeno, čím bylo vroucí toužení zasnoubenců vyplněno. Ať jich nezklame naděje, ať nepoznají svízeli, neboť se často děje, že žal následuje veselí. Vždycky štěstí ať jim přeje a splní všechny jich naděje, v budoucnosti pak kéž jim kynou jen radosti. A proto naplňte své číše a připijme jim statně: Na zdar!

31 Velectěná společnosti! Žádám o malé shovění, když tuto novým manželům, našim milým přátelům, projevim vroucí přání, by jim dal Bůh požehnání. Panna nevěsta by zdráva byla jako ryba, čistá jako voda, veselá jak jarní doba, jako všechna pracovitá, hojná jako země zlatá! Bůh dej, aby byli živi, jak by vínky vili! Pan ženich ať žije v stálém radování se svou žínkou milenou, ať žijí oba, nebem požehnání jsouce, v stálé věrnosti, míru a lásce, ať jim slunce štěstí září, vše podle vůle se daří, léta plynou v radosti a minou všechny starosti. My pak svatebčané za jejich zdraví pijme s upřímným přáním: Ať žijou novomanželé!

32 Ctěná společnosti svatební! Netřeba mi zastíhat zmiňovati se, proč jsme se dnes tuto sešli. Víme všichni, že oslavujeme sňatek dvou srdcí, která se oddala sobě pro celý život v nadějeplné lásce, slibivše si věrnost v štěstí i neštěstí. Majíť arci ctění snoubenci proč očekávat budoucnost blaženou, kterou sobě sami upravili. Přejme jim tedy především, by se jim zdařilo v nové době žiti, kterou počínají dnešním dnem, připoutati toto štěstí ku svému krbu, aby se jim dobře vedlo v každém čase. Aby toho štěstí dosáhli, k tomu jim ať pomáhají rozličné věci. Tři věrní strážcové ať je provázejí do jejich nového sídla a to pilnost, důvěra a láska k domácnosti. Kdo má pilnost, pomůže si snadno při každé změně osudu; kdo má důvěru v sebe a Boha, toho ani bouře krutá nesklátí, a konečně kdo miluje domácnost, zachrání se nebezpečností všelikého a špatných společností, které svádějí na zcestí. Aby pak tito tři strážcové stále sídlili v domácnosti našich snoubenců, aby jim štěstí přálo také v době pozdější, na to si, pozvednouce číše, připijme a kéž dobře žijou naši novomanželé, jim zvolaje! — Ať žijou! Na zdar!

33 Ctění přátelé! Krásný je to mrav v kruhu přátelském s nadšeností a vroucností pronášeti blahopřání těm, kdož milými jsou srdci našemu. Dnes náležející slova našim novomanželům a mluvím zajisté Vám ze srdce, aby láska, která je spojila, trvala po celý život, aby mír a svornost, jež se na ně usmívají dnes, uhostily se na vždy v jich domácnosti, by starosti, jichž není prost život vezdejší, nerušily nikdy duševního jim poklidu, aby přátelství, které nás vesměs spojuje, trvalo dále v stejné upřímnosti a způsobilo nám ještě mnohou blaženou dobu. Ať nebe jim popřeje v plné míře blaha vezdejšího. Bychom též dosvědčili lépe a utvrdili, co řečeno, pozdvihneme číše svoje volajíce z upřímného srdce: Ať žijou novomanželé!

34 Velectění a rozmilí zasnoubenci! Vyslechněte krátké přání moje, vycházející z nejbližšího zdroje. Nebeské štěstí a radosti, vše, čeho si můžete přát, štědrě rač Vám Pán Bůh dáti. Zdraví, štěstí ve všem podniknu, v tichém rodinném kruhu budiž Vám vždy popřáno a to v míře hojně dáno. Žádná nestihni Vás nehoda, Vaše živobytí buď jen samá lahoda, až do života skončení blaženo buď

Vaše spojení. Boha všemohoucího o to žádám, by to vše ráčil dáti Vám, já pak Vám vždy budu sloužit a o přízeň Vaši na dále prositi.

Ctěná panno nevěsto a pane ženichu! Tento dnešní den blahopřání budiž 35 zasvěcen, spojení dnes Vámi uzavřené po všeckém čas buď blažené. Nevěsto drahá, Bůh Vám žehnej, štěstí, blaha v hojnosti dej, byste milému choti Svému po boku žila dlouhou řadu roků. — Ctěný pane ženichu, slibil jste věrnost ctěné panně nevěstě; na vždy spolu jste spojení a proto žijte vždy v míru, jsouce blaženi. Udělen buď Vám blahý osud, ať mine Vás všeliký trud a po čem jen srdce Vaše touží, ať vždy v hojné míře Vám oběma slouží!

O svatbě stříbrné.

Velevážená společnosti! Slavnostní dnešní den radosti jen buď zasvěcen, 36 vždyť přátelé naši slaví stříbrnou svatbu ve zdraví. Nuže, moji milí, projevme jim blahopřání, by se dočkali v nezkalené radosti ještě zlaté svatební slavnosti. A proto vzhůru češi pozdvihneme a vesele provolejme: Sláva jim! Na zdar!

Velectění přátelé a příznivci! Protože jsme se dnes shromáždili v těchto 37 místnostech k tak vzácné slavnosti rodinné, nemohu nikterak učiniti, abych nežádal Vás za dovolenou pronésti kratince myšlenky, které se ozývají dojista v srdci nás všech. Dnešní den jest sice velmi vzdálena již doba, kdy náš oslavovaný párek vroucí láskou spojený, podal si ruce ke sňatku manželskému, ale vím dojista jich odpověď, kdybychom se jich na to zeptali, že se jim to zdá jen chvíli kratinkou. Cokoli zakusili radostného a žalostného, přispělo dojista jen k utužení jejich věrné lásky. Ač mnohá bouře vznesla se za ten čas nad jich hlavami, přece dočkali se tohoto dne šťastného, že vidí kolem sebe dítky a vnuky, kteří se snaží, by oblažili rodiče své. Bojovali a zápasili poctivě, což můžeme směle říci my, kteří jsme po dlouhý čas upřímnými přáteli této rodiny. Pročež Vás vyzývám všechny, abyste pronesli přání, aby oslavenci naši v plném zdraví a síle po 25 letech dočkali se zlaté svatební slavnosti. Ať žijou!

Milí přátelé! Konáme dnes zvláštní slavnost, slavíme svatbu totiž, ale 38 ne obyčejnou, nýbrž stříbrnou. Ač jest v tom značný rozdíl, přece je to stejná slavnost. Svatba první podobá se dennici se zlatostkvoucí září, ale stříbrná má lesk již mírný. Svatba první jest slavnost veselá, stříbrná více děkovací. Svatba nadějně zírá v budoucnost, která zřídka splní, co slibovala; stříbrná svatba jest spečetění svazku a důkaz, že byl míněn upřímně. — Milí oslavenci! Popřáno Vám slaviti pět a dvacítiletou památku sňatku Svého, což málo komu se přihodí. Zakusili jste arci po ten čas mnohé radosti a žalosti, avšak dnes při tom při všem dobře se Vám vede, jste spokojeni, veselí a čili a Vaše dojemné srdce překypuje vděčností za všechna dobrodíní Vám od Všemohoucího prokázaná a za přízeň Vám od spoluobčanův projevovanou. Minulost jest Vám zárukou pro budoucnost. Bůh, jenž posud Vás ochraňoval, budiž i na dále s Vámi na dráze vezdejšího života. A toť naše přání! Na důkaz toho zdvihněme své poháry a provolejme všichni z upřímného srdce: Ať žijou oslavenci!

Šťasten — přešťasten, komu nebem přáno, že může po 25 letech oslavovat 39 vatí památný den svého sňatku, že může ve zdraví a spokojenosti poohlédnouti se kolem sebe a patřiti na svoji krásnou minulost, na kruh svých milých, dobrých dětí, svých upřímných přátel, na svůj blahobyt — výsledek práce rukou pilných a ducha čilého. A takovými šťastnými pozemčany jste i Vy, přelaskaví přátelé, oslavující prvé čtvrtstoletí v manželské svornosti, lásce a upřímnosti strávené. Bůh Vás miloval a koho on miluje, tomu také žehná. A požehnání jeho spočívalo v hojné míře na hlavách Vašich. Spokojení a šťastní po době

prožité, žijte spokojeně a šťastně i dále, požehnání Páně budiž s Vámi i ve čtvrtstoletí nastávajícím! Až pak pomoci boží dočkáte se zlaté svatby, necht Vás zastane překrásná tato památka a oslava při silách svěžích jak duševních tak i tělesných, necht zastane Vás při úplné spokojenosti a blaženosti! Toho Vám vroucně přeje celá společnost tuto shromážděná a provolává zároveň: Na zdar!

40 Velevážená společnosti! Vzácného daru popřála nebesa našim hostitelům, neboť slaví po 25 letech stříbrnou svatbu svou. O, přijmětež jménem všech tuto shromážděných k této vzácné a dojemné slavnosti rodinné nejvroucnější blahopřání naše! Osudy života Vašeho, které po celé čtvrtstoletí řídil Bůh k Vašemu blahu, necht i příště klidně plynou, aby hladinu spokojenosti nepobouřila ni jediná vlna nelibosti. Blaženost, která Vás někdy jako novomanžely navzájem poutala, provázej Vás i po příštím čtvrtstoletí a láska i vážnost vespolečně silíž Vás na další pouti vezdejší tak, abyste jeden s druhým bezpečně krácejíce ani nepozorovali, že Vám let přibývá, abyste se dožili ještě vzácnější slavnosti, totiž svatby zlaté. S prosbami Vašimi, které za vše dobré k nebi vysíláte, spojujeme též i prosbu svou a, dojde-li dobrotvivého vyslyšení, dovršena bude radost naše, neboť Vašemu štěstí a blahu upřímně těšiti se budeme. A proto voláme všemu tomu: Na zdar!

41 Drazí oslavenci! Nastal pro Vás slavný den stříbrné svatby. Málo pouze lidem dopřáno této vzácné slavnosti se dočkati, která jest jednou z nejkrásnějších. Prožili jste spolu čtvrtstoletí v radosti i žalosti; dítky Svě vychovali jste k radosti Svě a prospěchu svých bližních, vlasti a národa. Necht stáří objeví se Vám tak čisté, jako jest stříbrný věnec, který Vás zdobí dnes; necht dočkáte se radosti na Svých dítkách i vnucích a jste dlouhá ještě léta jejich pýchou a radostí. A to aby se stalo, vyprázdňeme teď číše své s přáním: Ať žijou naši oslavenci!

O zlaté svatbě.

42 Předrazi starouškové! Jak tiše, klidně plynula lodička vzorného manželství Vašeho po padesát úplných let! — Vám dostalo se plnou měrou stkvostného daru nebes: dlouhého, spokojeného života. Věru zasloužené to vyznamenání, jehož Vám z plna srdce přejeme. Přijmětež přání toto, plynoucí ze srdce upřímného, přijmětež je tak laskavě, jako přání četných Svých dítek a něžných vnoučátek, jichž valný zástup kolem Vás se kupí. Přeji Vám, aby dráha klidného a šťastného života Vašeho ještě do nedohledné dálky se prodloužila; přeji, abyste v jesení života Svého kráceli libovonným hájem věčnosti a vážnosti obecné, aby láska všechněch věnčila šediny Vaše a po šťastné dokonané pouti pozemské by Vás ve stánek svůj přijal ten, který Vám popřál, že jste se dožili dnešní slavnosti tak významné. Pročež veselme se a číše za Vaše zdraví vyprázdňeme. Na zdar!

43 Prátele! Sešli jsme se dnes ke slavnosti, o které můžeme směle říci, že jest vzácnou. Budiž mi za tou příčinou dovoleno, bych několika jen slovy pronesl myšlenky dojista nás všech. Dnes arci daleko vzdálena jest doba, kdy naši oslavenci podali si ruce k trvalému sňatku, avšak ohlédnou-li se oni sami po dráze, kterou spolu vykonali, přiznají se dojista, že jim ona krásná léta uplynula jako měsíce. Cokoli zakusili vespolek žalostného nebo radostného, veškery změny osudu, vše přispívalo jen k utužení svazku jejich věrné lásky. Avšak za ten čas vznesla se nad nimi bouře mnohá, nepozbyli nikdy důvěry a právě proto dostalo se jim také velikého štěstí, že vidí kolem sebe shromážděné dítky své a vnuky, kteří na ně pohlížejí s hrdotí a snaží se, by přispěli zdárně k oblažení oslavenců, kteří bojovali boj v životě tomtó poctivě a statně.

Pročež jako přátelé rodiny pronášíme vřelé přání, by se dočkali po 25 letech slavnosti podobné a ještě vzácnější ve společnosti lidské. Naplníce si pak své poháry, přijíme pánům oslavencům: Na zdar! Ať žijou!

Zlatou svatbu slaví Bohem všemohoucím Vám, drazí oslavenci, dopřáno, 44 nám pak na to se dívati, osudem příznivým dáno. Roků padesáte uplynulo do bezedné věčnosti, a mnohé tu hoře zhynulo a mnoho tu bylo radostí. Věrná láska Vás pojila, ruku v ruce jste kráceli a upřímnost Vás vždy sílila, kdykoli nehody dorážely. O, žijte v čisté blaženosti až na konec života, samého necht Vám radostí přeje božská dobrota. My k tomu všichni z upřímného srdce dodejme: Ať žijou oslavenci!

Čtení oslavenci! Jako před 50 lety vidíte kolem Sebe samou radost a 45 veselost. My všichni s úctou pohlížíme na Vás a na dobu, kterou jste v manželství blaženém trávil. Čas neodňal, než co mu náleželo hned z počátku za kořist. Vašeň přehá, láska zůstane, a nejen to, ona se čistí jako zlato v ohni a rozvíjí vždy lépe jako krásná libovonná růže stolistá. Nejkrásnější cenou manželského života jest láska za lásku, věrnost za věrnost. Změna času nemá nad ní moci, upřímná láska a věrnost při osvědčeném souhlasu srdcí upevňují se vždy víc a více a přecháží všelikou změnu časovou. Pročež vroucím přáním naším jest, aby láska pravá oslazovala Vám, rozmilí oslavenci, také večer žití Vašeho. Aby se tak stalo, přijíme si vespolek a provolejme: Ať žijou oslavenci!

Čtení oslavenci! Jak před padesátí lety vidíte kolem Sebe tváře veselé 46 a jak my přítomní s úctou velikou pohlížíme na Vás. Čas nezpůsobil u Vás velké změny, neboť láska nejen že Vám zůstala, ale i rozvíjí se vždy krásněji. Láska a věrnost Vaše upevňovaly se vždy více a přechály každou změnu časovou. Věrná tato láska ozařuj tedy i dále večer života Vašeho, neboť láska s důvěrou v Boha snese všeliké protiventství a vzdoruje všem těžkostem a nebezpečnostvím. Život Váš ať kvete bez přestání dále v přízni a v přátelském vzpomínání. Toť naše nejvroucnější přání, které tímto přinášíme, pijíce za zdraví Vaše! Na zdar!

Rozmilí přátelé! Šťasten, komu Bohem přáno dožiti se v posvátném stavu 47 manželském svatby stříbrné, avšak přešťasten, komu dopřáno dožiti se svatby zlaté. Věru vzácný, převzácný to zjev v životě lidském a ký div, že ukaz ten stává se svátkem nejen rodinným, ale i celé osady. I Vám, rozmilí přátelé, popřálo nebe dočkati se tohoto slavného a vzácného dne, i Vy slavíte v žití manželském dnes svatbu — zlatou! Co vše zahrnují v sobě jen tato dvě slova! Velikou řadu let — celé půlstoletí a kolik dějů v letech těch a co práce, starosti, namáhání, radostí, útrap a žalostí! Jako poutník, jenž putoval dlouho, došel-li konečně určené své pouti, zastaví se po dlouhé této cestě a obrátí se, aby popatřil na cestu vykonanou a těšil se z dosaženého úkolu, tak i Vy, drazí přátelé, zastavili jste se dnes na veliké pouti Svě, dokonavše cestu drabnou, půl století trvajíc, zastavili jste se, abyste se poohlédli kolem Sebe i za Sebe a zřeli, co vše bylo Vám za tato veliká, dlouhá léta vykonati. A hle! Zrak Váš posud bystrý se jasní, tvář Vaše vráskovitá se usmívá, srdce Vaše plesá a svědomí praví: Vše, co jsme vykonali, poctivě a svědomitě jsme vykonali nejen ke blahu své milé rodiny, ale i ke blahu všeobecnému. Život Váš byla jen práce, starost a oddanost do vůle Všemohoucího, jenž Vám žehnal, Vás sílil, abyste dospěli tam, kam dojíti jest úkolem Vaším. Protož všichni, kteří jsme se dnes k oslavě Vaší shromáždili, radují se s Vámi z tohoto velikého dne a prosí Boha, aby Vás i dále sílil na vezdejší pouti a vléval radost v srdce. sílu v paže, ať se Vaše krásné pouto manželské ještě dlouho nerozváže! Na zdar!

Významná hesla o různých slavnostech potřebná.

1. Jen pro vlast žij, bojuj a umřej!
2. Spojenými silami!
3. Za svobodu svého národa!
4. Nejen Sokol, ale i veterán jest zdárným synem vlasti!
5. Bohu čest, věrnost císaři a králi, vlasti lásku!
6. Práci k síle a silou k životu!
7. Bohu k slávě, ke cti sv. Josefa a sv. Václava na rozkvět poctivé živnosti!
8. Ku slávě boží, práci a zdaru!
9. Poctivým živnostníkům: Zdar Bůh!
10. S Bohem k dílu, mějme sílu!
11. Bůh Váš čestný spolek žehnej!
12. Kde svornost, tam síla!
13. Ve vzdělání naše spása!
14. V jednotě síla a zdar!
15. Stůjmež k sobě každou chvíli, svornost jenom síly dá!
16. V práci a vědění je naše spasení!
17. Všichni za jednoho a jeden za všechny!
18. Práci, pilností a poctivostí k pokroku!
19. Bůh žehnej účelu našemu!
20. K oslavě národu a vlasti!
21. Pod tímto praporem ať žehná Bůh našim silám!
22. Lid v práci své, to lid je ve své síle!
23. S Bohem a s poctivostí!
24. Bůh-li s námi, kdo proti nám!
25. Nuže, čni tu, prapore krásný a služ Bohu! dávej důkaz potomstvu, co může svorný duch a síly spojení!
26. My na svou slavnou minulost s radostným citem zříme a vždy jen jejím zásadám svůj život zasvětime!
27. Kráčeť mužně na té cestě dále, kterou's, sbore, statně nastoupil, bys i příkoří podstoupil, setrvej jen v bouři roveň skále!
28. Blahodárně působí spolek, dokud věren zůstává zásadám svým!
29. Paže tuž, vlasti služ!
30. Vzájemnou podporou blaho potrvá!
31. Svornost buď Vaší hvězdou spasnou!
32. Buďte svorni, buďte trpěliví, bratří milí; buďte jemní beze slabosti, silní bez násilí!
33. Kam se oheň mocně vtírá, nechť jej hasič statně stírá!
34. Zdárnou práci k blahobytu, vřelým srdcem k vlasti!
35. Práce plodí zámožnost a sílu!
36. Práce vytrvalá, výsledek stkvělý!
37. Vytrvalá práce všecko zmůže!
38. Spějme k práci se vši plíí, nikdy nedrobme své síly!
39. Práci, osvětou a poctivostí zvítězíme!
40. Ne horoucnost povalečná zjedná duchu potravu, práce tichá a společná získá vlasti oslavu!
41. Ne z mutného oka, z ruky pilné naděje kvitne!
42. Ve práci spočívá blahobyt člověka a blahobyt národů!
43. Jenom z práce pravá cena, pravá zkvětá čest!
44. Pracovitost a poctivost budiž každého Čecha největší ctnost!
45. Práce náš úkol, vědění náš cíl!
46. Jen dál, nešetřme práce, namahání; pracujme všickni ve svatém závodě!

47. Největším bohatstvím jesti spokojená pracovitost!
48. Práci v ráj se pouště mění!
49. Vlast svou zcela znej, vždy jen o ni dbej!
50. Slib si dejme a v něm stájme: pro blaho své drahé vlasti všechny síly obětujme!
51. Ctná pracovitost, nejjistější bývá mohovitost!
52. Nezhahneme, dokavad jazyk český v přesnosti a čistotě zachováme, nebo v jazyku naše národnost!
53. Vítězství po čestném boji — rozkoš ze všech nejslastnější!
54. Když na obloze nám nezhasne souhvězdí nad vše krásné: víra, láska, naděje, tenkrátě blaho vzejde nám!
55. V pospolitém ve sboru vždycky hledejme svou podporu!
56. Pravda i krása! obě vedou člověka k jednomu cíli, obě jsou božské, v obou je spása!
57. Malými prostředky docíliti velikých učiná, toť projev pravé síly!
58. Jen každý hleď k vlastnímu dobře jádru: bude-li každý z nás z křemene, je celý národ z kvadrů!
59. Kde rozvoj, tu boj; bez boje nejsou přetvary!
60. Jen volnost pravá, rozvoj každé síly a pestrý lidstva rozkvět buď nám za prapor!
61. K nadšené práci pro vlasti moc a čest!
62. Odměna hojná vzejde práci zdárné!
63. Vděk společnosti, práce tiché zdary, toť jediné jsou platné žití dary!
64. Kde spása kyne nám? Ve svorném činu, rázném rozhodnutí!
65. Svorně za praporem a Hospodin požehná Vaším pracím (zbraním)!
66. Kdo ve své síly důvěrou dýše, slavný strojí sobě věk!
67. A přece nejpevnější štít vlády není moc, než lidu láska!
68. Osudu vzdorovati, toť sluší muži!
69. Heslem našim buď: Volnost a ctnost!
70. Ne k porobě člověk stvořen jest, ale k svobodě a mravnosti!
71. Rozkvět obce buď nám cílem nejvyšším!
72. Buď znakem udatnosti v každé době, svým nositelům k slávě, vlasti k ozdobě!
73. Kéž spolek Váš jak hradba nerozborná spojenou silou koná díla vzorná!
74. Ať prapor tento učí Vás, abyste nejen králi, ale také vlasti své k pomoci stáli!
75. Čin velký jen ve svůj čas!
76. Jak na praporu hřeb se poji s hřebem, kéž tak ve spolku Vám svornost ať je nebem!
77. Cvičte paže, cvičte bystrost oka, a potom netřeba se Vám báti soka!
78. Největší služby pro vlast konané vždy prokázali věrní občané!
79. Vytrvalost v dobrém díle může čeliti každé síle!
80. Udatenství divy činí, vytrvalost vítězí a kde svornost jesti družkou, tam mír stálý vezdy bývá!
81. Teď tomu se vzdává úcta největší, jehož jednání a smýšlení je bez poškvrny a dobru obecnému věnováno, srdce teď platí a skutek šlechetný, nikoli kus hlíny!
82. Vítězství lidu může přijíti jen od mužů z lidu!
83. Červánkem lásky, silou pile lepší rozkvete nám budoucnost!
84. K chatce-li se pilnost Tvoje přidá, pak se nouze s bédou nevystřídá!
85. Kéž svědčí Vaší mysli ruky činy, že vážíte si české domoviny!
86. Ne v zábavě jen, také při práci ať jste vždy praví čeští junáci!
87. Kéž silou svalů, myslí vzletem, vždy příklad dáte českým dětem, jak třeba tužiti své paže, když láska vlasti sloužití káže!
88. Se Zábodem Slávěj byli ve zpěvu, v boji praví bratři; kéž Vás svornost v každém činu krásí též, jak Čechům patří!
89. Kéž z hrdel Vašich vždy jen česká píseň znívá, kterou každé české srdce mocně jako bývá!

90. Buďte na to vždycky hrdí, že jste syny české země; zpěv Váš hlásěj do všech úhlů světa, že jste zpěvných Čechů plémě!
91. Nic neblaží více srdce člověka jako vědomí, že přispěl v neštěstí svou pomocí, — pak nic ho neleká!
92. Buď požehnan Váš statný sbor, jenž směle ničí živlu vzdor!
93. Buď hasičskému sboru plná sláva, nebo v něm každý obci své život v obět dává!
94. Každá práce k blahu dědiny krásí stánek vlastní rodiny!
95. Kdo k ochraně obce neváhá a sousedů svých hájí chatek, ten jistým je, že zkázy nevezme též nikdy vlastní jeho statek!
96. Vám bude úspěch vždycky stálou cenou, když Vaše hra vždy bude povznešenou!
97. Buď vždycky Vaší snahou stálou: hrou vynikati dokonalou!
98. Divadlo jest země tato, herci v něm jsme lidé my, ale kdo z nás v zá-pase ducha s hmotou získá duchu vítězství, ten jest pravý hrdina!
99. Chceš-li dojít v umění věnců, plytkosti nenávid!
100. Pokračuj a vytrvej! Pravda budiž prapor Tvůj; budoucnost je nedohledná, pravda věčná! Protož důvěřuj!
101. Nechať praskotavým svět zrouť se valem, ctnost (láska k vlasti, pravda právo naše) přece zůstane!
102. S námi štěstí nechať zahrálo na pány nebo posluhy, k činům přece každému přálo dosti volné okruhy!
103. Muži sluší nad zákonem bdít, cizí by ho nerušila vůle; byl-li porušen, zákonem již není, ale pak i ta tam jest společnosti síla v zákonu jež má své zakotvení!
104. Pracuj každý s chutí usilovnou na národa roli dědičné, cesty mohou být rozličné, jenom vůli všichni máme rovnou!
105. Pevné vůli, tužbě uslechtilé, nerozdílné srdce žádostí, rádo dává nebe dojít' cíle!
106. Každý člověk jen tolik platí, kolik dělá!
107. Skutky velké, díla věčná kuje vytrvalá práce, ne horoucnost povalečná!
108. Nezdárnějším květem pučí práce tichá a společná!
109. Prapor tento ať hlásá na věky věků, co rozum dovede a síla pravých reků!
110. Zření na všeobecnost jest základem vší dobroty a vší blaženosti!
111. Dokud síla, hleďme díla, by památka po nás byla!
112. Boj tuhý bojovat', jest úděl náš v tom žití!
113. Kéž budova tato vědy jsouc stánkem, jest jako hradeb páska nerozborná; po dlouhé věky kéž v ní odchovává se k vlasti zdobě jenom mládež vzorná!
114. Kéž ve zdích Tvých určených jen vznešenému úkolu, úcta, poslušnost a láska vždy vládnou pospolu!
115. Kde modlitba a pevná víra, tam Bůh své ruky nezavírá!
116. Jak v mužném těle sval se ve sval vplétá, tak budiž stavba tato jednotlivá!
117. Jak první kámen z dobré žuly, jak ze žuly celý bude dům, tak druh ať ke druhu vždy se tuří k oslavě českým Sokolům!
118. Kde mužové si pevnost svalů tuží, tam ducha vzrůst se k těla síle druží!
119. Kde se lidstvu ku pomoci spěje, tam Bůh svého požehnaní přeje!
120. Kde pravá snaha o zdar obce vládne, tam nikdy vavřín slávy neuvadne!
121. Kéž v síně naší radnice svár nikdy nemá přístupu; ať se v nich vždy jen pojedná o pokroku a postupu!
122. Kde vládne svornost s poctivostí, kde s nimi píle vítězí, jsouc provázena šetrností: tam lidé vládnou penězi!
123. Nejlepší odměna předrahe otčině jest bydliště opatřiti ubohé chudině!
124. Chudým platně pomáhati značí vlast svou milovati!
125. Kde dobrá snaha se vzděláním se druží, tam vypěstí se z trnů mnoho růží!
126. Kde svornost, tu i boží požehnaní!

127. Svornost tuží, sváry nuzí!
128. Jen svorně, mužně k sobě stájmě! My za věc svatou vedem' boje, za drahou vlast, za svatá práva svoje; zdar hojný s nebes k nám se snese, jen paže vzhůru, nedejme se!
129. Jen spojené síly povedou Vás k žádoucímu cíli!
130. Vlast a krále milovati s celým srdcem, duší, jim i život v obět dáti, Čechu krásně sluší!
131. Svůj jazyk ctěme, zvyky své a práva, dokazujme skutkem, že jsme Čechové, a vlasti české opět vzejde sláva, kterou se stkvěli slavní předkové!
132. Co vlasti obětujeme na oltáři, to věčnost přijme, věčnost sama chrání; čím ji oslavujeme v svého srdce záři, čím ji zdobíme, — tím také svou věnoíme skrání!
133. Kdo se Boha, kdo se vlasti drží, u potomstva čest a lásku trží!

ÚSTŘEDNÍ KNİHOVNA
Přírodovědné fakulty MU

REV15

ÚK PrF MU Brno

3 1 2 9 S 3 5 2 1 2